Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Факультет початкової та мистецької освіти

***Л*.С. Білецька**
С.П. Гірняк
І.М. Кутняк
***Л*.Б. Колток**
С.І. *Л*уців

ПРОПЕДЕВТИЧНА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКИ

в системі професійної підготовки

вчителя початкової школи

Методичні матеріали

Дрогобич, 2018

УДК 378
ББК 74.580
Г 51

Рекомендується до друку вченою радою Дрогодицького державного педагогічного університету імені Фівана Франка
(протокол № … від …).

Рецензенти:
Пантюк Микола Павлович – *доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, проректор з наукової роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;*
Квас Олена Валеріївна – *доктор педагогічних наук, професор кафедри психології Львівського національного університету імені Івана Франка*

Пропедевтична та педагогічні практики в системі професійної підготовки вчителя початкової школи: Методичні матеріали *для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, та другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта* / Авторський колектив: *Л*.С. Білецька, С.П. Гірняк, І.М. Кутняк, *Л*.Б. Колток, С.І. *Л*уців / За загальною редакцією С.П. Гірняк. – *Д*рогобич, 2018. – 177 с.

У посібнику подано програми пропедевтичної та педагогічної практик, методичні рекомендації, які сприятимуть ефективній організації та проведенню навчальної та виробгничої практик студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта.

© Білецька *Л*.С., Гірняк С.П.,
Кутняк І.М., *Л*.Б. Колток, *Л*уців С.І. 2018 р.

ЗМІСТ

Передмова		
Розділ І.		
Програма прпопедевтичної практики *для підготовки* ***фахівців першого (бакалаврського)*** *рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта*		
1.1.	Вступ	
1.2.	Мета і завдання пропедевтичної практики	
1.3.	Зміст пропедевтичної практики підготовки фахівців першого (бакалаврського)рівня вищої освіти.	
1.3.1	План пропедевтичної практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти III курс, Vсеместр	
1.3.2.	План пропедевтичної практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти III курс, VI семестр	
1.3.3.	План пропедевтичної практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти IV курс, VII семестр	
Програма педагогічної практики *для підготовки* ***фахівців першого (бакалаврського)*** *рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта*		
1.4.	Вступ	
1.5.	Мета і завдання педагогічної практики	
1.6.	Зміст педагогічної практики підготовки фахівців першого	

	(бакалаврського)рівня вищої освіти.	
1.7.	Форма звітності	
Програма педагогічної практики *для підготовки* ***фахівців другого (магістерського)*** *рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта*		
1.8.	Вступ	
1.9.	Мета і завдання педагогічної практики	
1.10.	Зміст педагогічної практики підготовки фахівців **другого (магістерського)рівня вищої освіти.**	
1.11.	Форма звітності	
1.12.	Обов'язки студента під час педагогічної практики	
РОЗДІЛ ІІ.		
Особливості організації навчальної та виробничої практик на факультеті початкової та мистецької освіти		
2.1.	Освітня робота студентів-практикантів під час проходження навчальної та виробничої рпактик	
2.2.	Зміст роботи керівника та методистів практик	
2.3.	Права та обов'язки студента-практиканта	
РОЗДІЛ ІІІ.		
3.1.	Методичні рекомендації щодо проходження педагогічної практики	
3.2.	Форми та методи контролю проходження педагогічної практики	
3.3.	Вимоги до звіту студента про проходження педагогічної практики	

3.4.	Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів-практикантів	
3.5.	Особливості організації педагогічної практики студентів факультету початкової та мистецької освіти заочної форми навчання	
3.6.	Методичні поради щодо підготовки та проведення уроків у початковій школі	
Інструкції щодо виконання окремих завдань педагогічної практики (аналіз уроку)		
Схема аналізу уроку *(за М.Пентилюк)*		
Завдання для проведення аналізу окремих елементів уроку		
Типова схема аналізу уроку		
Критерії оцінювання уроку		
Схема аналізу виховного заходу		
Схема конспекту виховного заходу		
Схема аналізу позакласного заходу		
Орієнтовний план вивчення досвіду вчителя		
Етапи проведення педагогічного дослідження та вивчення педагогічних явищ (за В. Дороз)		
Література		
Додатки		
Додаток 1. *Типовий навчальний план початкової школи з українською мовою навчання 1-4 клас (2014)*		
Додаток 2. *Базовий навчальний план початкової освіти для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання(2018р)*		
Додаток 3.*Обов'язки адміністрації школи*		
Додаток 4. *Обов'язки учителя початкових класів*		
Додаток 5*. Основні положення характеристики-*		

оцінки навчально-виховної діяльності студента-практиканта заочного відділення	
Додаток 6. *Зразок оформлення характеристики навчально-виховної діяльності студента-практиканта*	
Додаток 7. *Схема психолого-педагогічної характеристики класного колективу*	
Додаток 8. *Схема психолого-педагогічної характеристики учня*	
Додаток 9. *Структура та зміст виховної години*	
Додаток 10. *Зразок оформлення виховного заходу*	
Додаток 11. *Орієнтовна схема звітів студента про педагогічну та пропедевтичну практики. Зразок титульних сторінок звітів.*	
Додаток 12. Зразок титульних сторінок звітів.	
Додаток 13. *Зразок оформлення конспекту уроку*	
Додаток 14. *Вимоги до уроків української мови у початковій школі та зразок конспекту уроку*	
Додаток 15. *Вимоги до уроків математики у початковій школі та зразок конспекту уроку*	
Додаток 16. *Вимоги до уроків природознавства в початковій школі та зразок конспекту уроку*	
Додаток 17. *Вимоги до уроків трудового навчання в початковій школі та зразок конспекту уроку*	
Додаток 18. *Вимоги до уроків образотворчого мистецтва в початковій школі та зразок конспекту уроку*	
Додаток 19. *Вимоги до уроків курсу «Я у світі» в початковій школі та зразок конспекту уроку*	
Додаток 20. *Вимоги до уроків музики в початковій школі та зразок конспекту уроку*	
Додаток 21. *Вимоги до уроків англійської мови та*	

їх планування в початковій школі. Зразок конспекту уроку	
Додаток 22. *Вимоги до уроку з образотворчого мистецтва та зразок конспекту уроку*	
Додаток 23. *Вимоги до уроків хореографії та зразок конспекту уроку*	
Додаток 24*. Схема самоаналізу виховного заходу*	
Додаток 25*. Схема самоаналізу уроку*	
Додаток 26. *Зміст портфоліо студента-практиканта*	
Додаток 27. *Орієнтовна тематика ндивідуальних завданнь для здобувачів першого (бакалврського) рівня вищої освіти та здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти*	
Додаток 28*. Щоденник пропедевтичної практики №1*	
Додаток 29. *Щоденник пропедевтичної практики №2*	
Іменний покажчик	
Предметний покажчик	

Учителю, будь сонцем,
що випромінює людське тепло,
і будь благодатним ґрунтом
для розвитку людських
почуттів;
сій знання не лише в пам'яті й
свідомості твоїх учнів,
а передусім у їхніх душах і серцях.
Ш. Амонашвілі

Перший учитель...
У кожної людини він, – як початок шляху,
як перший відбиток у дитячій душі.
Нехай час обдарує тебе іншими,
більш цікавими і значнішими вчителями,
але він назавжди лишиться тим маленьким далеким вогником, що
посвітив тобі на початку шляху.
С. Титов

Якщо ви маєте яблуко і я маю яблуко, і ми обміняємося цими яблуками, то у вас і в мене залишиться по одному яблуку. А якщо ви маєте ідею і я маю ідею, і ми обміняємося цими ідеями, то у кожного буде по дві ідеї.
(Б. Шоу)

Передмова

У непростих соціально-економічних умовах система освіти України продовжує реформуватися й адаптуватися до сучасних вимог суспільства, її вдосконалення відбувається з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду, надбань кращих учительських колективів, результатів педагогічних експериментів, що цілком відповідає міжнародним тенденціям розвитку освіти і сприяє інтеграції в європейський і світовий освітянський простори, – зауважує С. Максимюк.

Головна мета реформування системи вищої освіти – забезпечення якості освіти. Про це повідомила Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич під час виступу на засіданні розширеної Колегії МОН сьогодні, 26 січня 2018 року.

Лілія Гриневич також виокремила головні завдання закладів вищої освіти на 2018-2019 роки. Так, йдеться про:

- *розбудову внутрішніх систем забезпечення якості відповідно до вимог європейських Стандартів та рекомендацій;*
- *модернізацію змісту освіти та структури освітніх програм, приведення їх у відповідність до нових стандартів вищої освіти;*
- *дебюрократизацію на рівні закладу вищої освіти;*
- *неухильне дотримання визначених новим Законом України «Про освіту» вимог до академічної доброчесності;*
- *видимі зрушення у підготовці наукових кадрів, зокрема, у вимогах до дисертацій на здобуття наукових ступенів.*

Проблема навчання і виховання студентської молоді сьогодні належить до фундаментальних не тільки в педагоггічній, а й у соціальній, політичній, культурній сферах суспільного життя. Оскільки усі перетворення, що відбуваються в суспільстві загалом, та в одній з найскладніших і людиномістких із них – у сфері освіти, зокрема, зосереджуються на особистості – головній дійовій особі та суб'єктові суспільно-історичного процесу.

Ось чому підготовка сучасного вчителя визначає не тільки обсяг знань майбутнього фахівця, а й певним чином детермінує його особистісні якості, світоглядні й поведінкові пріоритети. Причому гармонійне

поєднання професійних знань з особистісними якостями є наріжним каменем цього процесу, сприяє розвитку студента – майбутнього вчителя як цілісної особистості, здатної до постійного самооновлення та самореалізації.

У цьому контексті в підготовці сьогоднішнього студента закладу вищої освіти до майбутньої професійної діяльності актуалізується важливість такого чинника, як позитивне ставлення до обраної професії, стимулювання мотивації до творчої, дослідницької праці. Саме творчість є тим засобом, що забезпечує не тільки набуття майбутніми вчителями ґрунтовних знань, а й формування у них мобільності – важливої особистісної характеристики, завдяки якій молода людина підноситься на якісно новий рівень саморозвитку, самореалізації як у професійній діяльності, так і у взаєминах на мікро- та макрорівнях.

У сучасних умовах особлива роль належить підготовці студентської молоді, зокрема майбутніх учителів, які мають бути не лише носіями певних ідей, цінностей, поглядів, а й своєрідними їх «трансформаторами». Це підвищує увагу як до професійно-педагогічних, так і до особистісних якостей студентів, їхньої оперативності в інтелектуальній сфері, а тому вимагає від сучасного студента саморозвитку й самореалізації, зокрема у професійній діяльності.

У змісті Закону України «Про загальну середню освіту», Закону України «Про вищу освіту» та «Галузевому стандарті вищої освіти» акцентується увага на вирішальній ролі вчителя у здійсненні завдань реформування сучасної національної системи освіти. Його підготовка визнана справою державної ваги, оскільки від професійної майстерності, ерудиції та культури вчителя значною мірою залежить ефективність усієї навчально-виховної роботи.

В умовах перебудови національної школи особливого значення набувають проблеми озброєння майбутніх учителів передовим педагогічним досвідом, посилення їхньої практичної підготовки до роботи в школі. Це визначає вагомість у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів педагогічної практики, у ході якої вони мають можливість набувати умінь застосовувати теоретичні знання з

педагогіки, психології та методики викладання дисциплін початкової ланки освіти безпосередньо в навчально-виховній роботі з молодшими школярами, проходити адаптацію до здійснення функцій вчителя, класного керівника, вихователя в умовах загальноосвітньої школи.

Ми живемо у період освоєння й активного впровадження інноваційних технологій, саме тому майбутній учитель початкових класів повинен усвідомлювати новизну нетрадиційного підходу до структурування навчально-виховного процесу, вміти і прагнути творчо вирішувати різноманітні педагогічні ситуації, здійснювати особистісно орієнтований підхід до кожного учня.

Терміни і порядок проходження педагогічної практики визначають:

- *«Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» /Проект/ (МОН України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. Розробники: Д. Панасевич, А. Солоденко, Ю. Сарніков. – Київ, 2010);*
- *«Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» (затверджено постановою Кабінету Міністрів України 20.01.1998 р. № 65);*
- *Указ Президента України від 4 липня 2005 р. № 1013/2005 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні»;*
- *Положення Концепції досконалості Європейського фонду управління якістю, вимоги Міжнародного стандарту якості ISO серія 9000 й інші нормативні документи Міністерства освіти і науки України, що регламентують практичну підготовку студентів;*
- *Положення про педагогічну практику студентів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка затвердженого наказом ректора № 4 від 22.04.2011 р.;*
- *навчальні плани напрямів підготовки спеціальностей педагогічного університету.*

Зауважимо, що тривалість робочого часу студентів під час проходження практики регламентується Кодексом законів про працю України і складає для студентів віком від 18 років старше – не більше 40

годин на тиждень (ст. 50 в редакції Закону № 871-12 від 20.03.91, із змінами, внесеними Законом № 3610-12 від 17.11.93).

У пропонованих методичних рекомендаціях розкрито зміст і завдання пропедевтичної та педагогічної практик, визначено обов'язки студентів і працівників школи, а також вміщено зразки звітних документів й інші матеріали, які допоможуть студентам-практикантам підготуватися до проходження практик, правильно оформити необхідну документацію, знати свої права й обов'язки.

РОЗДІЛ І.

Програма пропедевтичної практики

для підготовки фахівців першого(бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта

1.1. Вступ

Відповідно до концепції, розробленої в програмі «Освіта» (Україна XXI століття) та «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» надзавданням практики студентів є розвиток компонентів їхнього професіоналізму, а саме: професіональної культури майбутнього вчителя, його педагогічної майстерності, оволодіння ним педагогічними технологіями.

Пропедевтична практика проводиться в різних типах шкіл, які відповідають вимогам програми практики, мають необхідну навчально-матеріальну та методичну базу і кваліфіковані педагогічні кадри.

Студенти проходять пропедевтичну практику у базових школах міста Дрогобича та Дрогобицького району.

В основу організації пропедевтичної практики здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти III – IV курсів покладено:

- *гуманістичну спрямованість*, зв'язок із життям, її відповідність змісту й організаційним вимогам, що ставляться сьогодні до освітнього процесу загальноосвітнього навчального закладу;
- *діяльнісний підхід*, що орієнтує не лише на засвоєння чужого досвіду (прикладів і способів, методів і засобів), але й самовираження студентів у активному творчому педагогічному процесі. Майстерність у будь-якій професії починається з розуміння своїх професійних особливостей і можливостей та пошуку шляхів досягнення цієї майстерності;
- *особистісно орієнтований характер діяльності*, що дає можливість студенту осмислити роль своєї індивідуальної неповторності, ступінь її впливу на дитину. Усвідомлення високої професійної самостійності незмінно призводить до виникнення почуття відповідальності не лише за знання учнів, але й за їхній індивідуальний розвиток. У цьому найвищий зміст продуктивності його праці;
- *інтеграцію змісту й організації практики*, що передбачає здійснення міжпредметних зв'язків у проведенні освітньої роботи в загальноосвітньому навчальному закладі;

- *диференціацію та індивідуалізацію змісту, організацію пропедевтичної практики* з урахуванням специфіки факультету, особливостей студентів, умов праці загальноосвітнього навчального закладу та університету;
- *антропологічний підхід* вимагає ознайомлення студентів зі специфікою роботи з дітьми різного віку, що дозволяє цілеспрямовано впливати на становлення особистості, проектувати гармонійний духовний розвиток цієї особистості, а це є необхідною умовою реалізації індивідуального підходу до навчання і виховання учнів;
- *рефлексивний характер діяльності студента*, що дає можливість йому адекватно оцінювати результати власної діяльності та діяльності учнів і коригувати їх.

1.2. Мета і завдання пропедевтичної практики

Мета пропедевтичної практики: закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення дисциплін професійної підготовки, формування професійних компетенцій майбутніх учителів початкової школи, розвитку внутрішньої установки на педагогічну професію (розвиток педагогічної позиції).

Завдання пропедевтичної практики:

- ознайомитися з освітнім процесом початкової школи;
- поглибити і закріпити теоретичні знання з дисциплін професійної підготовки;
- здійснювати спостереження за педагогічним процесом;
- розвивати уміння аналізу уроків, навчальних занять, виховних заходів;
- розвивати стійкий інтерес до професії вчителя, потреби в педагогічній самоосвіті;
- формувати професійно-значущі якості особистості вчителя початкової школи;
- сприяти виробленню оптимістичної професійної позиції та прагненню до професійного самовдосконалення й розвитку професійної компетентності.

1.3. Зміст пропедевтичної практики підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Назва практики	Вид практики	Семестр	Тижні	Кредити ЄКТС /год
Пропедевтична практика	Навчальна	5	Впродовж семестру (2 тижні)	**3/90**
		6		**3/90**
		7		**3/90**
Всього				**9/270**

У зміст діяльності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на період пропедевтичної практики входить:

- ознайомлення з системою освітньої, позакласної роботи школи в цілому, з порядком ведення шкільної документації;
- вивчення документації школи (календарне планування уроків у початкових класах; матеріальне обладнанням класної кімнати; класний журнал; особові справи учнів; плани позакласної виховної роботи; групи продовженого дня; щоденники та ін.);
- ознайомлення з змістом та особливостями позакласної та виховної роботи (планування, методика, особливості педагогічної майстерності вчителів);
- дослідження освітнього процесу у навчальному закладі, його особливостей, умов, які забезпечують його продуктивність;
- аналіз діяльності вчителя-класовода, з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між професіоналізмом учителя та продуктивністю діяльності дітей ;
- робота над творчим індивідуальним завданням.

Організація роботи студентів

Перед початком пропедевтичної практики проводиться настановча конференція, на якій студентів ознайомлюють зі змістом, завданнями, організацією практики.

Впродовж пропедевтичної практики студентів до навчального закладу ведуть групові керівники, з числа методистів кафедр факультету.

Після закінчення пропедевтичної практики проводитися підсумкова конференція, на якій студенти презентують результати практики у вигляді фото та відео звітів, підводяться підсумки, аналізуються результати, обговорюються проблеми практики.

Оцінювання діяльності студента під час проходження пропедевтичної практики здійснюється за такими критеріями:

- активність, творчість, якість виконання роботи;
- результати аналізу освітнього процесу;
- результати аналізу роботи вчителів;
- якщо студент не з'явився на пропедевтичну практику без поважних причин (5 і більше разів), то він не може претендувати на оцінення результатів його діяльності під час практики 75 балів і вище.

Загальні вимоги до студентів під час проходження пропедевтичної практики:

- виконувати передбачені програмою практики завдання теоретичного та практичного характеру;
- вести облік виконаної роботи у щоденнику педагогічної практики;
- спостерігати за освітнім процесом початкової школи;
- підготувати звіт про виконану роботу.

Обов'язки керівника пропедевтичної практики:

- організація, безпосереднє керівництво і контроль за роботою студентів-практикантів;
- організація спостереження і проведення аналізу педагогічного процесу, актуалізація теоретичних знанньь студентів, відповідно до тем пропедевтичної практики, консультація студентів з питань розробки практичних завдань, спрямування роботи студентів у період практики і її контроль;
- підведення підсумків практики: перевірка і аналіз звітної документації студентів.

Після проходження пропедевтичної практики студенти повинні виявити рівень оволодіння такими професійними педагогічними уміннями:

1. Вивчати шкільну документацію: план роботи школи, учнівських організацій, особові справи учнів, щоденники, класні журнали.

2. Проводити психолого-педагогічні спостереження за учнями класу: виявляти їхні вікові, індивідуальні особливості, рівень психофізичного розвитку, вихованості; умови життя та виховання.

3. Проводити аналіз та узагальнення педагогічного досвіду вчителів школи.

4. Розробити поточний і перспективний план роботи вчителя, планувати освітню роботу відповідно до потреб учнів, враховуючи особливості засвоєння ними навчального матеріалу.

5. Виготовляти дидактичний матеріал, наочність.

6. Організовувати колектив класу для проведення суспільно-корисної роботи, правильно розподіляючи роботу серед нього з урахуванням індивідуальних інтересів і потреб, педагогічних і санітарно-гігієнічних вимог.

7. Здійснювати психолого-педагогічний і методичний аналіз уроку, навчального заняття, виховного заходу, вести педагогічний щоденник.

8. Навчитися застосовувати різноманітні (традиційні і нові) види й форми позакласної виховної роботи з учнями з метою реалізації змісту національного виховання.

9. Навчитися вести планомірну педагогічну роботу з батьками й особами, які їх замінюють, з метою підвищення їхньої педагогічної культури й налагодження взаємодії школи та сім'ї у справі навчання та виховання майбутніх громадян України.

1.3.1. План пропедевтичної практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти III курс, V семестр

Студенти ІІІ кусу пропедевтичну практику проходять у 2-4 класах, де знайомляться з системою освітньої, позакласної роботи початкової школи загалом, з порядком ведення шкільної документації (календарним плануванням уроків у початкових класах; матеріальним обладнанням класної кімнати, класного журналу, особових справ, планів позакласної виховної роботи, групи продовженого дня, щоденників та ін.); спостерігають за освітнім процесом.

Зміст практики
Ознайомлення з документацією вчителя (календарне планування, класні журнали, поурочні плани-конспекти, особові справи учнів.
Ознайомлення з матеріальним обладнанням класної кімнати.
Спостереження за організацією освітнього процесу у початковій школі. Складання аналізу відвіданих уроків.
Визначення рівня сформованості вміння організувати своє робоче місце в 2-4 класах початкової школи. Ознайомлення з наявним дидактичним матеріалом для розвитку творчих можливостей учнів.
Ознайомлення студентів із заповненням журналу, щоденника. Визначення місця та доцільності використання ігор та ігрових ситуацій у початковій школі.
Ознайомлення з навчально-методичним забезпеченням початкової школи.
Робота з шкільною документацією. Ознайомлення з формами і методами спільної роботи школи та сім'ї.
Ознайомлення з позакласною роботою початкової школи, з планами позакласної виховної роботи.
Підготовка творчого індивідуального завдання.

Перелік звітної документації, які повинні підготувати студенти ІІІ курсу по закінченню пропедевтичної практики

Основними звітними документами з пропедевтичної практики є:

- *Щоденник педагогічних спостережень* - зошит, у який студент має занотовувати усю інформацію про свою діяльність. У щоденник мають бути занесені аналізи відвіданих уроків та інші види робіт. Записи повинні робитися щоденно, бути обґрунтованими і розгорнутими.
- *Звіт студента-практиканта.* Стисле повідомлення про виконану студентом роботу за період практики. Оформлюється на аркуші паперу форматом А-4 друкованим текстом, підписується студентом, керівником практики.
- *Творче індивідуальне завдання (розробка дидактичного матеріалу до проведення уроків (за вибором студента).*

Контроль та оцінювання практичних умінь і навичок студентів ІІІ курсу.

Результатом походження пропедевтичної практики студентами ІІІ курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти є не диференційований залік, що виставляється у кінці V семестру на підсумковій конференції.

Орієнтовна оцінка видів діяльності

№	Види діяльності	Бали
1.	Якість оформлення щоденника педагогічних спостережень	**40**
2.	Звіт про проходження практики	**20**
3.	Творче індивідуальне завдання	**40**
Всього		**100**

Загальна оцінка з пропедевтичної практики є сумарною оцінкою за вида ми її діяльності. Якщо один з видів діяльності оцінено в 0 балів, то й загальна оцінка з практики виставляється – 0 балів.

Загальна оцінка з пропедевтичної практики в балах в залікову відомість і залікову книжку заноситься методистом від кафедри з фаху.

1.3.2. План пропедевтичної практики

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
III курс, VI семестр

Студенти III кусу пропедевтичну практику проходять у 2-4 класах. Спостерігають за освітнім процесом, за виховною роботою класу, школи, відвідують батьківські лекторії, тренінги, виховні заходи, ранки, свята.

Зміст практики
Спостереження та аналіз уроків. Спостереження за виховною роботою класу.
Ознайомлення з планом виховної роботи школи. Аліз його і визначення тих заходів, які заплановано провести на протязі півріччя з метою: громадянського виховання школярів, морального виховання, естетичного виховання, фізичного виховання, трудового виховання.
Відвідування батьківських лекторіїв, тренінгів для батьків.
Аналіз інтересів та уподобань учнів класів щодо виховної та позакласної роботи.
Відвідування виховних заходів; детальний опис заходів у щоденнику педагогічних спостережень, аналіз відвіданих виховних заходів.
Опанування знаннями та вміннями з питань підготовки та проведення позакласної роботи: вечорів (ранків), бесід, диспутів, екскурсій, виховних години та ін.
Використовуючи кейс-технологію, розробка кейсу, що стосується виховної роботи з класом.

Перелік звітної документації, яку повинні підготувати студенти III курсу по закінченню пропедевтичної практики

Основними звітними документами з пропедевтичної практики є:

- *Щоденник педагогічних спостережень* – зошит, у який студент має занотовувати усю інформацію про свою діяльність У щоденник мають бути занесені аналізи відвіданих уроків та виховних заходів та інші види робіт. Записи повинні робитися щоденно, бути обґрунтованими і розгорнутими.
- *Звіт студента-практиканта.* Стисле повідомлення про виконану студентом роботу за період практики. Оформлюється на аркуші паперу форматом А-4 друкованим текстом, підписується студентом, керівником практики.
- *Дидактичний аналіз 3 уроків* (Природознавство, Математика, Я у світі).
- *Дидактичний аналіз виховного заходу.*
- *Творче індивідуальне завдання (використовуючи кейс-технологію, розробити кейс, що стосується виховної роботи з класом).*

Контроль та оцінювання практичних умінь і навичок студентів ІІІ курсу.

Результатом походження пропедевтичної практики студентами ІІІ курсу є не диференційований залік, що виставляється у кінці VI семестру на підсумковій конференції.

Орієнтовна оцінка видів діяльності

№	Види діяльності	Бали
1.	Якість оформлення щоденника педагогічних спостережень	**40**
2.	Звіт про проходження практики	**20**
3.	Дидактичний аналіз уроків	**10**
4.	Аналіз виховного заходу	**10**
5.	Творче індивідуальне завдання	**20**
Всього		**100**

Загальна оцінка з пропедевтичної практики є сумарною оцінкою за видами її діяльності. Якщо один з видів діяльності оцінено

в 0 балів, то й загальна оцінка з практики виставляється – 0 балів.

Загальна оцінка з пропедевтичної практики в балах в залікову відомість і залікову книжку заноситься методистом від кафедри з фаху.

1.3.3. План пропедевтичної практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

IV курс, VII семестр

Студенти IV кусу пропедевтичну практику проходять у 1-4 класах, де спостерігають за освітнім процесом; аналізують уроки; розробляють дидактичне забезпечення для уроків та навчальних занять.

Зміст практики
Вдосконалення умінь та навичок спостереження за освітнім процесом і аналіз його результатів.
Відвідування уроків, навчальних занятть у початкових класах; ознайомлення з методикою їх викладання, а також з особливостями спілкування, взаємодією та співпрацею учителя з учнями під час уроку (навчального заняття). Аналіз уроків, навчальних занять.
Ознайомлення із специфікою методики роботи вчителів у 1 класі початкової школи.
Вміння працювати з навчальними програмами, підручниками, посібниками, методичною літературою.
Виготовлення наочних посібників, роздаткового матеріалу.
Розробка індивідуального творчого завдання (лепбук).

Перелік звітної документації, які повинні підготувати

студенти IV курсу по закінченню пропедевтичної практики

Основними звітними документами з пропедевтичної практики є:

- *Щоденник педагогічних спостережень* – зошит, у який студент має занотовувати усю інформацію про свою діяльність У щоденник мають бути занесені аналізи відвіданих уроків та інші види робіт. Записи повинні робитися щоденно, бути обґрунтованими і розгорнутими.
- *Звіт студента-практиканта.* Стисле повідомлення про виконану студентом роботу за період практики. Оформлюється на аркуші паперу форматом А-4 друкованим текстом, підписується студентом, керівником практики.
- *Дидактичний аналіз уроків* – 5 уроків (Математика, Українська мова, Літературне читання, Природознавство, урок із спеціалізації).
- *Творче завдання (розробити лепбук).*

Контроль та оцінювання практичних умінь і навичок студентів IV курсу

Результатом походження пропедевтичної практики студентами IV курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти є не диференційований залік, що виставляється у кінці VII семестру.

Орієнтовна оцінка видів діяльності

№	Види діяльності	Бали
1.	Якість оформлення щоденника педагогічних спостережень	**40**
2.	Звіт про проходження практики	**10**
3.	Дидактичний аналіз уроків	**20**
4.	Творче індивідуальне завдання	**30**
Всього		**100**

Загальна оцінка з пропедевтичної практики є сумарною оцінкою за видами її діяльності. Якщо один з видів діяльності оцінено в 0 балів, то й загальна оцінка з практики виставляється – 0 балів.

Загальна оцінка з пропедевтичної практики в балах в залікову відомість і залікову книжку заноситься методистом від кафедри з фаху.

Програма педагогічної практики

*для підготовки **фахівців першого (бакалаврського)** рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта*

1.4. Вступ

Педагогічна практика в рамках професійної підготовки у закладі вищої освіти володіє великим потенціалом для формування

майбутнього вчителя, забезпечує з'єднання теоретичного навчання з практичною роботою в школі. Під час проходження практики студенти підвищують рівень самоосвіти і самовиховання, ступінь професійної підготовленості; синтезують педагогічне знання з практичною діяльністю. Саме у процесі педагогічної практики відбувається найбільш інтенсивний розвиток особистісних якостей студентів, виявляється критичне й осмислене ставлення до дисциплін, що вивчаються.

Педагогічна практика є складовою частиною освітнього процесу та важливою ланкою в системі підготовки вчителя початкової школи.

Педагогічна практика – вид діяльності студентів, спрямований на практичну підготовку майбутнього вчителя. Значущість її в тому, що вона максимально ідентифікується з майбутніми професійними завданнями. Студенти у процесі практики виконують різноманітні функції (навчальну, виховну, розвивальну), включаючись у різні форми взаємин з учнями, батьками, вчителями, представниками адміністрації школи. По суті, це відтворює роботу вчителя.

Разом з тим, педагогічна практика, як форма професійної підготовки у вищій школі, маючи в основі професійні знання, спирається на конкретно визначений теоретичний фундамент з дисциплін психолого - педагогічного циклу, забезпечуючи практичне пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності, оволодіння способами їхньої організації.

У процесі педагогічної практики здійснюється не лише перевірка теоретичної та практичної підготовки студента, але й створюються умови для розкриття потенційних можливостей студента як майбутнього педагога.

Педагогічна практика тільки тоді є ефективним засобом підготовки до педагогічної діяльності, коли сам студент прагне стати справжнім фахівцем, свідомо організовує процес самоосвіти, усвідомлює свою відповідальність за формування особистості людини. У процесі практики відбувається збагачення спостереженнями, приходить розуміння практичної значущості теоретичних та практичних знань і умінь, зростає потреба в оволодінні ними. Під час

педагогічної практики у студентів з'являється можливість перевірити правильність обраного життєвого шляху, відповідність особистісних якостей вимогам педагогічної професії.

Педагогічна діяльність є процесом вирішення професійних завдань, пов'язаних з керівництвом і управлінням освітньою роботою. Виховна робота тісно пов'язана з викладанням, а кожен урок реалізує триєдину мету: дидактичну, виховну і розвивальну.

Терміни, етапи та види педагогічної практики студентів визначаються робочими навчальними планами та робочими навчальними програмами університету. Проводяться згідно з графіком наскрізних практик, затвердженими відповідними наказами, розпорядженнями та положеннями.

Загальні питання організації, проведення і підведення підсумків всіх видів практики студентів у педагогічних університетах регламентуються «Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», та «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах». У Законі України «Про вищу освіту» зазначається, що професійна підготовка – це здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю.

Матеріали до проходження педагогічної практики є нормативним документом Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, який розроблено кафедрою педагогіки та методики початкової освіти на основі освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю: «Початкова освіта» відповідно до затвердженого навчального плану.

Матеріали до проходження педагогічної практики розроблено з урахуванням рекомендацій МОН України «Про перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітнім рівнем бакалавра.

1.5. Мета і завдання педагогічної практики

Мета педагогічної практики – вироблення і вдосконалення практичних вмінь та навичок, які необхідні майбутньому вчителю при організації освітньої роботи з дітьми та учнями.

Основними завданнями педагогічної практики майбутніх учителів початкових класів є:

- ознайомитися з основними напрямами та змістом педагогічної діяльності;
- проаналізувати навчальні програми і підручники із фахових методик початкової школи;
- планувати власну освітню і методичну роботу на період практики;
- опанувати загальними прийомами роботи з дітьми молодшого шкільного віку, використовувати індивідуальний підходу у роботі з ними;
- формувати уміння і навички розв'язання типових соціально-педагогічних ситуацій, які виникають у роботі з учнями: обдарованими, з особливими освітніми потребами;
- розвивати уміння самостійно використовувати теоретико-методичні знання у освітній практиці;
- аналізувати результати педагогічної діяльності;
- проектувати розвивальне освітнє середовище в початковій школі;
- використовувати інноваційні педагогічні технології у практичній діяльності;
- виконувати функції класного керівника;
- брати участь у проведенні батьківських зборів, конференцій, лекторіїв, консультування батьків щодо підвищення рівня їхньої педагогічної культури, діагностування рівня вихованості дитини;
- налагоджувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію з учнями початкових класів, їхніми батьками, колегами;
- планувати методичну і науково-дослідницьку діяльність щоденника практики та іншої документації;
- вивчити кращий досвід роботи педагогів школи;
- брати участь у засіданнях ради школи, методичних об'єднаннях класних керівників і предметних комісій.

1.6. Зміст педагогічної практики підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Студенти четвертого курсу денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти проходять педагогічну практику у 8 семестрі протягом 6 тижнів.

На заочній формі навчання студенти четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти проходять педагогічну практику у 7 семестрі впродовж 4 тижнів; студенти другого курсу (на основі ОКР «Молодший спеціаліст») проходять педагогічну практику у 3 семестрі протягом 4 тижнів.

Від проходження педагогічної практики звільняються студенти, які працюють вчителями початкових класів у початковій школі і мають відповідний запис про це у трудовій книжці.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання

№ н/п	Форма навчання	Курс	Семестр	Тижні	Кредити ЄКТС / год
1.	денна	4	8	6	9/270
2.	заочна	4	7	4	9/270
3.	заочна	2	3	4	6/180

Педагогічна практика проводиться в різних типах шкіл: загальноосвітні школи, навчально-виховні об'єднання, навчально-виховні комплекси, які відповідають вимогам програми практики, мають необхідну навчально-матеріальну та методичну базу і кваліфіковані педагогічні кадри.

Студенти проходять практику в базових школах, за місцем проживання або працевлаштування. Студенти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання педагогічну практику проходять у 2-4 класах, в яких водночас виконують як функції вчителя початкових класів, так і класного керівника.

План педагогічної практики здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти:

І. Організаційне заняття.

Ознайомлення студентів із завданнями та змістом педагогічної практики. Обговорення змісту й організаційного плану роботи.

ІІ. Розподіл практикантів за школами та робочими групами.

Ознайомлення з методикою майбутньої роботи, порядком ведення робочих зошитів педагогічної практики, спостережень і нотаток, збору й обробки матеріалів.

ІІІ. Зміст навчальної роботи

1. ***Ознайомитися:***

− з місцем проходження педпрактики (школою, її історією, традиціями, освітніми та виховними функціями);

− з системою освітньої, позакласної та позашкільної роботи основної школи в цілому, з порядком ведення шкільної документації (з бесіди директора школи чи заступників директора з навчальної і виховної роботи);

− документацією школи (календарним плануванням уроків у початкових класах; матеріальним обладнанням класної кімнати; оформлення та ведення класного журналу, особових справ, планів позакласної виховної роботи, групи продовженого дня, щоденників, протоколів та ін.);

− з специфікою методики роботи вчителів початкових класів певного класу (2 – 4 кл.);

− роботою методичного кабінету початкової ланки освіти та змістом роботи методичних об'єднань вчителів початкових класів;

− із специфікою позакласної роботи.

2. ***Вивчити:***

− зміст календарних і тематичних планів уроків вчителя початкових класів, плану його позакласної роботи;

− анатомо-фізіологічні, психологічні й індивідуальні особливості класного колективу, зокрема педагогічно занедбаних учнів і тих, хто має високий рівень знань, умінь і навичок;

− досвід роботи вчителів з теми, яка розробляється в курсовій роботі з фахових методик.

3. Формувати навички й уміння майбутньої педагогічної діяльності:

– планування освітнього процесу та проведення уроків з різних навчальних дисциплін;

– відвідування та наступний аналіз уроків і позакласних заходів;

– підготовка і проведення не менше 20 уроків з різних дисциплін у закріпленому класі;

– підготовка і проведення уроків із додаткової спеціалізації ;

– самостійна підготовка та проведення 2-3 залікових уроків різних типів;

– підготовка дидактичного матеріалу до залікових уроків;

– проведення психолого-педагогічних спостережень;

– проведення індивідуальних бесід з учнями;

– участь у батьківських зборах;

– участь у роботі методичних об'єднань учителів початкових класів, семінарах, засіданнях педагогічної ради школи, в підсумкових конференціях з педпрактики.

4. ***Зміст позакласної роботи:***

– ознайомитися з змістом та особливостями позакласної та виховної роботи в закріпленому та паралельних класах (планування, методика, особливості педагогічної майстерності вчителів);

– підготувати та провести виховну роботу з учнями в закріпленому класі згідно з планом роботи вчителя;

– опанувати знаннями та вміннями з питань підготовки та проведення позакласної роботи: вечорів (ранків), бесід, диспутів, екскурсій; газет та ін., а отже спільно з учителем підготувати виховний захід: *українознавчого спрямування* («Роде мій красний», «Верба та калина – символи України» тощо); *пізнавального змісту* (КВК , «Поле чудес» та ін.); *рухливі ігри* та *розваги* («Козацькі забави», «Конкурс спритних і сміливих» та ін.) – в класі, у групі продовженого дня;

– провести виховну годину;

– здійснювати контроль за поведінкою та спілкуванням учнів;

– проводити індивідуальні бесіди з учнями;

– виконувати індивідуальні творчі завдання;

– збирати матеріал для психолого-педагогічної

характеристики учня.

IV. Виконання індивідуальних завдань з метою надбання студентами вмінь і навичок самостійного розв'язання науково-творчих завдань у руслі обраної професії та вдосконалення умінь і навичок з фахових методик.

V. Перевірка робочих зошитів педагогічної практики та напрацьованих матеріалів.

VI. Підсумкова конференція.

У процесі педагогічної практики студенти залучаються до виконання таких видів діяльності:

- знайомляться з організацією освітнього процесу в класі, з роботою вчителів;
- вивчають методичну базу класу, школи, технічні та наочні засоби, календарно-тематичні, поурочні плани та конспекти уроків учителів;
- спостерігають за освітнім процесом у початковій школі;
- проводять фрагменти уроків з різних дисциплін та ранкові зустрічі, здійснюють їх самоаналіз;
- проводять пробні уроки й заняття з різних дисциплін (як основної кваліфікації, так і додаткової спеціалізації), здійснюють їх самоаналіз;
- проводять виховні заходи, здійснюють їх самоаналіз;

У процес педагогічної практики формуються такі професійно-педагогічні уміння навички студентів:

- спостерігати, аналізувати досвід учителів школи;
- проявляти самостійність, творчість при підготовці до уроків, позакласних занять;
- самостійно готувати і проводити освітню роботу з молодшими школярами на основі використання інноваційних педагогічних технологій;
- визначати мету, завдання уроку, заняття та відповідно до них обирати зміст, методи, форми, інноваційні технології організації навчання і виховання молодших школярів;

- досягати свідомого засвоєння дітьми навчального матеріалу, формувати інтерес до навчання, розвивати логічне мислення, мовлення, увагу, уяву, пам'ять, здібності та нахили;

- виготовляти та використовувати наочність і дидактичний матеріал до уроків і занять;

- визначати ефективність навчально-виховної роботи, здійснювати її корекцію;

- вивчати і враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей, проектувати їх розвиток;

- взаємодіяти з батьками дітей;

- налагоджувати правильні взаємовідносини з учнями, батьками, педагогічним колективом.

1.7. Форма звітності

Форма звітності для студентів денної форми навчання

Практика вважається пройденою, якщо студент-практикант у триденний термін після завершення педагогічної практики подав методисту:

1. Робочий зошит студента-практиканта зі звітом, оцінками-відгуками вчителя початкових класів, методистів.
2. Чотири поширені конспекти уроків (Українська мова, Літературне читання, Математика та інших навчальних дисциплін).
3. Поширений конспект уроку (з додаткової спеціалізації).
4. План-конспект одного виховного заходу.
5. Психолого-педагогічну характеристику учня.
6. Конспект позакласного заходу.
7. Відеозвіт про результати проходження педагогічної практики.

Форма звітності для студентів заочної форми навчання

Після проходження педагогічної практики студент подає звіт про проходження педагогічної практики на заліково-екзаменаційній сесії, керівнику практики, визначеному кафедрою, який і виставляє оцінку за педагогічну практику

Форма звітності включає:

1. Робочий зошит студента-практиканта зі звітом, оцінками-відгуками вчителя початкових класів, методистів.

2. Три поширені конспекти уроків (на вибір студента).
3. Поширений конспект уроку (з додаткової спеціалізації).
4. План-конспект одного виховного заходу.
5. Психолого-педагогічну характеристику учня.

6.Характеристика студента-практиканта, із пропонованою оцінкою вчителя і заслуханою та затвердженою на засідання педагогічної ради школи (із зазначеним номером протоколу).

Педагогічна практика завершується диференційованим заліком.

При виставленні загальної оцінки з педагогічної практики враховуються оцінки за всі види діяльності студента-практиканта:

- оцінка навчальної роботи – її виставляє методист від кафедри з фаху;
- оцінка навчальної роботи із спеціалізації - її виставляє методист з додаткової спеціалізації;
- оцінка позакласної роботи – її виставляє методист від кафедри з фаху;
- оцінка за характеристику учня – її виставляє керівник від кафедри психології;
- оцінка виховної роботи – її виставляє керівник від кафедри з фаху.

Оцінка з педагогічної практики прирівнюється до семестрової оцінки з будь-якого предмету і може бути не більшою за **100 балів**, які за видами діяльності студента-практиканта розподіляються так:

Орієнтовна оцінка видів діяльності

Види діяльності	**Бали**
Навчальна робота	Всього **50 балів**, із них: за 1-ю спеціальністю – 30 балів; за 2-ю спеціальністю – 20 балів.
Позакласна робота	10 балів
Виховна робота	30 балів
Оцінка за характеристику учня	10 балів
Всього	**100 балів**

Загальна оцінка з педагогічної практики є сумарною оцінкою за видами її діяльності. Якщо один з видів діяльності оцінено у 0 балів, то й загальна оцінка з практики виставляється – 0 балів.

Загальна оцінка з педагогічної практики в балах в залікову відомість і залікову книжку заноситься і підписується методистом від кафедри з фаху.

Програма педагогічної практики

для підготовки ***фахівців другого (магістерського)*** *рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта*

1.8. Вступ

У сучасних умовах модернізації вищої освіти України, її євроінтегрування актуалізується проблема практико-орієнтованого підходу як засобу професіоналізації університетської підготовки майбутніх фахівців. Такий підхід передбачає орієнтацію змісту, форм, методів і технологій професійної підготовки на формування у майбутніх учителів практичних навичок роботи, професійних

компетентностей, що уможливить ефективне здійснення ними педагогічної діяльності в умовах початкової школи.

Готовність майбутнього вчителя початкової школи до практичної роботи з учнями визначається сформованістю таких компонентів: світоглядного, мотиваційного, емоційно-вольового, операційного, оціночного. Ці складові визначають теоретичну і практичну готовність майбутнього педагога.

В умовах ступеневої освіти підвищується роль педагогічної практики, під час якої формуються професійні вміння і професійно значущі якості особистості майбутнього вчителя початкової освіти. Крім того, педагогічна практика дає можливість поглибити комунікативну, прогностичну, проектувальну, методичну, самоосвітню компетентності. Студентам-практикантам доводиться приймати оперативні, гнучкі рішення в умовах багатоваріантного педагогічного процесу, здійснювати емоційно-вольовий вплив на дітей, координувати навчальну діяльність молодших школярів, організовувати співробітництво в учнівському колективі.

Загальновідомо, що процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців – динамічний, тому й потребує постійного вдосконалення через здійснення нових підходів до організації педагогічної практики та оновлення її змісту.

Програма є нормативним документом Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, який розроблено кафедрою педагогіки та методики початкової освіти на основі освітньо-професійної програми підготовки фахівців другого (магістерського) рівнів вищої освіти за спеціальністю: «Початкова освіта» відповідно до затвердженого навчального плану.

Програму до проходження педагогічної практики розроблено з урахуванням рекомендацій МОН України «Про перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, магістра» (лист № 1/9-736 від 06.12.2007 р.)

У програмі розкрито зміст і завдання педагогічної практики, визначено обов'язки студентів-практикантів, окреслено особливості підготовки документації для звітності, подано критерії оцінювання.

Педагогічна практика студентів є невід'ємною складовою і оптимальною формою підготовки майбутніх вчителів.

1.9. Мета ізавдання педагогічної практики

Мета педагогічної практики студентів у початковій школі – оволодіння сучасними технологіями навчання, виховання та розвитку учнів, методами й формами організації педагогічної взаємодії, навичками професійної майстерності; формування у них педагогічних умінь і навичок роботи з творчими, обдарованими учнями, дітьми з особливими освітніми потребами; виховання потреби систематичного оновлення здобутих теоретичних знань та їх використання в шкільній практиці; прагнення до самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення й самореалізації; стимулювання до саморефлексивної діяльності тощо.

Основними завданнями педагогічної практики майбутніх учителів початкових класів є:

- ознайомити з основними напрямами та змістом педагогічної діяльності;
- аналізувати навчальні програми і підручники із фахових методик початкової школи;
- планувати власні навчально-виховної і методичної роботи на період практики;
- опанувати загальними прийомами роботи з дітьми молодшого шкільного віку, використовувати індивідуальний підходу у роботі з ними;
- формувати уміння і навички розв’язання типових соціально-педагогічних ситуацій, які виникають у роботі з учнями: обдарованими, з особливими освітніми потребами;
- розвивати уміння самостійно використовувати теоретико-методичні знання у навчально-виховній практиці;
- аналізувати результати педагогічної діяльності;
- проектувати розвивальне освітнє середовище в початковій школі;
- використовувати інноваційні педагогічні технологій у практичній діяльності, зокрема: інформаційно-комунікаційні, проектні, інтерактивні, та інші;

- виконувати функції класного керівника;

- брати участь у проведенні батьківських конференцій, лекторіїв, консультування батьків щодо підвищення рівня їхньої педагогічної культури, діагностування рівня вихованості дитини;

- налагоджувати суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями початкових класів, їхніми батьками, колегами;

- проводити методичну і науково-дослідницьку діяльність: щоденника практики та іншої документації;

- вивчати кращий досвід роботи педагогів школи;

- брати участь у засіданнях ради школи, методичних об'єднаннях класних керівників і предметних комісій.

У процес педагогічної практики формуються такі **професійно-педагогічні уміння навички студентів**:

- спостерігати, аналізувати досвід учителів школи;

- проявляти самостійність, творчість при підготовці до занять, позакласних занять;

- самостійно готувати і проводити освітню роботу з молодшими школярами на основі використання інноваційних педагогічних технологій;

- визначати мету, завдання навчального заняття, обирати зміст, методи, форми, інноваційні технології організації навчання і виховання молодших школярів;

- досягати свідомого засвоєння дітьми навчального матеріалу, формувати інтерес до навчання, розвивати логічне мислення, мовлення, увагу, уяву, пам'ять, здібності та нахили;

- виготовляти та використовувати наочність і дидактичний матеріал до занять;

- визначати ефективність освітньої роботи, здійснювати її корекцію;

- вивчати і враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей, проектувати їх розвиток;

- взаємодіяти з батьками дітей;

- налагоджувати правильні взаємовідносини з учнями, батьками, педагогічним колективом.

1.10. Зміст педагогічної практики підготовки фахівців другого

(магістерського) рівня вищоїосвіти

Педагогічну практику здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти денної форми навчання проходять у ІІІ семестрі протягом 6 тижнів.

На заочній формі навчання здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти проходять педагогічну практику у ІІІ семестрі впродовж 4 тижнів.

Від проходження педагогічної практики звільняються студенти, які працюють вчителями початкових класів у початковій школі і мають відповідний запис про це у трудовій книжці.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання

№ н/п	Форма навчання	Курс	Семестр	Тижні	Кредити ЄКТС/год.
1.	денна	2	3	6	9 / 270
2.	заочна	2	3	4	6 / 180

Педагогічна практика проводиться в різних типах шкіл: загальноосвітні школи, навчально-виховні об'єднання, навчально-виховні комплекси, які відповідають вимогам програми практики, мають необхідну навчально-матеріальну і методичну базу та кваліфіковані педагогічні кадри.

Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання педагогічну практику проходять у 1 класі, в якому водночас виконують як функції вчителя початкових класів, так і класного керівника.

Особливістю цього етапу педагогічної практики є те, що студент – магістр здійснює самостійно (під контролем методиста, вчителя початкових класів, вчителів з другої спеціалізації) планування навчальної, позакласної, виховної роботи і готує та проводить усі види освітньої і позакласної роботи, працюючи на робочому місці вчителя початкових класів у колективі учнів 1 класу та вчителя другої спеціальності; проводить методичну роботу: бере активну участь у

роботі методичних об'єднань вчителів початкових класів, виступає з доповіддю, що стосується проблеми магістерського дослідження, відвідує відкриті навчальні заняття вчителів початкових класів, проводить батьківські збори.

План педагогічної практики
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

І. Організаційне заняття.

Ознайомлення студентів із завданнями та змістом педагогічної практики. Обговорення змісту й організаційного плану роботи.

ІІ. Розподіл практикантів за школами та робочими групами. Ознайомлення з методикою майбутньої роботи, порядком ведення щоденників педагогічної практики, спостережень і нотаток, збору й обробки матеріалів.

ІІІ. Зміст навчальної роботи

1. Ознайомитися:

– з місцем проходження педпрактики (школою, її історією, традиціями, освітніми та виховними функціями);

– з системою освітньої, позакласної та позашкільної роботи школи в цілому, з порядком ведення шкільної документації (з бесіди директора школи чи заступників директора з навчальної і виховної роботи);

– документацією школи (календарним плануванням уроків у початкових класах; матеріальним обладнанням класної кімнати; оформлення та ведення класного журналу, особових справ, планів позакласної виховної роботи, групи продовженого дня, щоденників, протоколів та ін.);

– із специфікою методики роботи вчителів у 1 класі початкової школи та вчителів другої спеціальності;

– роботою методичного кабінету початкової ланки освіти та змістом роботи методичних об'єднань вчителів початкових класів, англійської мови, образотворчого мистецтва, хореографії;

– із специфікою позакласної роботи.

2. Вивчити:

– зміст календарних і тематичних планів уроків вчителя початкових класів, плану його позакласної роботи;

– анатомо-фізіологічні, психологічні й індивідуальні особливості класного колективу (1 класу), зокрема індивідуальні особливості відстаючих у навчанні учнів і тих, хто має високий рівень знань, умінь і навичок з метою вивчення причин відставання перших і потреб в розширенні та поглибленні знань і вмінь других;

– інтереси та уподобання учнів класу щодо виховної та позакласної роботи;

– особливості організації та проведення позакласної роботи з учнями 1-го класу початкової школи.

3. Формувати навички й уміння майбутньої педагогічної діяльності:

– планування освітнього процесу та проведення інтегрованих занять з різних навчальних дисциплін;

– відвідування та наступний аналіз занять і позакласних заходів;

– підготовка і проведення тематичних занять з різних дисциплін у закріпленому 1-му класі у присутності вчителя початкових класів;

– складання самоаналізу проведених навчальних занять;

– самостійна підготовка та проведення 2 – 3 інтегрованих занять;

– підготовка дидактичного матеріалу до залікових занять;

– проведення психолого-педагогічних спостережень;

– проведення індивідуальних бесід з учнями;

– участь у роботі методичних об'єднань учителів початкових класів, семінарах, засіданнях педагогічної ради школи, в підсумкових конференціях з педпрактики.

4. Зміст позакласної роботи:

– ознайомитися з змістом та особливостями позакласної та виховної роботи в закріпленому та паралельних класах (планування, методика, особливості педагогічної майстерності вчителів);

– підготувати та провести виховну роботу з учнями 1-го класу згідно з планом роботи вчителя;

– складання самоаналізу проведених виховних заходів;

– опанувати знаннями та вміннями з питань підготовки та проведення позакласної роботи: вечорів (ранків), бесід, диспутів,

екскурсій; виховних години та ін.

– збирати матеріал для психолого-педагогічної характеристики класного колективу.

IV. Виконання індивідуальних завдань .

З метою здобуття магістрами під час практики вмінь і навичок щодо самостійного розв'язання виробничих, наукових або організаційних завдань передбачено виконання індивідуальних завдань, які активізують діяльність студентів-магістрів, розширюють їх світогляд, підвищують ініціативу і роблять проходження практики більш конкретним і цілеспрямованим.

1. Ознайомитися з планом роботи методичного об'єднання вчителів початкових класів; взяти участь у його роботі.

2. Відвідати відкриті уроки, навчальні заняття вчителів початкових класів, ознайомитися з методикою їх викладання, а також з особливостями спілкування, взаємодія та співпраці учителя з учнями під час уроку.

3. Опрацювати статті в фахових виданнях, у яких розкривається методика роботи творчих учителів; зробити підбірку статей відповідно до теми дослідження власної випускової роботи; на основі змісту опрацьованих статей підготувати повідомлення на засідання методоб'єднання.

4. Вивчити інновації навчального закладу (у якому проходять практику або працюють студенти-магістри); познайомитись з інноваційними технологіями в початкових класах; розробити навчальні заняття з використанням ІКТ; комплектувати власні елементи кейс-технологій окремих предметів (конспекти занять, електронні носії).

V. Перевірка робочих зошитів педагогічної практики та напрацьованих матеріалів.

VI. Підсумкова конференція.

1.11. Форма звітності

Практика вважається пройденою, якщо студент-практикант у триденний термін після завершення педагогічної практики подав методисту портфоліо студента – практиканта.

Зміст портфоліо студента-практиканта
другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету початкової та мистецької освіти

I. Розділ відомостей з підготовки до практики

- титульний аркуш (фотографія студента, ПІБ, рік народження, адреса, телефон, ВНЗ, факультет, кафедра, група, методист, дата).

II. Інформаційний розділ (інформація по базі практики):

- робочий зошит студента-практиканта зі звітом, оцінками-відгуками вчителя початкових класів, методистів;
- інформація про школу;
- інформація про клас;
- розклад занять.

III. Методичний розділ

- Плани-конспекти 3 уроків (Математика, Українська мова, Літературне читання).
- План-конспект 1 інтегрованого заняття (дидактичні матеріали з наочними посібниками, мультимедійна презентація до заняття).
- План-конспект інтегрованого заняття, що включає складову спеціалізації.
- Конспект виховного заходу.
- Конспект виховної години.
- Батьківські збори.
- Індивідуальне завдання студента (виступ на методичному об'єднанні вчителів початкових класів із проблемою свого магістерського дослідження).

IV. Психолого-педагогічний розділ

- Психолого-педагогічна характеристика класу.

V. Рефлексія і оцінка

- Аналіз занять, відвіданих студентом (до 10).
- Самоаналіз заняття, проведеного студентом.
- Самоаналіз виховного заходу, проведеного студентом.

VI. Розділ підведення підсумків і оцінка

- Звіт-презентація студента про результати проходження педагогічної практики.

Форма звітності для студентів заочної форми навчання

Після проходження педагогічної практики студент подає звіт про проходження педагогічної практики на заліково-екзаменаційній сесії керівнику практики, визначеному кафедрою, який і виставляє оцінку за педагогічну практику

Форма звітності включає:

1. Робочий зошит студента-практиканта зі звітом, оцінками-відгуками вчителя початкових класів, методистів.
2. Три поширені конспекти занять (на вибір студента).
3. Поширений конспект уроку (заняття) з додаткової спеціалізації.
4. План-конспект одного виховного заходу, або ранкової зустрічі.
5. Психолого-педагогічну характеристику класу.
6. Характеристика студента-практиканта, із пропонованою оцінкою вчителя і заслуханою та затвердженою на засідання педагогічної ради школи (із зазначеним номером протоколу).

Педагогічна практика завершується диференційованим заліком.

Під час виставлення загальної оцінки з педагогічної практики враховуються оцінки за всі види діяльності студента-практиканта:

- оцінка навчальної роботи – її виставляють методисти від кафедри з 1-ї та 2-ї спеціальностей;
- оцінка методичної роботи – її виставляє методист від кафедри з 1-ї спеціальності;
- оцінка позакласної роботи – її виставляє методист від кафедри з 1-ї спеціальності;
- оцінка за характеристику класу – її виставляє керівник від кафедри психології;
- оцінка виховної роботи – її виставляє керівник від кафедри з 1-ї спеціальності.

Оцінка з педагогічної практики прирівнюється до семестрової оцінки з будь-якого предмету (один модуль) і може бути не більшою за **100 балів**, які за видами діяльності студента-практиканта розподіляються так:

Орієнтовна оцінка видів діяльності

Види діяльності	**Бали**
Навчальна робота	Всього **50 балів**, із них: за 1-ю спеціальністю – 30 балів; за 2-ю спеціальністю – 20 балів.
Позакласна робота	10 балів
Виховна робота	30 балів
Оцінка за характеристику класу	10 балів
Всього	**100 балів**

Загальна оцінка з педагогічної практики є сумарною оцінкою за видами її діяльності. Якщо один з видів діяльності оцінено в 0 балів, то й загальна оцінка з практики виставляється – 0 балів.

Загальна оцінка з педагогічної практики в балах і її еквівалент за чотирибальною шкалою в залікову відомість і залікову книжку заноситься і підписується методистом від кафедри з 1-ї спеціальності.

1.12. Обов'язки студента-практиканта

1. Студент-практикант стає тимчасовим членом колективу, виконує правила внутрішнього розпорядку школи, розпорядження адміністрації та керівників практики. Невиконання цих вимог може мати наслідком відсторонення студента від проходження практики.

2. Студент зобов'язаний виконувати всі види робіт, які передбачені інструкцією та програмою педагогічної практики, старанно готуватися до кожного уроку та позакласних виховних заходів

3. Робочий день студента-практиканта повинен становити щодня (крім неділі) не менше шести годин.

4. Після закінчення педагогічної практики студент-практикант має:

а) звітуватися на педагогічній раді школи про виконання індивідуального плану;

б) захистити педагогічну практику в університеті;

в) взяти участь у підсумковій конференції.

Готуючись до педагогічної практики у школі, студенти повинен:

- вивчити зміст програми за спеціальністю, за якою буде проводитися практика у школі, і брати участь у педагогічних нарадах, конференціях, засіданнях методоб'єднань вчителів міста чи району;
- ознайомитися з інформацію директора про особливості роботи школи і перспективи її подальшого розвитку;
- разом з учителем розробити систему уроків, визначити їх тип, структуру і готуватися до проведення їх у класі;
- вивчити склад учнів класу і скласти характеристику на основі власних спостережень та бесід з учителем, шкільним психологом;
- вивчити досвід керівництва школою, знайомитися з документацією школи та брати участь у засіданнях педагогічної ради.

Виконуючи обов'язки вчителя, студент набуває умінь та навичок:

- планувати роботу на семестр і звітуватися про результати роботи за цей період;
- планувати свої уроки і складати до кожного з них конспект, добирати наочний матеріал;
- проводити уроки різноманітних типів;
- користуватися роздавальним матеріалом, наочністю і технічними засобами навчання.

Після проходження педагогічної практики студенти повинні виявити рівень оволодіння такими професійними педагогічними уміннями:

✓ вивчати шкільну документацію: *план роботи школи, учнівських організацій, особові справи учнів, щоденники, класні журнали*;

✓ проводити психолого-педагогічні спостереження за учнями класу: *виявляти їхні вікові, індивідуальні особливості, рівень психофізичного розвитку, вихованості; умови життя та виховання; складати психолого-педагогічну характеристику на учня та класний колектив*;

✓ проводити аналіз та узагальнення педагогічного досвіду вчителів школи;

✓ розробити поточний і перспективний план роботи вчителя, планувати навчально-виховну роботу відповідно до потреб учнів, враховуючи особливості засвоєння ними навчального матеріалу;

✓ володіти методичними прийомами ведення уроку, активізації пізнавальної діяльності учнів під час уроку, розвивати інтерес до навчання, трудові навики, самодисципліну;

✓ навчитися доступно (з урахуванням вікових особливостей учнів) і образно викладати навчальний матеріал, робити висновки й узагальнення, формувати інтерес в учнів до набуття знань, їх практичного втілення у життя, сприяти розвитку громадської активності учнів, посиленню їхньої відповідальності за якість навчання й поведінку;

✓ вести виховну роботу на уроці, виховувати в учнів любов до рідної землі, її минулого, формувати в учнів національну самосвідомість, високі моральні цінності;

✓ виготовляти дидактичний матеріал, наочність;

✓ організовувати колектив класу для проведення суспільно-корисної роботи, правильно розподіляючи роботу серед нього з урахуванням індивідуальних інтересів і потреб, педагогічних і санітарно-гігієнічних вимог;

✓ проводити групові та індивідуальні консультації, здійснювати психолого-педагогічний і методичний аналіз уроку і виховного заходу, вести педагогічний щоденник;

✓ застосовувати різноманітні (традиційні і нові) види й форми позакласної виховної роботи з учнями з метою реалізації змісту національного виховання;

✓ вести планомірну педагогічну роботу з батьками й особами, які їх замінюють, з метою підвищення їхньої педагогічної культури й налагодження взаємодії школи та сім'ї у справі навчання та виховання майбутніх громадян України.

РОЗДІЛ ІІ.

Особливості організації навчальної та виробничої практик на факультеті початкової та мистецької освіти: мета, завдання й основні етапи проведення

2.1. Мета і завдання педагогічної практики

Майбутні вчителі України мають бути озброєні сучасними науковими знаннями, що складають основу їх професійної діяльності, та володіти комплексом необхідних фахових умінь. Саме тому важливою складовою професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є педагогічна практика, що передбачена навчальними планами педагогічного університету і спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, набуття і удосконалення практичних навичок і умінь.

Педагогічна практика, як ми вже зауважували, проводиться у відповідності з нормативними документами МОН України, в яких зазначається мета, зміст і завдання професійної діяльності студентів під організаційно-методичним керівництвом спеціалістів вищої та середньої ланок освіти.

Педагогічна практика – специфічна форма роботи, у процесі якої відбувається розвиток та поглиблення знань студентів про характер професійної діяльності, про функціональні обов'язки вчителя початкових класів, а також оволодіння практичними вміннями навчальної, виховної, організаційної роботи. Саме тому педагогічна практика покликана підготувати студентів до самостійного та цілісного виконання функцій учителя початкових класів.

Мета педагогічної практики студентів спеціальності «Початкова освіта» передбачає: поглиблення і закріплення теоретичних знань, отриманих студентами під час вивчення навчальних дисциплін психолого-педагогічного, гуманітарного, природничо-математичного циклів, оволодіння сучасними формами, методами, прийомами, засобами, технологіями навчально-виховної роботи в загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладах різних типів; розвиток у студентів креативних умінь, творчої ініціативи, реалізації особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів до навчання учнів; дотримання у процесі навчальної діяльності основних положень Державного стандарту початкової загальноосвітньої школи, впровадження основних змістових ліній навчальних предметів

(відповідно до змісту Програми), проведення уроків із використанням сучасних технологій і методик активізації пізнавальної діяльності учнів.

В. Дороз зауважує, що у процесі педагогічної практики студент виконує наступні завдання педагогічної практики:

1. Навчальні:

– забезпечити зв'язок теоретичних знань фахових дисциплін з реальним педагогічним процесом, а саме: навчити використовувати отримані в університеті зання під час розв'язання конкретних навчальних, розвивальних і виховних завдань;

– розвивати у практикантів уміння проводити уроки з використанням сучасних методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності;

– формувати у студентів психологічну готовність до роботи у школі;

– навчити студентів, опираючись на знання психології, педагогіки і фізіології, проводити навчально-виховну роботу з урахуванням вікових й індивідуальних особливостей дітей молодшого шкільного віку.

2. Наукові:

– поглиблювати теоретичні знання студентів з фахових дисциплін і на основі індивідуальних завдань вивчення передового педагогічного досвіду вчителів виробити творчий підхід до педагогічної діяльності;

– формувати вміння проводити науково-дослідницьку роботу.

3. Виховні:

– виховувати у студентів стійкий інтерес і любов до професії вчителя початкових класів;

– формувати у майбутніх учителів педагогічні вміння і навички, що сприяють розвиткові професійних якостей учителя, потреби в педагогічній самоосвіті;

– розвивати у практикантів уміння здійснювати виховну роботу.

4. Професійні:

1) вивчати шкільну документацію: план роботи школи, особові справи учнів, щоденники, класні журнали, календарне планування вчителів початкових класів;

2) проводити психолого-педагогічні спостереження за учнями класу, виявляти їхні вікові й індивідуальні особливості, рівень розвитку, рівень вихованості;

3) складати характеристику на учня, на колектив класу;

4) на основі знань педагогічної, психологічної наук та фахових методик проводити аналіз та узагальнення педагогічного досвіду кращих учителів школи;

5) розробляти перспективний і поточний плани роботи вчителя початкових класів;

6) правильно визначати:

– типи уроків, їхню організаційну структуру залежно від мети, змісту, вікових особливостей учнів і конкретних умов проведення уроків;

– організаційні форми, методи та засоби проведення уроків у відповідності з дидактичними принципами навчання, враховуючи вікові, психологічні особливості учнів і конкретні умови навчання;

– навчальну, виховальну, розвивальну мету уроків та позакласних виховних заходів, а також організаційні форми та методи їх проведення;

– раціонально добирати, а в разі необхідності виготовляти роздавальний матеріал, наочність до уроків відповідно до їх пізнавальної мети;

– своєчасно й уміло застосовувати технічні засоби навчання, зокрема засоби мультимедіа для проведення уроків з різних навчальних дисциплін, а також у позакласній роботі;

– стимулювати інтерес, активність учнів до засвоєння знань, розвивати їхню увагу, мислення, мовлення;

– здійснювати психолого-педагогічний аналіз уроків і позакласних заходів зі спеціальності [22, 201 – 203].

Під час педагогічної практики студенти повинні виявити рівень володіння такими **професійно-методичними вміннями:**

1.Конструктивно-планувальні вміння:

– складати плани-конспекти окремих уроків та серії уроків за темою з урахуванням різних умов навчання та рівня підготовки учнів;

– визначати цілі та завдання кожного уроку з урахуванням етапу навчання;

– обирати ефективні прийоми досягнення сформульованих цілей з урахуванням вікових особливостей учнів за етапом навчання;

– проектувати та створювати необхідні наочні матеріали (конспекти уроків, посібники, таблиці, схеми) для проведення уроків у початковій школі;

– складати план і сценарій позакласного заходу.

2.Комунікативно-навчальні вміння:

– установлювати та підтримувати різноманітні мовленнєві контакти: *вчитель – клас, вчитель – учень, учень – учень*;

– визначати об'єкти контролю мовленнєвої діяльності учнів і добирати відповідні їм методичні прийоми, зокрема тестові завдання;

– виправляти помилки учнів, розуміти їх характер і використовувати мовленнєвий спосіб виправлення (перепитування, зорова, вербальна та схематична наочність та ін.).

3. Організаційні вміння:

– організовувати виконання накресленого плану;

– забезпечувати мовленнєву діяльність учнів не тільки на уроках української мови й читання, а й інших, оскільки у Державному стандарті пріоритетною є саме мовленнєва змістова лінія;

– вносити методично виправдані корективи до конспектів уроків з урахуванням умов навчання;

– вчити учнів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи;

– раціонально поєднувати колективні й індивідуальні форми

роботи з урахуванням особливостей кожної з них та етапу навчання;

– здійснювати різноманітні прийоми активізації учнів залежно від їх вікових особливостей;

– методично доцільно використовувати традиційні наочні посібники, аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання;

– проводити позакласні заходи, організовувати їх відповідно до складеного плану та сценарію.

4. Розвивально-виховні вміння:

– реалізовувати загальноосвітній, розвивальний і виховний потенціал на уроці або серії уроків;

– формувати та розвивати інтелектуальну й емоційну сферу особистості учня, його пізнавальні інтереси;

– вирішувати завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання учнів.

5. Дослідницькі вміння:

– вивчати ставлення учнів до предметів та виявляти рівень сформованості їхніх навчальних, розумових, мовленнєвих та інших навичок і вмінь;

– проводити з урахуванням етапу навчання методичний аналіз використаного матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння та добору оптимальних шляхів попередження помилок;

– проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих уроків з теоретичним обґрунтуванням різних сторін навчальної діяльності;

– спостерігати, аналізувати й узагальнювати досвід вчителів, переносити ефективні прийоми та форми роботи в практику своєї педагогічної діяльності;

– вивчати методичну літературу та теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи нові форми та

прийоми навчання [22, 203 – 205; 55; 57].

2.2. Освітня робота студентів-практикантів під час педагогічної практики

Освітня робота студентів-практикантів під час педагогічної практики здійснюється у чотири етапи: здійснюється у три етапи: *початковий, основний, заключний.*

На початковому етапі педагогічної практики, що триває п'ять днів, студент-практикант здійснює таку діяльність:

– бере участь у настановчих зборах і організаційних заняттях в університеті та у школі;

– знайомиться з класом, вивчає робочий план, журнал, розклад уроків та інші документи;

– складає індивідуальний план роботи, подає його на підпис керівникам педпрактики;

– відвідує уроки вчителів, позакласні заходи, бере участь в їх аналізі;

– складає тематичний план уроків;

– складає план позакласної і виховної роботи;

– разом із методистом і вчителем складає ***розклад***:

- *уроків, які проводитиме під час практики;*
- *взаємовідвідувань студентом уроків студентів-практикантів;*
- *позакласних і виховних заходів.*

На основному етапі педагогічної практики студент-практикант здійснює таку діяльність:

– проводить не менше чотирьох уроків на тиждень;

– студента допускають до проведення уроків тільки за наявності повного конспекту уроку, підписаного вчителем, методистом або керівником від кафедри педагогіки/психології;

– за час педпрактики студент готує та проводить позакласні та виховні заходи і готує конспект його проведення;

– студент відвідує уроки та бере участь в їх аналізі: не менше 8 уроків на тиждень, що проводять учителі та студенти-практиканти згідно з розкладом відвідувань та взаємовідвідувань;

– студент відвідує позакласні заходи, які проводять учителі та практиканти і бере участь в їх аналізі.

На заключному етапі педагогічної практики студент виконує таку роботу:

– готує звітні матеріали з педагогічної практики;

– здає звітну документацію керівникам педагогічної практики для перевірки та оцінювання;

– бере участь в підсумкових заходах з педагогічної практики.

2.3. Зміст роботи керівника та методистів педагогічної практики

Діяльність керівника та методистів педагогічної практики здійснюється у п'ять етапів: *підготовчий, початковий, основний, підсумковий, етап організаційної роботи після педпрактики.*

На підготовчому етапі керівник педагогічної практики виконує таку роботу:

– організовує обмін досвідом проведення педагогічної практики між методистами;

– разом з керівництвом школи здійснюють попередній вибір класів, учителів (початкових класів, українознавства, англійської мови, образотворчого мистецтва хореографії), класних керівників, а також вирішують інші організаційні питання.

На початковому етапі факультетський (університетський) керівник практики повинен:

– разом з методистами, керівниками від кафедр педагогіки та психології організувати й провести настановчу конференцію з питань педагогічної практики;

– у перший день практики методист проводить організаційне заняття з підгрупою студентів-практикантів у школі (бесіда з директором школи або заступником директора з навчальної роботи,

завідувачем методичного об'єднання школи, вчителями початкових класів);

– протягом першого тижня методист організовує відвідування уроків вчителів і проводить зі студентами їх аналіз;

– у кінці першого тижня методисти затверджують індивідуальні плани роботи студентів-практикантів;

– методист допомагає старості групи з педпрактики скласти розклад залікових уроків, позакласних заходів, взаємовідвідування студентами уроків, днів самостійної роботи;

– керівник педагогічної практики аналізує стан проходження студентами педпрактики та вживає відповідних заходів щодо його покращення.

На основному етапі виконується така робота:

– методисти і вчителі проводять зі студентами консультації з планування та розробки уроків, підготовки наочних посібників і використання технічних засобів навчання, проведення позакласних заходів;

– учителі та методисти відвідують й аналізують уроки практикантів;

– керівник педагогічної практики факультету відвідує школи, проводить бесіди зі студентами, керівниками шкіл, вчителями, знайомиться з документацією практикантів, відвідує уроки та позакласні заходи, бере участь в їх обговоренні;

– керівник педпрактики бере участь у роботі зборів педагогічного колективу школи за підсумками практики;

– керівник педагогічної практики факультету проводить бесіди з методистами про стан педагогічної практики, вживає заходи щодо її удосконалення.

Під час педагогічної практики уроки студентів мають право відвідувати методисти навчального відділу, декан, заступники декана, завідувачі кафедр, викладачі.

На підсумковому етапі педагогічної практики керівник і методисти забезпечують:

– перевірку документації, яку подали студенти-практиканти та оцінюють її;

– організацію та проведення зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики, на яких дають характеристику роботи студентів-практикантів і виставляють оцінки за педпрактику.

На етапі організаційної роботи після педагогічної практики керівники та методисти виконують такі види діяльності:

– керівник педагогічної практики факультету вивчає й аналізує документацію студентів, висновки та зауваження методистів про практику студентів, складає звіт про результати практики та подає його в навчальну частину університету;

– кафедри та методисти, які відповідали за педагогічну практику, організовують виставку кращих посібників виготовлених студентами;

– керівник і методисти беруть участь у підсумковій конференції з педагогічної практики [22; 55].

2.4. Права та обов'язки студента-практиканта

Студент-практикант має право:

– вносити пропозиції щодо вдосконалення підготовки до практики в межах дисциплін психолого-педагогічного циклу, її організації та методичного забезпечення;

– одержувати у керівників практики консультації щодо проведення виховних заходів, організації різних видів роботи з учнями початкової школи;

– на подовження терміну проходження педпрактики при наявності поважних причин та відповідних документів, що їх підтверджують.

Студент-практикант зобов'язаний:

– брати участь у семінарах, у настановчій та підсумковій конференціях;

– до початку практики одержати від керівника практики консультацію щодо оформлення звіту та необхідної документації;

– своєчасно приступити до практики;

– у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики;

– виконувати правила внутрішнього розпорядку школи;

– вивчити й суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії;

– виявляти високу відповідальність, старанність, творчу ініціативу, наполегливість, організованість, дисциплінованість, педагогічний такт і гуманність;

– нести відповідальність за виконану роботу;

– своєчасно здати методисту на перевірку документацію з педпрактики.

РОЗДІЛ ІІІ.

Методичні рекомендації щодо проходження педагогічної практики

Після ознайомлення з завданнями педагогічної практики та методикою майбутньої роботи, загальними вимогами, програмовими й індивідуальними завданнями практики кожен із студентів-практикантів складає індивідуальний план за такими розділами: *навчальна робота, методична робота, виховна робота* та *робота з батьками*.

Під час педагогічної практики студент повинен вести зошит-щоденник, у якому фіксується не лише зміст проведеної студентом роботи в школі, а й її результати:

– зошит-щоденник стимулює студента до більш організованої та продуманої роботи під час практики, що сприяє виробленню навичок самоконтролю роботи;

– зошит-щоденник дає уявлення керівникові про те, як студент вивчає свій клас, окремих учнів, як спостерігає й аналізує їх поведінку, роботу, які уроки відвідує, до яких висновків доходить, яку допомогу отримує від учителя, методиста;

– зошит-щоденник дає змогу оцінити рівень підготовки студента до навчальної та виховної роботи з класом, рівень його загальної культури, ставлення до практики, недоліки кафедр у підготовці студентів до педагогічної практики;

– у зошиті-щоденнику практикант має змогу фіксувати підготовчу роботу до пробного уроку (консультації методиста, учителя, труднощі та їх подолання, стан готовності до уроку, враження від проведеного уроку, самоаналіз і самооцінка);

Зміст практики студент фіксує у робочому зошиті, вказуючи характер і конкретні обсяги виконаної роботи впродовж дня. У робочому зошиті записуються загальні відомості про зміст практики:

– відомості про школу, клас;

– розклад занять у закріпленому за ним класі;

– план роботи практиканта на період практики (календарний план і графік відвідування та проведення пробних і залікових уроків);

– проведена позакласна робота зі спеціальності;

– проведена виховна робота з класом.

У робочому зошиті студент-практикант також подає звіт про педагогічну практику та висновки про її результати, зокрема:

І. Навчальну роботу:

– з якої дисципліни проходив практику;

– скільки уроків учителя початкових класів, інших студентів-практикантів відвідав;

– скільки уроків провів сам;

– фіксує результати цих занять;

– аналіз роботи, проведеної за особистою ініціативою та її результати;

– зазначає, скільки й які наочні посібники виготовив до уроків.

ІІ. Виховну роботу виконану під керівництвом класного керівника.

ІІІ. Методичну роботу:

– участь у методичній роботі (педрадах, засіданнях предметних комісій, об'єднанні класних керівників);

– аналіз роботи з вивчення шкільної документації (річний план школи, методичні листи, календарний план учителя початкових класів, план роботи гуртка, особові справи та ін.).

IV. Висновки.

На підставі виконання поставлених завдань та записів у робочому зошиті, зошиті-щоденнику студент готує висновки про практику (*позитивні моменти та її недоліки /конкретно/*).

У робочому зошиті фіксуються:

– відгук учителя початкових класів про роботу студента-практиканта;

– відгук класного керівника про роботу студента-практиканта;

– висновки та зауваження методиста про практику студента.

3.1. Форми та методи контролю проходження педагогічної практики

Студенти зобов'язані виконувати встановлений під час практики режим праці. Контроль за початком і закінченням роботи покладається на старост груп і відповідальних осіб бази практики. Основною формою контролю за діяльністю студентів-практикантів є самоконтроль у вигляді систематичного ведення зошита-щоденника практики.

Щотижневою формою контролю є перевірка керівником практики зошитів-щоденників студентів й ознайомлення з усіма опрацьованими матеріалами. Підсумкова звітність має на меті узагальнення результатів, отриманих за термін проходження практики.

Важливою формою підсумкового контролю за проходженням студентами педагогічної практики, на нашу думку, може стати звітна конференція, яку доцільно проводити по закінченню практики. На таких конференціях теми виступів студентів повинні визначатися з урахуванням специфіки навчально-виховного процесу певної школи. У виступі слід здійснювати аналіз позитивних і негативних сторін практики, цікаві знахідки передового досвіду педагогічного колективу школи, звертати увага на забезпечення уроків роздавальним, ілюстративним матеріалом, на впровадження інноваційних методів проведення уроків, виховних заходів учителями, студентами-практикантами.

Особливу увагу необхідно звертати на труднощі, які відчули студенти під час підготовки і проведення уроків, оскільки це допоможе методистам кафедр, керівникам практики врахувати та винести проблемні питання на спеціальне опрацювання під час аудиторних занять [22; 55].

3.2. Вимоги до звіту студента

про проходження педагогічної практики

У звіті студент описує роботу, яку особисто виконав під час педагогічної практики (див. робочий зошит студента-практиканта), а також подає методисту:

- зошит-щоденник педпрактики;
- характеристику студента-практиканта з оцінкою вчителя, підписану та завірену директором школи;
- плани-конспекти 3-х залікових уроків, підписані вчителем (*зразки оформлення конспектів уроків див. додатки 12 – 22*);
- аналіз відвіданих уроків зі спеціальності;
- психолого-педагогічну характеристику учня чи учнівський колектив ;
- по дві розробки та аналіз проведених позакласних і виховних заходів;
- наочність, дидактичний матеріал, виготовлені до залікових уроків.

Аналіз звітних документів сиудента-практиканта дозволяє методистам, представникам кафедри педагогіки (психології), керівнику практики зробити висновки про якість роботи, рівень підготовленості студента до майбутньої навчально-виховної роботи в школі, ставлення до обраної професії.

За наявності усіх окреслених матеріалів, а також на підставі оцінок за всіма видами діяльності методист виявляється загальну оцінку за педагогічну практику, яка заноситься до відомості та залікової книжки студента.

Педагогічна практика студента оцінюється за такими параметрами:

- індивідуальні завдання (див. стор. 5 робочого зошита студента-практиканта);
- оцінка за уроки та аналіз уроків;
- оцінка за проведену позакласну та виховну роботу;
- оцінка за класне керівництво;
- ведення документації;

- оцінка за психолого-педагогічну характеристику учня/класного колективу.

Матеріали педагогічної практики після захисту з відповідними підписами вчителів та методиста передаються керівникові педагогічної практики факультету.

Студент, який не виконав програму педагогічної практики з поважних причин має право на повторне проходження практики. Керівництво, контроль і місце проходження практики визначається окремо розпорядженням деканату факультету.

Студент, який повторно не пройшов педагогічної практики або отримав негативну оцінку, вважається як такий, що не виконав навчальний план і відраховується з числа студентів університету.

3.3. Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів-практикантів

В. Дороз пропонує методистам та керівнику педагогічної практики факультету керуватися такими критеріями оцінки навчальної та позакласної роботи студентів-практикантів:

«Оцінка **«відмінно» (А/90-100 балів)** ставиться, якщо уроки та позакласні заходи було проведено на високому науковому й організаційно-методичному рівнях, студентом обґрунтовано висувалися, ефективно вирішувалися навчально-виховні завдання, раціонально застосовувалися різноманітні методи навчання та прийоми активізації школярів із врахуванням їх вікових особливостей та індивідуальних відмінностей, підтримувалася дисципліна; якщо студент виявив знання психолого-педагогічні теорії та творчу самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу в процесі побудови й аналізу занять. До того ж:

– повністю реалізовано виховний, освітній, розвивальний потенціал уроку;

– методичні прийоми відповідають умовам навчання та поставленим цілям;

– правильно встановлено послідовність і співвідношення різного типу вправ і завдань;

– практикант дає чіткі та методично грамотні установки на виконання учнями певних дій;

– правильно розподіляє час уроку;

– студент практично не робить помилок, помічає помилки учнів і вчасно, коректно їх виправляє;

– практикант використовує різні способи активізації учнів на уроці з урахуванням їх вікових особливостей і здійснює індивідуальний підхід до молодших школярів;

– студент уміє викликати інтерес учнів до виучуваного матеріалу;

– грамотно використовує наочність, ТЗН, як наявні, так і самостійно виготовлені;

– епізодично користується конспектом і протягом уроку може скоригувати свою діяльність.

Оцінка «**добре**» **(B/82-89; C/75-81)** ставиться, якщо студент навчальні та позакласні заходи провів на достатньому науковому та методичному рівнях, успішно вирішував навчальні та виховні завдання, однак недостатньо ефективно використовував окремі методичні прийоми активізації учнів; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії у доборі навчального та дидактичного матеріалів, але припускався незначних помилок у побудові та проведенні занять:

– не до кінця реалізовано виховний, освітній, розвивальний потенціал уроку;

– методичні прийоми раціональні, відповідають умовам навчання та поставленим цілям;

– в основному правильно встановлено послідовність і співвідношення різного типу вправ і завдань;

– практикант іноді робить несуттєві мовні помилки, які сам виправляє, а також помічає та виправляє більшість помилок учнів;

– практикант володіє різними способами активізації учнів на уроці, але не завжди здійснює індивідуальний підхід;

– студент уміє викликати інтерес учнів до більшості видів роботи, що проводяться на уроці;

– використовує наявні та самостійно виготовлені наочні посібники, але методика їх використання не завжди раціональна;

– епізодично користується конспектом уроку, в деяких випадках може скоригувати свою заплановану діяльність.

Оцінка «**задовільно**» **(D/67-74; E/60-66)** ставиться, якщо студент у реалізації навчально-виховних завдань помилявся, недостатньо ефективно застосовував психолого-педагогічну теорію, методи та

прийоми навчання, недостатньо активізував пізнавальну діяльність школярів, не завжди був спроможний встановити контакт з ними, під час аналізу занять не виявляв чи не розумів сутності та причин своїх помилок і недоліків. До того ж:

– не до кінця реалізовано виховний, освітній, розвивальний потенціал уроку;

– методичні прийоми не завжди відповідають меті;

– мають місце порушення послідовності вправ і завдань;

– студент недостатньо володіє способами активізації учнів на уроці, не здійснює індивідуальний підхід;

– уміє викликати інтерес до деяких видів роботи на уроці;

– студент мало та не завжди раціонально використовує наочні посібники, не виготовляє їх самостійно;

– студент постійно користується конспектом і не може скоригувати свою діяльність протягом уроку.

Оцінка **«незадовільно» (FX/35-59; F/1-34)** ставиться, якщо на уроці не було досягнуто навчально-виховної мети, допущено серйозні помилки під час викладу навчального матеріалу, навчальні дисципліни не забезпечувалися наочністю; якщо студент виявив поверхові знання психолого-педагогічної теорії та некритично ставиться до своєї роботи. Студенту пропонується пройти повторно педагогічну практику» [22, с. 223 – 226].

Шкала оцінювання ECTS

Шкала оцінювання університету (в балах)	Національна шкала оцінювання	Шкала ECTS		
		Сумарна оцінка (в балах)	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення
90-100	відмінно	90-100	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
75-89	добре	82-89	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками
		75-81	C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок
60-74	задовільно	67-74	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків
		60-66	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії
0-59	незадовільно	35-59	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати, перед тим як отримати форму контролю
		0-34	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна

				подальша робота

3.4. Особливості організації педагогічної практики студентів факультету початкової та мистецької освіти заочної форми навчання

Студенти заочної форми навчання проходять педагогічну практику лише як учителі початкових класів.

Однак, якщо студент-заочник працює за фахом (тобто учителем початкових класів) він подає керівникові педагоггічної практики такі документи:

– характеристику з місця роботи з оцінкою роботи учителя за чотирибальною шкалою, обговорену та затверджену на засіданні педагогічної ради школи;

– довідку про те, що дійсно працює вчителям початкових класів;

– копію трудової книжки завірену директором школи.

Студенти-заочники, які працюють у школі, але не за фахом (викладають інші навчальні дисципліни) та студенти-заочники, які не працюють у закладах освіти вчителями зобов'язані виконувати повну програму педагогічної практики.

Студенти-заочники мають право проходити педагоггічну практику в початкових школах за місцем проживання. Студенти-заочники цієї категорії готують таку звітну документацію:

- робочий зошит студента-практиканта зі звітом, оцінками-відгуками вчителів, методиста;
- три поширені конспекти занять (на вибір студента).
- поширений конспект уроку (заняття) з додаткової спеціалізації.
- план-конспект одного виховного заходу, або ранкової зустрічі.
- психолого-педагогічну характеристику класу;
- характеристика студента-практиканта, із пропонованою оцінкою вчителя і заслуханою та затвердженою на засідання педагогічної ради школи (із зазначеним номером протоколу).

Педагогічна практика студентів-заочників завершується ***диференційованим заліком***. При виставленні загальної оцінки з

педагогічної практики враховуються оцінки за всі види діяльності студента-практиканта:

• оцінка навчальної роботи – її виставляє методист від кафедри з фаху;

• оцінка позакласної роботи – її виставляє методист від кафедри з фаху;

• оцінка за характеристику учня (класу) – її виставляє керівник від кафедри психології;

• оцінка виховної роботи – її виставляє керівник від кафедри з фаху.

3.5. Методичні поради щодо підготовки та проведення уроків у початковій школі

Ще у 30-х роках XX ст. в Україні утвердилась класно-урочна система навчання і відтоді вона стала монопольною в усіх типах шкіл. Однак урок, як провідна форма навчання, зазнавав і зазнає багатьох змін у контексті вимог до якості освіти, які ставить перед школою суспільство і педагогічна наука. Існують різні визначення уроку, на думку О. Савченко це зумовлено тим, що **урок** є не лише організаційною формою, а й відрізком, клітинкою обмеженого в часі навчального процесу, характер якого залежить від завдань, що мають на ньому розв'язуватись.

Урок – цілісна система, яка певним чином функціонує та розвивається – стверджує Г. Кирилова.

Урок – це основна дидактична форма навчання, що пройшла випробування протягом кількох століть, при якій поєднуються індивідуальні та фронтальні шляхи навчально-пізнавальної роботи з учнями однакового віку обох статей з однаковим (приблизно) інтелектуальним розвитком протягом 30-45 хв. – таке визначення уроку знаходимо у посібнику за ред. О. Падалки та ін.

Д. Луцик зауважує, що таке визначення уроку не є повним і зазначає: **Урок** – це основна форма навчання, яка характеризується

постійним складом учнів, регламентацією змісту навчального матеріалу і часу, проводиться за сталим розкладом.

Отже, роль уроку як основної організаційної форми, надзвичайно складна. Тому **урок** – це складна форма систематичного, регулярного навчання, згідно з програмою і розкладом, з застосуванням різноманітних методів і прийомів. Урок дає змогу вчителеві, застосовуючи систему різноманітних методів і прийомів навчання, планомірно й послідовно проводити формування відповідних уявлень і понять про об'єкти та явища природи.

Переваги уроку полягають в тому, що:

1. Учитель має можливість розвивати інтелектуальні здібності учнів одночасно.
2. Є можливість для вчителя одержати зворотню інформацію від учнів про стан засвоєння навчального матеріалу і зробити відповідну корекцію у навчанні.
3. Урок має можливість для колективного використання засобів навчання (підручники, посібники).

Однак урок має і **недоліки**:

1. Навчальні програми розраховані на високий рівень засвоєння учнями знань.
2. Значно знижується ефективність індивідуального логічного мислення.
3. Колективне навчання на уроці нівелює (знижує) талант окремого учня.

На уроках, як основній, але не єдиній формі організації навчання, можуть використовуватися найрізноманітніші форми організації навчальної діяльності учнів у їх оптимальному поєднанні: індивідуальні, парні, групові (малі й колективні) та ін.

Як зауважує В. Бондар, **урок** не є ідеальною формою організації навчання. Йому притаманні суб'єктивні та об'єктивні вади. Підвищенню ефективності уроків сприяють оновлення змісту освіти, масові (за державною програмою) і за авторською програмою підручники, робочі зошити та ін., залучення учнів до різних видів

діяльності тощо.

Дидактика кожні 15 – 20 років переглядає відомі класифікації уроків і вводить нові. Розвиток проблеми типізації та класифікації уроків пов'язаний з іменами таких дидактів XX ст.: Є. Перовський (30 – 40-ві роки), І. Казанцев (60-ті роки), В. Онищук (80-ті роки), О. Савченко (90-ті роки) та інші. Одні класифікують уроки залежно від змісту навчальних дисциплін (*вступні, основні, заключні, предметні, позакласного читання, інтегровані*). Інші – за способами їх проведення: *урок-бесіда, урок-екскурсія, урок-дискусія, урок-лекція, урок-концерт* та ін.

Основні типи уроків у сучасній школі:

- комбіновані (змішані) уроки;
- уроки засвоєння нових знань;
- уроки формування навичок і вмінь;
- уроки узагальнення і систематизації знань;
- уроки практичного застосування знань, навичок і умінь;
- уроки контролю і корекції знань, навичок і вмінь.

Кожний тип уроку має свою структуру, наприклад:

Комбінований урок: перевірка виконання учнями домашнього завдання практичного характеру; перевірка, оцінка і корекція раніше засвоєних знань, навичок і вмінь; відтворення і корекція опорних знань учнів; повідомлення теми, мети і завдань уроку та формування мотивації учіння; сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу; осмислення, узагальнення і систематизація нових знань; підсумки уроку і повідомлення домашнього завдання. З усіх зазначених типів комбінований урок найпоширеніший у сучасній загальноосвітній школі. Йому належить 75-80 відсотків загальної кількості уроків, що проводяться. Цей тип уроку здебільшого використовується в початкових і середніх класах.

Урок засвоєння нових знань: перевірка домашнього завдання, актуалізація і корекція опорних знань; повідомлення теми, цілей і завдань уроку; мотивування учіння; сприймання й усвідомлення учнями фактичного матеріалу, осмислення зв'язків і залежностей між елементами вивченого матеріалу; узагальнення і

систематизація знань; підсумки уроку; повідомлення домашнього завдання.

Урок формування навичок і вмінь: перевірка домашнього завдання, актуалізація і корекція опорних знань, навичок і вмінь; повідомлення теми, цілей і завдань уроку; актуалізація мотивації учіння учнів; вивчення нового матеріалу (вступні, мотиваційні та пізнавальні вправи); первинне застосування нових знань (пробні вправи); самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях (тренувальні вправи за зразком, інструкцією, завданням); творче перенесення знань і навичок у нові ситуації (творчі вправи); підсумки уроку і повідомлення домашнього завдання.

Урок узагальнення і систематизації знань: повідомлення теми, цілей та завдань уроку; актуалізація мотивації учіння учнів; відтворення й узагальнення понять і засвоєння відповідної їм системи знань; узагальнення та систематизація основних теоретичних положень і відповіднихнаукових ідей; підсумки уроку і повідомлення домашнього завдання.

Урок практичного застосування знань, навичок і вмінь: перевірка домашнього завдання, актуалізація і корекція опорних знань, навичок і вмінь; повідомлення теми, цілей і завдань уроку; актуалізація мотивації учіння учнів; осмис-лення змісту й послідовності застосування способів виконання дій; самостійне виконання учнями завдань під контролем і за допомогою вчителя; звіт учнів про роботу і теоретичне обґрунтування отриманих результатів; підсумки уроку й повідомлення домашнього завдання.

Урок контролю і корекції знань, навичок і вмінь: повідомлення теми, цілей та завдань уроку; актуалізація мотивації учіння учнів; перевірка знання учнями фактичного матеріалу й основних понять; перевірка глибини осмислення учнями знань і ступеня їх узагальнення; застосування учнями знань у стандартних і змінних умовах; перевірка, аналіз і оцінка виконаних під час уроку робіт; підсумки уроку і повідомлення домашнього завдання.

Нестандартний урок – це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну структуру. Назви уроків дають деяке уявлення про цілі, завдання і методику проведення таких занять. Найпоширеніші серед них – *уроки-прес-конференції, уроки-аукціони, уроки-ділові ігри, уроки-занурення, уроки-змагання, уроки типу КВК, уроки-консультації, комп'ютерні уроки, уроки-консиліуми, уроки-твори, уроки-винаходи, уроки-заліки, театралізовані уроки, уроки взаємного навчання учнів, уроки творчості, уроки-сумніви, уроки-конкурси, уроки-фантазії, уроки-концерти, уроки-екскурсії* тощо.

Нестандартні уроки спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу, формують дух змагальності, збуджують творчі сили, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності. Тому такі уроки найбільше подобаються учням і викликають у них творчий інтерес.

Отже, форма організації навчання є важливою дидактичною проблемою, яка безпосередньо впливає на результативний компонент навчального процесу. Вона тісно пов'язана з методами і засобами навчання, бо кінцевий результат визначається комплексом дидактичних умов, серед яких важливе місце посідають організаційні форми навчання [17, 11 – 15].

У сучасній дидактиці, зауважує В. Дороз, «під уроком розуміють основну одиницю освітнього процесу, чітко обмежену часом, планом роботи та складом учнів (класом). Стосовно процесу навчання урок виконує інтегруючу роль, оскільки відображає та поєднує такі його компоненти: *мету, зміст, методи, засоби навчання, взаємодію вчителя та учнів*. Методисти, «**сучасним уроком** вважають таку форму навчання, яка своїми цілями (*освітньою, розвивальною, виховною*), змістом, структурою та методами проведення відповідає найновішим вимогам теорії, практики навчання у школі та є ефективною. Сьогодні (згідно з вимогами Державного стандарту) необхідно змінювати традиційні можливості уроку, посилювати його місткість, підвищувати рівень індивідуалізації навчання і самостійної роботи учнів, розвивати їх

творчу активність. Основними завданнями сучасного уроку є:

– відповідність навчального матеріалу з навчальних дисциплін вимогам науковості, оптимальності, єдності навчання і виховання, зв'язку з життям;

– реалізація комплексної мети уроку: навчальної, виховної та розвивальної;

– урахування вікових особливостей учнів та їх пізнавальних можливостей, інтересів і запитів;

– реалізація інноваційних технологій сучасного уроку;

– інтегральність уроку (використання міжпредметних зв'язків);

– цілеспрямованість і копітка робота над пізнавальними завданнями та запитаннями, що виникають у результаті створення проблемних ситуацій;

– практична спрямованість уроку – всебічний розвиток учнів.

У працях сучасних методистів сформульовано основні вимоги до уроків, що орієнтують учителя на те, щоб кожен його урок сприяв розвиткові пізнавальних інтересів учнів, формуванню навичок самостійного здобуття знань, вихованню любові до праці» [22, 227 – 228].

Сучасний урок – це передовсім такий урок, на якому вчитель уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учня, його активного розумового росту, глибокого і свідомого засвоєння знань, для формування її моральних основ.

Сучасний урок – це єдність навчання, виховання і розвитку. Загальною функцією уроку є формування й розвиток особистості школяра на основі розвивального і виховуючого навчання. З цього приводу Л. Охитіна зазначає, що урок проводиться не заради самого уроку, а заради того, щоб, впливати на особистість учня; не заради того, щоб «пройти» якісь питання програми, а заради того, щоб на матеріалі цих програмних питань формувати певні інтелектуальні, моральні, вольові й інші якості особистості. Необхідно поєднувати вплив через інтелект на почуття (переконання) і вплив через почуття на інтелект (навіювання). Процес навчання має вносити зміни не

тільки в інтелектуальну сферу учня, а й у психічний розвиток його особистості в цілому. Навчання не буде розвивальним, якщо воно не вноситиме змін у структуру особистості.

Актуально звучать сьогодні слова Ш. Амонашвілі, який писав: *«Учителю, будь сонцем, що випромінює людське тепло, і будь благодатним ґрунтом для розвитку людських почуттів; сій знання не лише в пам'яті й свідомості твоїх учнів, а передусім у їхніх душах і серцях»*.

Ось чому *сучасний урок* - це:

- протікання життя на рівні сучасної цивілізації, сучасного упорядкування просторового середовища, сучасної культури взаємостосунків між людьми;
- розвиток здібностей дитини, суттєвими серед яких є бути мислячим, творчим, моральним суб'єктом;
- взаємодія «людина – людина»;
- пошук істини у процесі вивчення фактів і явищ життя, закономірностей і основ людського життя, набуття особистісних смислів [43, 108 – 109].

Відомим є той факт, що педагогічна діяльність може здійснюватися в різних формах, серед яких особливе місце відводиться уроку (заняттю). Пройшовши випробування протягом кількох століть, урок і сьогодні не втрачає своєї унікальності і неповторності. Урок залишається основною дидактичною формою навчання, яка поєднує індивідуальні та фронтальні шляхи навчально-пізнавальної діяльності учнів однакового віку обох статей з приблизно однаковим інтелектуальним розвитком.

Кожен навчальний рік у школі починається і закінчується уроком. Йому відводиться не менше 98% навчального часу. Як свідчить статистика, більше 25 тисяч уроків дає в середньому вчитель за період своєї професійної діяльності. А кожний учень за роки свого навчання в школі відвідує майже 12 тисяч уроків.

Таким чином, *сучасний урок* є своєрідною умовною конструкцією, де «життя», «людина», «істина» виступають у ролі ключових (базових) цінностей і є об'єктами уваги вчителя, а єдиним

головним результатом урочної діяльності вчителя і учнів є набутий особистісний смисл кожним учасником пізнавального процесу

Вимоги до сучасного уроку:

– відповідне теоретичне підґрунтя має визначати науковий рівень змісту уроку;

– за умови належного наукового рівня забезпечувати оптимальність змісту уроку;

– урок має бути містким, але не перевантаженим, оскільки порушення цієї умови спонукає учнів до механічного запам'ятовування матеріалу, послаблення інтересу, затримки загального розвитку;

– слід урізноманітнювати організаційні форми уроків, вдосконалювати їхню структуру, раціонально використовувати час;

– урізноманітнювати види робіт, методи та прийоми навчання і викладання, організаційні форми уроку, широко поєднувати індивідуальні, групові та фронтальні форми роботи;

– добирати суб'єктивно значущу для учнів інформацію;

– забезпечувати інтенсивну мовленнєву практику учнів, цілеспрямовану та систематичну роботу над розвитком зв'язного мовлення (під час опанування різних навчальних дисциплін);

– постійно активізувати учнів (максимальне включення до різних видів діяльності) і розвивати їхню самостійність, ініціативність;

– ураховувати навчально-виховні можливості уроку, передбачати, щоб зміст сприяв вихованню (національному, розумовому, моральному, естетичному) особистості учня;

– виховувати в учнів стійкий інтерес до вивчення передбачених програмою дисциплін;

– постійно збуджувати позитивне емоційне ставлення до навчання, стимулювати інтелект, естетичні потреби школяра;

– дбати про високу педагогічну культуру вчителя початкових класів, його постійне духовне збагачення, ідейно-моральне зростання [22, 229].

Кожен урок, який проводить учитель початкових класів, окрім загальних вимог, має свої специфічні вимоги (*див. додатки 12 – 22*).

3.6. Інструкції щодо виконання окремих завдань педагогічної практики *(аналіз уроку)*

Правильний і глибокий педагогічний аналіз уроку сприяє поліпшенню як усього навчального процесу, так і окремих його ланок. Об'єктивний аналіз підвищує рівень навчання (викладання), спонукає до самоконтролю, здійснює контроль, допомагає втіленню рекомендацій науки в практику.

Професор М. Махмутов зробив спробу підійти до аналізу уроку всебічно, запропонував такі типи аналізу: *повний, аспектний, комплексний*. Зупинимося лише на деяких аспектах аналізу, які, на наш погляд, не викликають сумніву своєю доцільністю, науковістю.

Повний аналіз уроку містить у собі розгляд його найважливіших елементів: його змісту, методів і прийомів навчання, взаємодії вчителя й учнів на уроці, взаємозв'язку його типу та структури. Наслідком такого аналізу можуть і повинні бути висновки та пропозиції, що стосуються удосконалення процесу навчання. Урок ми повинні розглядати цілісно, як організаційну форму, в якій усі елементи взаємозв'язані, підпорядковані логіці процесу навчання. Виділені елементи розглядаються й оцінюються щодо дидактичних і виховних завдань уроку, насамперед Щодо найважливіших вимог до сучасного уроку: його структурна чіткість і завершеність, цілеспрямованість, різноманітність методів і прийомів, активність і самостійність учнів на уроці, творчий характер уроку, його висока науковість та ідейна спрямованість, керівна й організуюча роль учителя, виховна і розвивальна роль уроку.

Повний аналіз уроку поєднує в собі такі елементи:

– загальну характеристику мети уроку;

– визначення типу та структури уроків, їх характеристику;

– аналіз змісту уроку;

– аналіз методів і прийомів навчання на уроці;

– аналіз діяльності вчителя й учнів на уроці;

– загальні висновки про ефективність уроку.

Аспектний аналіз – це аналіз однієї з сторін уроку: *психологічної, дидактичної, виховної, організаційної, санітарно-гігієнічної* – з метою більш поглибленого вивчення його ефективності.

Аналіз може бути **комплексним,** тобто охоплювати декілька уроків з однієї теми. За характером він близький до повного. Дидактичний аналіз передбачає аналіз уроку з основних дидактичних вимог до мети, змісту, методів, засобів, структури уроку.

Організаційний аспект аналізу передбачає вивчення засобів організації занять на різних аспектах, оснащення уроку наочністю, посібниками, технічними засобами навчання, а також раціональним використанням часу, дотриманням режиму щодо санітарно-гігієнічних вимог.

Виховний аспект передбачає аналіз виховного впливу на учнів змісту уроку, його методів, засобів, а також особистості вчителя, його такту. Під час будь-якого аналізу слід звернути увагу на етико-естетичну сторону уроку.

Схема аналізу уроку

(за М. Пентилюк)

Загальні відомості про урок, його тип, структуру та зміст

1. Назва предмета, клас, школа, прізвище та ім'я вчителя, дата проведення, тема уроку.

2. Тип уроку, його місце серед інших уроків цієї ж теми.

3. Структура уроку, послідовність його етапів та їх тривалість, логічний зв'язок між ними (чи відповідає структура уроку дидактичній меті, логіці навчального процесу, чи випливає наступний етап з попереднього, чи раціонально розподілено час між ними).

4. Зміст уроку: науковість, оптимальність (чи відповідає тип і структура уроку його змісту, завданням і цілям, а також логіці навчального процесу).

Аналіз змісту етапів уроку

Організація класу та повідомлення завдань уроку

Підготовка до уроку, чистота і порядок в класній кімнаті, готовність до роботи тощо; обладнання уроку, організація класу (чи перевіряються відсутні, як організована робота асистентів тощо); постановка цілей і завдань уроку.

Актуалізація опорних знань, умінь і навичок

Як відтворювалися знання, чи застосовувалися вони в новій ситуації, що поглибили на уроці, які навички активізували, як опитувалися учні, чи активно працювали, чи залучалися до виправлення помилок, неточностей, які методичні прийоми застосовувалися, наскільки об'єктивно виставлялися оцінки, як перший етап пов'язувався з наступним тощо.

Формування нових понять і способів дій

Чи були поставлені перед учнями основні завдання вивчення теми, як здійснювалася мотивація навчання, чи викликався інтерес до теми, чи забезпечувалася реалізація принципів науковості, систематичності, доступності, наступності, проблемності; чи всі питання добре висвітлені в поясненні вчителя, які методи та прийоми застосовувалися, як вони поєднувалися, чи створювалася проблемна ситуація, як вона розв'язувалася, чи встановлювалися міжпредметні зв'язки, чи зрозуміли новий матеріал учні, як пов'язаний другий етап уроку з третім.

Формування вмінь і навичок учнів

Чи вдало дібрані вправи, запитання та інші завдання, чи логічною була їх послідовність, чи сприяли вони здійсненню освітньої, виховної та розвивальної мети в єдності, чи забезпечувалася самостійність учнів під час виконання поставлених завдань, чи проводилася робота над помилками, чи організовувався

самоконтроль за якістю виконання вправ, чи підводилися підсумки їх виконання, чи поєднувалася колективна робота з індивідуальною, чи диференціювалися завдання для різних за рівнем підготовки учнів, як встановлювався зв'язок з наступним етапом уроку, як були використані виховні можливості дидактичного матеріалу, які прийоми виховного впливу застосовувалися.

Домашнє завдання

Який обсяг і характер домашнього завдання, чи зможуть школярі його виконати за відведений час, чи передбачав учитель способи підвищення інтересу учнів до виконання домашнього завдання, як провів інструктаж, як повідомив вимоги до оформлення домашньої роботи, чи диференціювалися завдання, чи записане воно на дошці, чи перевірялась уважність учнів під час запису.

Зауважимо, що послідовність етапів може змінюватися залежно від дидактичної мети, характеру навчального матеріалу тощо або ж окремі з них можуть скорочуватися за рахунок інших чи випадати зовсім (наприклад, актуалізація опорних знань чи ознайомлення з новими поняттями та способами дій тощо).

Результативність уроку

Наскільки успішно розв'язані на уроці освітні, виховні, розвивальні цілі; якість знань (свідомість, міцність, глибина, дієвість), уміння застосувати їх на практиці; які практичні уміння та навички вироблені на уроці, які елементи мали найбільш виховний вплив на учнів.

Поведінка вчителя на уроці: педагогічний такт і культура мовлення, вміння науково організувати працю на уроці, ставлення до учнів; чи раціонально використовує час, чи володіє класом, чи підвищує активність учнів, чи викликає інтерес до предмета, чи володіє емоційністю викладу, чи користується авторитетом тощо.

Поведінка учнів на уроці: ступінь активності та дисциплінованості, культура мовлення, ступінь загального розвитку, ставлення до вчителя і один до одного, наявність інтересу до

навчального предмета тощо.

Висновки та пропозиції

Які конкретні висновки та пропозиції можна зробити до аналізованого уроку? (Яка загальна оцінка уроку, що цінного з цього уроку можна рекомендувати вчителям для впровадження в практику, як позбутися наявних недоліків і закріпити успіх на наступних уроках, як удосконалювати процес навчання на уроці, поліпшувати якість уроку, тобто підвищувати педагогічну майстерність вчителя початкових класів).

Завдання для проведення аналізу
окремих елементів уроку

1. Визначте цілі (практичні, загальноосвітні, виховні, розвивальні) і тип уроку. Простежте за тим, які прийоми використовувалися для досягнення основних цілей уроку, дайте оцінку їх ефективності. Визначте зв'язок цього уроку з попередніми уроками.

2. Виділіть етапи уроку та зафіксуйте час, який відводився на кожний з них. Визначте рівень відповідності структури уроку його цілям.

3. Зафіксуйте етапи уроку, визначте завдання та зміст кожного з них. Зверніть увагу на те, як здійснюється перехід від одного етапу до іншого.

4. Зафіксуйте вправи, які використовувалися на уроці. Зверніть увагу на чіткість інструкції учителя та відповідність їм дій учнів, на наявність контролю. Визначте форми взаємодії учителя й учнів під час проведення вправ, оцініть їх ефективність.

5. Запишіть вправи, запитання, завдання, які використовувалися на кожному етапі уроку, фіксуючи їх послідовність. Визначте тип, вид використаних завдань. Оцініть їх відповідність поставленим цілям, етапам формування умінь і навичок.

6. Простежте за використанням на уроці наочності. Зафіксуйте, на якому етапі уроку, які конкретно засоби унаочнення застосовувалися, визначте їх мету. Оцініть відповідність використаної

наочності поставленим цілям, її доцільність, якість естетичного виконання.

7. Простежте за використанням дидактичного матеріалу на уроці. Зафіксуйте, на якому етапі уроку та з якою метою використовується роздавальний матеріал. Оцініть відповідність його змісту та форми поставленій меті. Схарактеризуйте форму та якість контролю під час роботи учнів з роздавальним матеріалом. Оцініть якість виготовлення вчителем роздавального матеріалу.

8. Простежте за використанням технічних засобів навчання на уроці. Зафіксуйте, які засоби, на якому етапі, з якою метою застосовувалися учителем. Оцініть методичну доцільність їх використання.

9. Простежте за досягненням виховних, загальноосвітніх, розвивальних цілей уроку. Визначте, які прийоми використовував учитель для виховання учнів, розвитку їх пізнавальних інтересів, пам'яті, уваги, уяви тощо для формування навичок самостійної роботи, для розширення їх кругозору. Зверніть увагу на те, чи використовувався додатковий матеріал, з якою метою.

10. Простежте за мовою вчителя на уроці. Оцініть її правильність, виразність, емоційну забарвленість. Встановіть співвідношення між мовленням учителя й учнів на уроці.

11. Простежте за дисципліною у класі та організацією уроку. Визначте ступінь інтенсивності роботи учнів на уроці. Зверніть увагу на те, чи не було загублено час (коли, скільки, з яких причин). Зафіксуйте, які прийоми використовує вчитель для економії часу та більшої ефективності уроку. Відзначте, як учитель реагує на порушення дисципліни.

12. Простежте за тим, як учитель використовує дошку на уроці. Зафіксуйте, які записи були зроблені на уроці, визначте їх мету.

13. Простежте за опитуванням учнів та оцінюванням рівня сформованості їх навичок та умінь. Зафіксуйте, скільки учнів було опитано на уроці, скільки учнів одержали оцінки за урок. Зверніть увагу на те, як вівся облік оцінок. Проаналізуйте виставлені учителем

оцінки за урок. Оцініть їх об'єктивність, мотиваційний потенціал.

14. Простежте за організацією початку уроку. Зверніть увагу на те, чи готовий клас до уроку (*дошка, технічні засоби, дидактичні посібники, все необхідне на партах учнів*) і чи не було втрачено час через погану організацію уроку. Визначте, в якій формі проводився початковий етап уроку, яка його мета. Оцініть прийоми, які використовував учитель для її досягнення. Схарактеризуйте зв'язок цього етапу з наступними. Вкажіть, як інакше можна було б розпочати урок.

15. Простежте за перевіркою домашнього завдання та поясненням нового матеріалу. Зафіксуйте, на якому етапі уроку вчитель перевіряв домашнє завдання, який його зв'язок з метою уроку. Визначте, які форми та прийоми контролю використовував учитель, оцініть їх ефективність.

16. Зафіксуйте час, коли вчитель подає домашнє завдання, обґрунтуйте доцільність моменту. Зверніть увагу на своєчасність пояснення домашнього завдання. Визначте зміст і обсяг домашнього завдання. Оцініть його підготовленість до уроку, а також, чи буде домашнє завдання служити базою для роботи на наступному уроці. Зверніть увагу на чіткість, доступність пояснення вчителя, на врахування індивідуальних і вікових особливостей учнів. Простежте, чи перевірив учитель правильність запису домашнього завдання учнями у щоденниках.

17. Простежте за поясненням нового матеріалу. Зверніть увагу на те, як учитель знайомить учнів з новою темою. Оцініть, у якій формі подано новий матеріал, оцініть доцільність такої форми. З'ясуйте, чи були враховані труднощі засвоєння нового матеріалу. Запишіть завдання, які використовує вчитель для закріплення нового матеріалу. Визначте їх тип, вид, ефективність і достатність.

18. Простежте, як відбувся завершальний етап уроку, чи вчасно було його проведено. Зафіксуйте, як учитель підводить підсумки уроку, на що звертає увагу. Оцініть своєчасність і чіткість пояснення домашнього завдання. Дайте оцінку об'єктивності виставлених

учителем оцінок.

19. Зафіксуйте форми взаємодії вчителя й учнів між собою під час проведення різного роду завдань, оцініть їх характер, ефективність. Дайте оцінку вирішення виховних, загальноосвітніх і розвивальних завдань.

Типова схема аналізу уроку

Загальні відомості про урок:

1. Дата------- Клас-------- Прізвище вчителя----------

2. Тема уроку та її пізнавально-виховна мета.

3. Готовність класу до уроку (приміщення класу і учнів до заняття; характеристика дидактичного матеріалу та обладнання).

4. Початок уроку: вхід учителя до приміщення класу, привітання, вставання; зазначення відсутніх.

Перевірка виконання домашнього завдання:

1. Перевірка письмових робіт:

- методика перевірки;
- характер помилок, їх аналіз і виправлення;
- оцінка за виконані завдання;
- час, затрачений на перевірку.

2. Опитування учнів:

- характер і послідовність запитань вчителя до учнів;
- характеристика відповідей учнів, глибина і осмисленість знань;
- вміння застосовувати їх на практиці, міцність набутих навичок;
- мова, грамотність;
- як виправляються помилки у відповідях учнів;
- активність учнів під час опитування і прийоми активізації класу;
- оцінка відповідей учнів і їх мотивація;
- як учитель підвів підсумок перевірки виконання завдань, які вимоги поставив до невстигаючих учнів, як працює з

талановитими дітьми;

– доцільність затраченого часу на перевірку домашніх завдань, чи всі учні охоплені цією роботою, скільки учнів і чому не виявляли активності.

Виклад нового матеріалу:

1. Підготовка учнів до сприймання нового матеріалу:

– зв'язок з матеріалом попередніх уроків і з результатами виконання домашніх завдань;

– якими прийомами готує вчитель учнів до активного сприймання нового матеріалу (ознайомлення з темою і планом уроку, пояснення практичного значення нових знань тощо);

2. Характеристика змісту нового матеріалу:

– науковість і ідейна спрямованість змісту матеріалу;

– відповідність змісту нового матеріалу вимогам програми.

3. Методи викладу матеріалу:

– відповідність методів меті уроку, характеру матеріалу і рівню підготовки учнів;

– як учитель підводить учнів до засвоєння нових понять, правил, узагальнень (логічність і послідовність викладу, мотивування узагальнень);

– прийоми активізації діяльності учнів під час викладу матеріалу і підтримування їх уваги;

– прийоми використання наочності на уроці, їх доцільність і дієвість;

– мова викладу (переконливість, емоційність, темп викладу, доступність формулювань);

– виховні міри впливу на учнів (виховання уваги, інтересу до знань, старанності, наполегливості).

Закріплення нових знань:

1. Доцільність матеріалу, взятого для закріплення.

2. Засоби закріплення знань (питання, розв'язування задач і вправ, практичні роботи), їх доцільність і дієвість.

3. Як організована робота із закріплення знань з слабкими та сильними учнями.

Домашнє завдання:

1. Характер завдань і відповідність їх до змісту викладання нового матеріалу.

2. Підготовленість учнів до виконання домашнього завдання.

3. Інструктивні вказівки до виконання домашнього завдання.

Загальна оцінка уроку вчителя:

1. Досягнення мети уроку.

2. Основні позитивні і негативні моменти уроку.

Критерії оцінювання уроку

Найвища оцінка **(5)** ставиться, якщо:

1. Урок проведено на високому навчально-методичному рівні.

2. У підготовці до уроку студент виявив самостійність та вміння творчо використовувати новітні досягнення психолого-педагогічної науки.

3. Побудова уроку повністю відповідає дидактичним принципам, віку учнів, пізнавальним цілям та реальним можливостям.

4. Студент з власної ініціативи виготовив доцільні наочні прилади і вдало їх застосував на уроці з використанням ТЗН.

5. Студент виявив творчість та вміння вести себе на уроці, вдало долаючи труднощі, володіє класом, здійснює індивідуальний та диференційований підхід до учнів.

6. На уроці весь клас активно працював, виявляючи творчу ініціативу та дисциплінованість.

7. Мова студента та методика проведення уроку бездоганна.

8. На уроці повністю досягнута навчальна та виховна мета.

Добра оцінка **(4)** ставиться, якщо:

1. Урок за змістом ідейно та науково витриманий.

2. У процесі підготовки до уроку студент виявив уміння без

особливих труднощів підготуватися до нього, користуючись лише незначною допомогою методиста чи вчителя.

3. Побудова уроку відповідає дидактичним принципам.

4. У проведенні уроку студент виявив уміння упевнено вести себе на уроці, успішно долати труднощі, володіє класом і вміло здійснює індивідуальний підхід до учнів.

5. На уроці підтримувалася належна дисципліна, а учні залучалися до активної роботи.

6. Мова студента бездоганна.

7. У методиці проведення уроку студент не допустив грубих помилок.

8. На уроці досягнута навчальна, розвивальна та виховна мета.

Задовільна оцінка **(3)** ставиться, якщо:

1. Проведений урок ідейно та науково витриманий за змістом.

2. Студент виявив фактичні знання матеріалу, але у поясненнях допустив помилки або неточності.

3. У підготовці до уроку студент користувався допомогою вчителя або методиста.

4. У побудові уроку порушено дидактичні принципи.

5. Студент виявив розгубленість у деяких ситуаціях, які не зміг відразу подолати, що негативно відбилося на якості уроку.

6. На уроці мали місце порушення дисципліни окремими учнями, на що студент недостатньо реагував, не зміг швидко їх усунути.

7. Мова студента не зовсім грамотна, в методиці уроку допускалися помилки, що негативно вплинуло на якість засвоєння матеріалу учнями.

8. На уроці все ж досягнута навчальна та виховна мета.

Незадовільна оцінка **(2)** ставиться, якщо:

1. Урок методично та науково витриманий, але у його змісті допущені грубі помилки.

2. Студент виявив недостатні знання фактичного матеріалу.

3. На уроці студент не зміг подолати труднощі з дисципліною

учнів.

4. У побудові уроку допущено грубі порушення дидактичних принципів.

5. У підготовці до уроку студент виявив повну безпорадність.

6. Культура мовлення студента низька.

7. На уроці допущено ряд грубих методичних помилок, що спричинило низьку якість засвоєння знань учнями.

8. На уроці не досягнута навчальна, розвивальна та виховна мета.

Схема аналізу виховного заходу

1. Загальні відомості: дата проведення, форма виховного заходу, мета.

2. Аналіз підготовчого етапу до проведення виховного заходу:

– ініціатори та організатори виховного заходу (учитель, учні, адміністрація школи);

– урахування інтересів та ініціативи учнів під час вибору ними теми та мети виховного заходу;

– планування підготовки до виховного заходу;

– різноманітність намічених форм організації діяльності школярів (*індивідуальні, групові, масові, наочні, практичні*);

– взаємозв'язок форми, мети виховного заходу із завданнями виховання, рівнем розвитку дитячого колективу, віковими особливостями.

Схема конспекту виховного заходу

1. Тема виховного заходу.

2. Форма виховного заходу.

3. У якому класі проводиться.

4. Обладнання (атрибутика, наочність, технычны засоби, оформлення приміщення).

5. Мета заняття (виховна та пізнавальна).

6. Обладнання заходу.

7. Хід заходу.

8. Використана науково-популярна, педагогічна та методична література.

Схема аналізу позакласного заходу

1. Мета виховного заходу та ступінь її досягнення.
2. Структура позакласного заходу: *комплексний* або *одиничний; масовий груповий, індивідуальний, змішаний*.
3. Методична організація позакласного заходу.
4. Зміст позакласної роботи.
5. Підготовчий етап:
   - підготовка текстового матеріалу заходу;
   - пізнавально-емоційна цінність текстового матеріалу;
   - учасники заходу.
6. Проведення заходу:
   - оформлення приміщення, де проводиться захід;
   - якість підготовки учнів – дійових осіб заходу;
   - залучення до діяльності учнів, що не є дійовими особами заходу;
   - реакція на діяльність учнів - дійових осіб з боку учнів, що не є дійовими особами заходу;
   - наявність запрошених гостей.
7. Підсумки заходу:
   - якість проведення позакласного заходу;
   - заохочення дійових осіб заходу.

Орієнтовний план вивчення досвіду вчителя

1. Анкетні дані вчителя (школа, стаж роботи, звання, громадська робота).
2. Якими новими технологіями навчання користується учитель.
3. У чому це проявляється (на уроках, в позакласній роботі)?
4. Описати нові форми роботи (нові типи уроків, форми роботи з учнями, дидактичний матеріал та ін.).
5. Подати 2 – 3 конспекти чи позакласних заходів.

6. Як запроваджується досвід роботи вчителя в практику школи? Навести приклади.

Етапи проведення педагогічного дослідження та вивчення вивчення педагогічних явищ

(за В. Дороз)

Педагогічний експеримент необхідний для:

- установлення залежності між педагогічним впливом і досягнутим результатом у навчанні, вихованні;
- виявлення залежностей між певними умовами та системою вимог і досягнутим педагогічним результатом;
- порівняння ефективності двох чи більше варіантів педагогічного впливу або умов і вибору з них оптимального щодо якості та критеріїв (ефективність, час, зусилля тощо);
- знаходження причинних зв'язків.

1. Для встановлення вихідного рівня сформованості в учнів якостей, що вивчаються, практикується проведення аналізу контрольних робіт. Їх види: *письмові, усні, поточні, підсумкові; колективні, індивідуальні*.

2. Контрольні містять запитання або завдання, відповіді на які дають можливості досліднику встановити рівень впливу факторів, що вивчаються. Поряд з такими роботами застосовуються завдання текстового характеру, що безпосередньо визначають наявність і рівень сформованості в учнів певних якостей.

3. До завдань контрольної роботи, ставляться такі вимоги (за Ю.Бабанським):

- вони повинні містити запитання, найбільш важкі для засвоєння, а також актуальні для подальших етапів навчання;
- виконання сукупності завдань повинно створювати уяву про особливості розумової діяльності учнів, зокрема, вміння виділяти головне, істотне в матеріалі, який вивчається, і рівень розвитку вмінь самостійно мислити та виконувати отримане завдання;

– виконання завдань повинно показувати сформованість найбільш універсальних та інтегрованих прийомів навчальної праці (планування, організація роботи та самоконтролю за її виконанням, необхідний темп виконання навчальних дій).

4. За місцем проведення розрізняють:

– природний педагогічний експеримент (проводиться у звичайних умовах діяльності);

– лабораторний педагогічний експеримент (передбачає використання дослідником спеціальних методик і проводиться у штучно створених умовах, які сприяють забезпеченню наукової чистоти експерименту й оптимальному просуванню до істини) [22, 254 – 255].

ЛІТЕРАТУРА

1. *Алексюк А.* Загальні методи навчання в школі. – К.: Радянська школа, 1981. – 206 с.

2. *Андросюк Е.А. и др.* Самостоятельная работа студентов: организация и контроль / Высшее образование в России. – 1995. – № 4. – С.59 – 63.

3. *Артемчук Г.І., Курило В.М., Кочерган М.П.* Методика організації науково-дослідної роботи / Г.І. Артемчук, В.М. Курило, М.П. Кочерган. – Київ: Форум, 2000. – 271 с.

4. *Бабанский Ю.К.* Проблемы повышения эффективности педагогических исследований. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с.

5. *Бабанский Ю.* Оптимизация процесса обучения. – М.: Педагогика, 1977. – С. 59 – 66.

6. *Битянова М.Р.* Професія – школяр: Програма формування індивідуального стилю пізнавальної діяльності в молодших школярів: навчально-методичне посібник для шкільних психологів і сучасних педагогів / Битянова М.Р., Азарова Т.У., Земских Т.У. – М.: Генезис, 2000. – 108 с.

7. *Білякова І.Т.* Ігрові технології як засіб активізації вивчення англійської мови учнями основної школи / І.Т. Білякова // Англійська мова та література. – 2008. – № 24 (214). – С. 14 – 16.

8. *Буряк В.* Керування самостійною роботою студентів / В. Буряк // Вища школа. – 2001. – № 4 – 5. – С. 48 – 52.

9. *Буряк В.* Умови та засоби самоосвіти студентів / В. Буряк // Вища школа. – 2002. – № 6. – С. 18 – 29.

10. *Васянович Г.* Педагогіка вищої школи: Навчально-методичний посібник / Г. Васянович. – Львів: Ліга – Прес, 2003. – 116 с.

11. *Вербицький А.Н.* и др. Самостоятельная работа студентов проблемы и опыт // Высшее образование в России. – 1995. – №2. – С. 137 – 145.

12. *Вітвицька С.С.* Основи педагогіки вищої школи: Навчальний посібник / С.С. Вітвіцька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.

13. *Вилотевич М.* От традиционной к информационной дидактике // Вестник Московского университета. – Серия 20: Педагогическое образование. – 2003. – С. 20 – 60.

14. *Воеводин Л.Д.* Самостоятельная работа студентов над источниками – эффективное средство самообразования // Вестник Московского университета. – Сер. 11. Право. – 1996. – № 4. – С. 49 – 62.

15. *Герман Н., Тягунова Н.* Адаптація форм організації самостійної роботи студентів до сучасних технологій навчання / Н. Герман, Н. Тягунова // Вища школа. – 2001. – № 4 – 5. – С. 53 – 61.

16. *Гірняк С.П., Луців С.І.* Сучасна типізація уроків з української мови і читання: методичні рекомендації до проведення практичних занять: *Навчально-методичний посібник для підготовки фахівців* ОКР «Спеціаліст» галузі знань 0101 Педагогічна освіта спеціальність 7.01010201 Початкова освіта заочної форми навчання / С.П. Гірянк, С.І. Луців. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. – 78 с.

17. *Грабар Г.А.* Теоретична модель розвитку пізнавальної самостійності студентів / Г. А. Грабар // Вересень. – 2003. – №3(25). – С. 51 – 55.

18. *Грубіянко В.В.* Формування інноваційного освітнього середовища у ВНЗ у контексті вимог Болонського процесу // Освіта як фактор забезпечення стабільності сучасного суспільства: Матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Тернопіль, 26 березня 2004 р. – Тернопіль, 2004. – С. 6 – 17.

19. *Декларація принципів толерантності* // Педагогіка толерантності. – 1999. – № 3 – 4. – С. 175.

20. *Державна національна програма "Освіта" (Україна XXI ст.).* – К., 1994.

21. *Державний стандарт початкової загальної освіти*– Інтернет ресурс– Режим доступу: *http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument.*

22. *Дороз В.Ф.* Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах: Навальний посібник / В.Ф. Дороз. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 386 с.

23. *Журавський В.С.* Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В.С. Журавський. – К.: Вид. Дім "Ін Юре", 2003. – 416 с.

24. *Зайченко І.В.* Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів / І.В. Зайченко. – Чернігів, 2003. – 528 с.

25. *Заїка А., Бабенко О.* Організація навчально-виховного процесу у початкових класах / А. Заїка, О. Бабенко // Початкова школа. – 2001. – № 8. – С. 25 – 33.

26. *Закон України "Про загальну середню освіту"* // Початкова школа. – 1999. – № 8. – С. 1 – 12.

27. *Закон України "Про вищу освіту"* – Інтернет ресурс. – Режим доступу: *zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.*

1. *Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції:* В.Ф. Шаталов: діалог із сучасністю. Філософські виміри шкільної та професійної освіти (з нагоди 80-річчя) / – Донецьк, 2007. – 295 с.

2. *Зязюн І.А., Сагач Г.М.* Краса педагогічної дії / І.А. Зазюн, Г.М. Сагач. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 144 с.

3. *Інформаційний Збірник Міністерства освіти і науки України.* – 2005. - № 9.

4. *Казачінер О.С.* Роль нетрадиційних форм навчання слабковстигаючих молодших школярів на уроках англійської мови / О.С. Казачінер // Вища освіта України. Тем. вип.: Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації. – 2009. – Дод. 4. – Т. 6 (18). – С. 188–195.

5. *Кичук Н.В.* Формування творчої особистості вчителя: Монографія / Н.В. Кичук. – К.: Вища школа, 1994. – 156 с.

6. *Кіліченко О., Степанова Л., Ткачук О., Хрущ В. Хрущ О.* Технологія самостійної навчально-наукової роботи студентів / О. Кіліченко, Л. Степанова, О. Ткачук, В. Хрущ, О. Хрущ. – Івано-Франківськ, 2003. – 88 с.

7. *Ковальчук В. Ю.* Професійна та світоглядно-методологічна підготовка сучасного вчителя: модернізаційний аналіз / В.Ю. Ковальчук. – Київ-Дрогобич: Коло, 2004. – 264 с.

8. *Коломієць Н.А.* Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Н.А. Коломієць. – К., 2009. – 19 с.

9. *Концепція загальної середньої освіти* // Початкова школа. – 2002. – № 2; 3.

10. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. Додаток до наказу МОН України від 19.08.2016, №1009. – Режим доступуhttp://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-%D1%96.pdf

11. Кравчук Л.В. Урок – унікальна і неповторна дивактична форма. – Інтернет ресурс. – Режим доступу: www.ippo.org.ua/files/новини/...2010/.../2.doc *(викладач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти ІППО КУ імені Бориса Грінченка).*

12. *Кремень В.Г.* Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003.

13. *Кремень В.Г.* Формування особистості в у мовах розвитку української державності // Всебічний розвиток особистості студента. – Матеріали науково-практичної конференції / За ред. Д.О. Тхоржевського. – Ірпінь, 2001.

14. *Крупенин А.Л., Крохина И.М.* Эффективный учитель. Практическая психология для педагогов / А.Л. Крупенин, И.М. Крохина. – Ростов н/Д.: Феникс, 1995. — 480с.

15. *Кубіцький С.О.* Деякі аспекти оцінки якості підготовки конкурентоспроможних фахівців в Україні та за її межами / С.О. Кубіцький // Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. – К.: Науково-методичний центр вищої освіти, 2002. – Вип. 27. – С. 3 – 9.

16. *Культура современного урока* / Под ред. Н.Е. Щурковой. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 112 с.

17. *Лук'янець І.* Основні етапи формування професіоналізму вчителя початкової школи / І. Лук'янець// Рідна школа. – 2005. – № 12. – С. 26 – 28.

18. *Маркова А.К.* Психологические критерии и ступени профессионализма учителя / А.К. Маркова // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 55 – 68.

19. *Маркова О.Ю.* Философия образования о менталитете и ценностных ориентациях современных студентов // Россия и Грузия: диалог и родство культур: Сб. материалов симпозиума. – Вып. 1 / Под ред. В. Парцвания. – СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2003. – С. 232 – 234.

20. *Матвієнко П.І.* Орієнтир на освітні технології / П.І. Матвієнко // Початкова школа. – 2000. – № 1. – С. 3 – 4.

21. *Матішак М.В.* Варіативність організаційних форм навчальної діяльності учнів 6-7-річного віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / М.В. Матішак. – К., 2008. – 20 с.

22. *Методичні поради щодо проведення педагогічної практики студентів* / Упор. Я.І. Кіт. – Дрогобич, 2000.

23. *Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті: Затв. указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002* // Освіта. – 2002. – 24 квітня – 1травня.

24. *Нестандартні уроки в початковій школі* / Упорядник О. Кондратюк. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.

25. *Ніколаєнко С.М.* Про підсумки переходу початкової школи на новий зміст та структуру навчання (Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 20 жовтня 2005 р.) // Початкова освіта. – № 2 (338). – 2006. – С. 2 – 3.

26. *Онищук В.О.* Типи, структура і методика уроку в школі. – К.,1973.

27. *Освітні технології: Навчально-методичний посібник* / За заг. ред. О.М. Пєхоти. – К.: «А.С.К.», 2002. – 255 с.

28. *Освітній портал Львівщини.* – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://osvitportal.lviv.ua

29. *Педагогічна майстерність: Підручник* / І.А. Зязюн, *Л*.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос [та ін.]; за ред. І.А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. і переробл. — К. : СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.

30. *Педагогічна практика студентів: Інструктивні матеріали*. – *Л*ьвів: Видавничий центр *Л*НУ імені Івана Франка, 2003. – 81 с.

31. *Педагогічна практика в системі професійної підготовки вчителя української мови та літератури* / За ред. Г.І. Дідук. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 144 с.

32. *Педагогічна практика студентів 4 та 5 курсів у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей з інтелектуальною недостатністю* / Колесник І.П., Королько Н.І., Піонтківська Г.С., Руденко *Л*.М. – Інтернет ресурс. – Режим доступу http://npu.edu.ua

33. *Підготовка вчителя до впровадження нових технологій навчання в сільській школі: Монографія* / О.А. Біда, Г.П. Волошина, М.В. Картель та ін.; За заг. ред. Побірченко Н.С. – К.: Науковий світ, 2002. – 229 с.

34. *Подласый И.П.* Педагогика: Новый курс: Учебник для студентов высших учебных заведений: В 2-х кн. – Москва: ВААДОС, 2001. – Кн. 1.: Общие основы. Процесс обучения. – 570 с.

35. *Положення про практику студентів вищих педагогічних закладів України*. – Київ, 2000. – 24 с.

36. *Пометун О., Пироженко Л.* Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, *Л*. Пироженко. – К., 2002. – 135 с.

37. *Практикум з методики навчання української мови* / Колектив авторів за редакцією М.І. Пентилюк: С.О. Караман, О.В. Караман, О.М. Горошкіна, А.В. Нікітіна, І.В.Гайдаєнко, Т.Г. Окуневич, З.П. Бакум, Н.М. *Д*ика. – К.: *Л*енвіт, 2003. – С. 268 – 302.

38. *Савченко О.Я.* Сучасний урок в початкових класах. Посібник

для вчителя / О.Я. Савченко. – Київ: Магістр-S, 1997. – 255 с.

39. *Савченко О.Я.* Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я. Савченко. – Київ: ГЕНЕЗА, 2002. – 368с.

40. *Савченко О.Я.* Дидактичні вимоги до підготовки і проведення уроків / О.Я. Савченко // Навчання і виховання учнів 1 класу. – К.: Початкова школа, 2002. – С. 41 – 60.

41. *Савченко О.Я.* Новий етап розвитку шкільної освіти і підготовка майбутнього вчителя / О. Я. Савченко // Шлях освіти. – 2003. – № 3. – С. 2.

42. *Сластенин В.А., Подымова Л.С.* Педагогика : инновационная деятельность. – М.: Изд-во Магистр, 1997. – 223с.

43. *Суходольська Л.В., Фіцула М.М.* Методика виховної роботи: навч. посіб. / Л.В. Суходольська, М.М. Фіцула.– Тернопіль, 1998. – 132с.

44. *Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання).* – Тернопіль: Астон, 2001. – С. 178 – 180.

45. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник* / Пометун О.І., Пироженко Л.В. За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

46. *Теслюк В.М., Лузан П.Г.* Основи педагогічної майстерності: Навчальний посібник / В.М. Теслюк, Лузан П.Г. – К.: НАКККіМ, 2011. – 304 с.

47. *Ткачук Г.П.* Організація роботи на уроках позакласного читання / Г.П. Ткачук. – Кам'янець – Подільський, 2003. – 165 с.

48. *Ткачук Г.П.* Методика позакласного читання у початкових класах: навчально-методичний посібник / Г.П. Ткачук. – Кам'янець-Подільський, 2010. – 263 с.

49. *Фіцула М.М.* Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004.

50. *Фіцула М.М.* Програма з педагогічної практики передвипускних і випускних курсів / М.М. Фіцула. – Тернопіль: Вид-во ТДПІ, 1993.

51. *Форми навчально-виховної і наукової роботи у вищій школі* // Голодненко І.С., Зимульдінова А.С. та інші. – Дрогобич: Вимір, 2000. – 79 с.

52. *Чекіна О.* Нестандартні форми проведення уроку / О. Чекіна // Початкова освіта. – № 5 (245). – 2004. – С. 2 – 13.

53. *Шкільна документація: Сайт початкової школи* (новини та нормативні документи Міністерства освіти та науки України). – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://pochatkova8.at.ua

54. *Український педагогічний словник* / За ред. С. Гончаренка – К.: Либідь. – 1997. – 374 с.

55. *Яцента Л.Є.* Ігрові форми навчання читання першокласників / Л.Є Яцента. – Тернопіль: Астон, 2002. – 159 с.

ДОДАТКИ

Щиро дякуємо викладачам факультету початкової та мистецької освіти за підготовку вимог до проведення уроків та оформлення зразків конспектів уроків.

Додаток 13. *Вимоги до уроків української мови у початковій школі та зразок конспекту уроку –* ***Гірняк С.П.***

Додаток 14. *Вимоги до уроків математики у початковій школі та зразок конспекту уроку –* ***Шаран О.В.***

Додаток 15. *Вимоги до уроків природознавства в початковій школі та зразок конспекту уроку –* ***Стахів Л.Г.***

Додаток 16. *Вимоги до уроків трудового навчання в початковій школі та зразок конспекту уроку –* ***Дробчак Я.А.***

Додаток 17. *Вимоги до уроків образотворчого мистецтва в початковій школі та зразок конспекту уроку –* ***Ясеницька Ж.В.***

Додаток 18. *Вимоги до уроків курсу «Я у світі» в початковій школі та зразок конспекту уроку –* ***Костюк Л.Б.***

Додаток 19. *Вимоги до уроків музики в початковій школі та зразок конспекту уроку –* ***Околович І.М.***

Додаток 20. *Вимоги до уроків англійської мови та їх планування в початковій школі. Зразок конспекту уроку –* ***Сосяк М.М.***

Додаток 21. *Зразок конспекту уроку з образотворчого мистецтва –* ***Ясеницька Ж.В.***

Додаток 22. *Вимоги до уроків хореографії в та зразок конспекту уроку –* ***Фриз П.І.***

Додаток 1.

Типовий навчальний план для 1-4 класів початкової школи з українською мовою навчання (2014р)

Освітні галузі	**Навчальні предмети**	**Кількість годин на тиждень у класах**				
		1	**2**	**3**	**4**	**Разом**
Мови і літератури (мовний і літературний компоненти)	Українська мова	7	7	7	7	28
	Іноземна мова	1	2	2	2	7
Математика	Математика	4	4	4	4	16
Природознавство	Природознавство	2	2	2	2	8
Суспільствознавство	Я у світі	-	-	1	1	2
Мистецтво	Мистецтво*/музичне мистецтво, образотворче мистецтво	1	1	1	1	4
		1	1	1	1	4
Технології	Трудове навчання	1	1	1	1	4
	Сходинки до інформатики	-	1	1	1	3
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	1	4
	Фізична культура **	3	3	3	3	12

Усього	18+3	20+3	21+3	21+3	80+12
Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	2	2	2	2	8
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня	20	22	23	23	88
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)	23	25	26	26	100
Граничний обсяг домашнього завдання	-	45 х в.	70 х в.	90 х в.	

*Загальноосвітній навчальний заклад може обирати інтегрований курс «Мистецтво» або окремі курси: «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво».

** Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів, але обов'язково фінансуються.

Додаток 2.

Базовий навчальний план початкової освіти для закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання(2018р)

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік				
	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	разом
Інваріантний складник					
Мовно-літературна, у тому числі:	315	315	315	315	1260
українська мова і література	245	245	245	245	
іншомовна освіта	70	70	70	70	
Математична	140	140	140	140	560
Природнича	140	175	210	210	735
Соціальна і здоров'язбережувальна					
Громадянська та історична					
Технологічна					
Інформатична					
Мистецька	70	70	70	70	280

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік				
	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	разом
Фізкультурна*	105	105	105	105	420
Варіативний складник					
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курси за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	35	70	70	70	245
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)	805	875	910	910	3500
Гранично допустиме тижневе/річне навчальне	20/700	22/770	23/805	23/805	88/3080

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік				
	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	разом
навантаження здобувача освіти					

Додаток 3.

Обов'язки адміністрації школи

Директор школи (його заступник):

1. Забезпечує відповідні умови для проходження студентом педагогічної практики.

2. Знайомить студента зі школою, завданнями навчально-виховної роботи, складом учителів, із документацією школи, її навчально-матеріальною базою, з роботою педагогічною ради, методичних об'єднань, батьківського комітету.

3. Відвідує (вибірково) уроки та позакласні заходи, які проводить студент-практикант і бере участь у їх обговоренні.

4. Проводить нараду на початку та в кінці педагогічної практики.

Додаток 4

Обов'язки вчителя початкових класів

1. Знайомить студента зі складом класу, його активом, завданнями, планом навчально-виховної роботи.

2. Допомагає судентові-практиканту скласти індивідуальний план навчально-виховної роботи.

3. Створює студентові умови для вивчення документації школи, класу (планування, обмін, звітність).

4. Знайомити студента з досвідом проведення уроків та позакласних виховних заходів, форм роботи з батьками.

5. Консультує студента щодо написання робочого плану, конспектів уроків і виховних заходів.

6. Дає аналіз і оцінює якість проведення уроків і позакласних заходів.

7. Несе відповідальність за техніку безпеки при проведенні усіх форм навчально-виховної роботи.

8. Бере участь у засіданні педради школи, дає відгук і оцінку про роботу студента-практиканта.

Додаток 5

Основні положення характеристики навчально-виховної діяльності студента-практиканта заочного відділення

1. Якість проведення уроків та позакласних виховних заходів.

2. Ставлення студента-практиканта до своїх обов'язків.

3. Рівень теоретичних і методичних знань.

4. Уміння вивчати і на цій основі працювати з учнівським колективом (діагностичні, організаційні, прогностичні та інші здібності).

5. Оцінка особистості практиканта (дисциплінованість, увічливість, такт, винахідливість, кмітливість, культура педагогічного спілкування тощо).

6. Участь у громадському житті.

7. Загальні висновки щодо професійної готовності студента до професійної роботи в школі.

8. Пропозиції щодо поліпшення підготовки вчителя початкових класів у педагогічному університеті (на що звернути увагу, які предмети вивчати поглиблено, які додатково).

9. Рівень професійної спрямованості майбутніх учителів, їх соціальної активності (інтерес до педагогічної професії, любов до дітей, відповідальне та творче ставлення до педагогічної діяльності тощо).

10. Відгук підписують директора школи та класовода, засвідчують печаткою школи.

Додаток 6

Зразок оформлення характеристики навчально-виховної діяльності студента-практиканта заочної форми навчання

Характеристика

студентки-практикантки групи ПОз-42 факультету початкової та мистецької освіти Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка (прізвище, ім'я, по батькові)

Студентка (прізвище, ім'я, по батькові) проходила педагогічну практику в ЗОШ І-ІІІ ст.. № __ з ___ вересня до ___ жовтня 20__ року. Працювала під керівництвом учителя _____ і виконувала обов'язки класного керівника в ____ класі.

За час проходження практики відвідала ___ уроків (перелічити).

Студентка провела чотири залікові уроки (перелічити теми уроків, клас, в якому вони проводилися, та оцінки за них), а також такі залікові заходи _____.

Практикантка добросовісно ставилася до своїх обов'язків, зарекомендувала себе старанним і відповідальним учителем.

Творча, ініціативна, її уроки вирізнялися продуманою структурою, науковістю, чітко поставленими завданнями і метою. Основні риси її педагогічної майстерності – вміння цікаво, дохідливо подати програмовий матеріал, невимушено спілкуватися з дітьми, постійно прищеплювати вихованцям інтерес до знань і навичок самоосвіти. Ефективно реалізувати всі принципи розвиваючого навчання шляхом добору задач і вправ, що потребують творчого мислення. На різних етапах уроків використовувала ТЗН, роздавальний і дидактичний матеріал, різноманітне унаочнення, яке

часто виготовляла самотужки. Багато уваги приділяла фронтальним, груповим, диференційованим формам роботи. Практикувала нестандартні прийоми навчання. На уроках вміло використовувала елементи гри, як засіб проблемної ситуації.

Розвивала самостійність, ініціативну творчість школярів на уроках і у позакласній роботі її виховні знання буди наповнені любов'ю до України, її мови, народу, з метою формування національної свідомості учнів. Широко вивчала з дітьми побут, традиції, обряди українського народу.

Студентка знає дитячу психологію та педагогічну дидактику.

Користувалася авторитетом учнів та їх батьків.

Вона тактовна, правильно реагувала на зауваження.

Роботу студентки-практикантки (прізвище, ім'я, по батькові) обговорено на педагогічній раді школи (протокол №___ від ___ жовтня 201__ р.).

Педколектив школи вважає, що практику студентки (прізвище та ініціали) можна оцінити балом (оцінка) «_____».

Характеристика заслухана на засідання педагогічної ради школи протокол № _____від _____2018р.

Директор школи Підпис Прізвище та ініціали

Дата Печатка школи

Додаток 7

Схема психолого-педагогічної характеристики класного колективу

1. Склад класу за віком, національністю і статтю.

2. Актив класу. Наявність у нього авторитету серед учнів. Характеристика активістів.

3. Стан згуртованості та організованості класу. Вміння розподіляти між собою роботу та обов'язки. Вміння підкорятися розпорядженням уповноважених осіб. Критика та самокритика в колективі. Стан дисципліни в класі. Випадки порушення дисципліни та їх характерні причини. Взаємостосунки між учнями класу. Наявність малих груп, основа їх виникнення та ступінь зацікавленості справами колективу. Характер і спрямованість товаришування і дружби.

4. Моральні переконання та ідеали учнів. Інтерес до суспільно-політичних подій і соціальних проблем в нашій країні та за кордоном. Почуття національної гідності.

5. Успішність класу. Загальний показник успішності класу з навчальних предметів. Ставлення до окремих навчальних предметів і вчителів. Взаємодопомога в навчанні. Дисципліна на уроках. Негативні моменти в навчальній діяльності (списування, шпаргалки, підказування). Невстигаючі учні, причини їх неуспішності.

6. Громадська робота класу. Інтерес класу до загальношкільного життя та участь в ньому. Види праці та характер її виконання класом. Громадські обов'язки учнів.

7. Світогляд учнів. Їх загальний розвиток. Інтерес до мистецтва, літератури та спорту. Форми його вияву. Культура мови.

8. Культура поведінки учнів у школі та поза нею. Ставлення до батьків, вчителів і товаришів.

9. Висновки (характеристика рівня розвитку класного колективу; основні недоліки в організації життя колективу та стосунки між його

членами, шляхи їх подолання; можливість використання колективу для виховного впливу на окремих учнів; рекомендації для подальшої роботи щодо організації і згуртування класного колективу).

Додаток 8

Схема психолого-педагогічної характеристики учня

1. Вік, клас, членство в дитячих організаціях. Склад сім'ї, професія батьків, умови сімейного виховання до теперішнього часу та тепер.

2. Навчальна діяльність. Допитливість і зацікавленість при вивченні предметів.

3. Свідомість і активність в навчальній діяльності (логічність мислення, властивості пам'яті, спостережливість і ін.)

4. Уважність і охайність учня при виконанні різних навчальних справ.

5. Систематичність, сумлінність, охайність виконання домашнього завдання.

6. Вияв ініціативи, самостійності, дисциплінованості, витримки, наполегливості та ін. якостей у навчанні.

7. Працьовитість, сумлінність або ледарство, недбалість у трудовій діяльності.

8. Зацікавленість і захопленість окремими трудовими справами.

9. Свідомість і активність у трудовій діяльності.

10. Вольові якості під час трудової діяльності.

11. Комунікабельність учня.

12. Взаємини з товаришами та старшими людьми : чесність та справедливість, вимогливість та взаємодопомога, самостійність, чутливість, повага, ввічливість, байдужість, незалежність, почуття товариства та дружби, доброта, егоїзм.

13. Почуття обов'язку, відповідальність перед школою.

14. Почуття власної гідності, впевненість у собі, скромність чи навпаки, хвалькуватість, сором'язливість, нерішучість.

15. Самокритичність, вимогливість до себе, образливість, витримка, наполегливість, завзятість або вияв протилежних рис.

Характеристика закінчується висновком про можливі напрямки

і засоби подальшого виховання характеру учня та про індивідуальний підхід з розрахунком особливостей його характеру на уроках та позакласних заняттях.

Підпис _____
Характеристика погоджена
Класний керівник класу _____
Представник кафедри психології _____
Бали _____

ПРОГРАМА

вивчення особистості учня студентами-практикантами

Розділ 1. Загальні відомості про учня

1. ПІБ, вік, клас, домашня адреса, навчальна успішність на (основі анкети).

2. Сімейні умови: склад сім'ї, обов'язки учня у сім'ї, атмосфера у сім'ї (на основі анкети).

3. Вікові особливості учня (випереджує вік, норма, відстає від вікової норми: у чому це проявляється).

4. Ситуація розвитку у сім'ї:

- соціальна: статус батьків, матеріальне становище; наявність чи перебуває хтось із батьків за кордоном;

- психологічна: психічнездоров'я батьків;

- соціально-психологічна: стосунки у сім'ї, особливості спілкування, місце учня у системі сімейних стосунків;

- моральна атмосфера: моральні норми, цінності, ідеали, традиції; яких дотримуються усі члени сім'ї; моральне здоров'я батьків;

- духовна атмосфера: реалізація вартостей: віра, надія, любов, вірування; роль батьків у розвитку духовності учня; духовне здоров'я батьків;

- педагогічна: особливості сімейного виховання, стилі та технології виховання.

5. Особливі обставини: стан здоров'я, особливі потреби учня, фізичні та душевні травми у дитинстві (встановити у довірливій співбесіді з класним керівником та учнем).

Висновок про оптимальність-неоптимальність ситуації розвитку. У чому є оптимальність, а в чому неоптимальність.

Розділ 2. Особистісна сфера учня

2.1. Розвиток самосвідомості, зокрема:

1. Особливості Я:

- сила Я, цілісність;

- уявлення про себе (Я-ідеальне, Я-реальне, Я-минуле, Я-теперішнє, Я-майбутнє);

- сукупність настанов щодо себе;

- особливості самооцінки (стійка, завищена, занижена,

нестійка). Як оцінює себе (висока, низька)?

- рівень домагань (високий, низький, стійкий, нестійкий), сфери домагань, сфери високих домагань і сфери низьких домагань);

- соціальні очікування (хто для нього є авторитетом);

- впевненість у власних силах, знання власних переваг та їх використання (на основі спостереження та анкети);

Висновок про розвиток самосвідомості учнів. Наскільки є здоровим Я? Чи відповідає рівень розвитку самосвідомості віку.

2.2. Спонукальна сфера учня:

1)Духовні та моральні ідеали, цінності, норми; духовні потреби (вірування, сумління, надії, релігійна віра, любов);

2)Головні потреби (усвідомлювані і неусвідомлювані);.

3) Психологічні потреби (в безпеці, захисті, у спілкуванні);

4) Соціально-психологічні потреби (потреби в самоствердженні, самореалізації, самовираженні);

-конкретні мотиви (інтереси, звички, цілі, наміри, ідеали);

-настанови щодо світу, інших людей, самого себе.

Висновок про спрямованість спонукальної сфери (егоїстична, гуманістична, проціальна, групова). Основні інтереси, потреби, цінності, ідеали, конструктивні та деструктивні моменти.

2.3. Особливості емоційно-вольової сфери учня

1. Особливості вияву емоцій.

2.Форми і зміст переживань, емоцій. Переважаючі емоції. Здатність до регулювання емоцій.

3.Почуття: розвиток окремих видів почуттів.

4. Емоційна спрямованість. Типові переживання учня та їх причини.

5. Розвиток волі. Охарактеризувати основні вольові якості.

6. Особливості контролю власних дій (на основі спостереження).

Висновок про особливості емоційно-вольової сфери.

Розділ 3. Пізнавальна діяльність учня: на основі схеми спостереження.

Розвиток інтелекту:

- розвиток відчуттів;
- сприймання,спостережливість;

- розвиток уваги;
- розвиток пам'яті (види, властивості);
- розвиток мислення (засвоєння дії, види мислення);
- розвиток уяви;
- індивідуальні особливості розвитку інтелекту;
- когнітивні та пізнавальні стилі;
- пізнавальні інтереси.

Висновок про розвиток інтелектуальної сфери.

Розділ 4.Соціальна сфера учня та його життя.

4.1. Особливості діяльності та поведінки учня: активність, організованість, наполегливість у вирішенні складних завдань (на основі спостереження).

4.2. Спілкування та взаємодія з оточуючими: прагнення спілкування, ініціативність у процесі спілкування; поведінка у конфлікті(на основі спостереження).

4.3. Ставлення учня до оточуючих (ровесників, батьків, вчителів, старших людей): прагнення до домінування, товариськість, толерантність. вияв поваги (на основі спостереження та анкети). Товариші учня.

4.4. Стосунки з оточуючими. Доброзичливі-недоброзичливі, відкриті-невідкриті

4.5. Статус учня в класі (групі):популярність, кількість друзів серед однокласників, ставлення до нього однокласників, авторитетність серед однокласників (на основі схеми спостереження та анкети).

4.6. Особливості навчальної діяльності. Ставлення до навчальної діяльності: вчасність. Ретельність та самостійність виконання домашніх завдань, зацікавленість певними предметами та ін.. (на основі анкети).

4.7. Життя учня поза школою. Хобі та позашкільна діяльність учня: відвідування гуртків, секцій, участь у громадському житті класу, школи, мікрорайону (на основі анкети).

4.8. Уявлення про майбутню професію, досягнення, мрії (на основі анкети).

Висновок про соціальну сферу та життя учня.

Висновки та рекомендації

1. Загальні висновки про вікові та індивідуальні особливості учня.

2. Рекомендації щодо стимулювання особистісного розвитку учня та вдосконалення його виховання.

3. Шляхи вдосконалення навчальної діяльності.

4. Шляхи оптимізації психологічної, соціально-психологічної, моральної та духовно-ситуації розвитку учня.

5. Шляхи оптимізації життя учнів (запропонувати заняття).

Критерії оцінювання складеної характеристики:

1. Самостійність у складанні характеристики.
2. Висвітлення усіх аспектів схеми вивчення особистості учня;.
3. Наявність у характеристиці особистості учня прикладів, які ілюструють рівень вияву певної якості та обґрунтують висновки.
4. Структура характеристики (логічність та послідовність, відповідність запропонованому алгоритму, наявність додатків анкет);.
5. Обсяг та оформлення характеристики.
6. Відсутність списувань та плагіату з інтернету.

Програма
вивчення обдарованого учня

Характеристика
вивчення особистості обдарованого учня студентами-практикантами

Розділ 1. Загальні відомості про учня

1.ПІБ, вік, клас, домашня адреса, навчальна успішність, термін навчання в даній школі;

Середній бал академічної успішності в минулому навчальному році і на даний час.

Нагороди, відзнаки.

В яких конкурсах, змаганнях учень приймав участь. Які

результати.

Захоплення, хобі. Які гуртки, секції відвідує?

Навчальна література чи інші джерела, що використовуєте при підготовці до уроків.

Життєве кредо, девіз, улюблений вислів учня.

2. Сімейні умови: склад сім'ї, обов'язки учня у сім'ї, атмосфера у сім'ї для розвитку здібностей та обдарованості, ранній прояв обдарованості (здібностей: математичних, гуманітарних); у якому віці проявилась обдарованість і з якого предмету;

3. Вікові особливості учня (випереджує вік, норма, відстає від вікової норми: у чому це проявляється).

4. Ситуація розвитку у сім'ї:

- соціальна: статус батьків, матеріальне становище; наявність чи перебуває хтось із батьків за кордоном;

- психологічна: психічне здоров'я батьків;

- соціально-психологічна: стосунки у сім'ї, особливості спілкування, місце учня у системі сімейних стосунків;

- моральна атмосфера: моральні норми, цінності, ідеали, традиції; яких дотримуються усі члени сім'ї; моральне здоров'я батьків;

- духовна атмосфера: реалізація вартостей: віра, надія, любов, вірування; роль батьків у розвитку духовності учня; духовне здоров'я батьків;

- педагогічна: особливості сімейного виховання, стилі та технології виховання та їх вплив на розвиток обдарованості.

5. Особливі обставини: стан здоров'я, особливі потреби учня, фізичні та душевні травми у дитинстві (встановити у довірливій співбесіді з класним керівником та учнем).

Висновок про оптимальність ситуації розвитку для розвитку обдарованості у сім'ї. У чому є оптимальність, а в чому неоптимальність.

Розділ 2. Особистісна сфера учня

2.1. Розвиток самосвідомості, зокрема:

- Особливості Я:

- сила Я, цілісність;

- уявлення про себе (Я-ідеальне, Я-реальне, Я-минуле, Я-

теперішнє, Я-майбутнє);

- сукупність настанов щодо себе;

- особливості самооцінки (стійка, завищена, занижена, нестійка). Як оцінює себе (висока, низька)?

- рівень домагань (високий, низький, стійкий, нестійкий), сфери домагань, сфери високих домагань і сфери низьких домагань);

- соціальні очікування (хто для нього є авторитетом);

- впевненість у власних силах, знання власних переваг та їх використання (на основі спостереження та анкети);

Висновок про розвиток самосвідомості учнів. Наскільки є здоровим Я? Чи відповідає рівень розвитку самосвідомості віку.

2.2. Спонукальна сфера учня:

1) Духовні та моральні ідеали, цінності, норми; духовні потреби (вірування, сумління, надії, релігійна віра, любов);

2) Висока мотивація досягнень та головні потреби (усвідомлювані і неусвідомлювані);.

3)Психологічні потреби (в безпеці, захисті, у спілкуванні);

4) Соціально-психологічні потреби (потреби в самоствердженні, самореалізації, самовираженні);

- конкретні мотиви (інтереси, звички, цілі, наміри, ідеали);

- настанови щодо світу, інших людей, самого себе.

Висновок про спрямованість спонукальної сфери (егоїстична, гуманістична, просоціальна, групова). Основні інтереси, потреби, цінності, ідеали, конструктивні та деструктивні моменти.

2.3. Особливості емоційно-вольової сфери учня

1. Особливості вияву емоцій.

2.Форми і зміст переживань, емоцій. Переважаючі емоції. Здатність до регулювання емоцій.

3.Почуття: розвиток окремих видів почуттів.

4. Емоційна спрямованість. Переважаючий настрій. Типові переживання учня та їх причини.

5. Розвиток волі. Охарактеризувати основні вольові якості.

6. Особливості контролю власних дій (на основі спостереження).

Висновок про особливості емоційно-вольової сфери.

Розділ 3. Пізнавальна діяльність учня та процес навчання:

Рівень навчальних досягнень, лінія успішності (причини н

нерівномірності), системність і міцність знань;

Усвідомлення обов'язків школяра, інтерес до навчання (до яких саме предметів).

Ставлення до оцінювання своєї навчальної діяльності педагогами;

Ступінь сформованості вміння вчитися, планувати свою роботу, контролювати себе.

Розвиток інтелекту:

- розвиток відчуттів;
- сприймання, спостережливість;
- розвиток уваги;
- розвиток пам'яті (види, властивості);
- розвиток мислення (засвоєння дії, види мислення);
- розвиток уяви;
- індивідуальні особливості розвитку інтелекту;
- когнітивні та пізнавальні стилі;
- пізнавальні інтереси.

Висновок про розвиток інтелектуальної сфери.

Розділ 4.Соціальна сфера учня та його життя.

4.1. Особливості діяльності та поведінки учня: активність, організованість, наполегливість у вирішенні складних завдань (на основі спостереження).

4.2. Спілкування та взаємодія з оточуючими: прагнення спілкування, ініціативність у процесі спілкування; поведінка у конфлікті(на основі спостереження).

4.3. Ставлення учня до оточуючих (ровесників, батьків, вчителів, старших людей): прагнення до домінування, товариськість, толерантність. вияв поваги (на основі спостереження). Товариші учня.

4.4. Стосунки з оточуючими. Доброзичливі-недоброзичливі, відкриті-невідкриті

4.5. Статус учня в класі (групі): популярність, кількість друзів серед однокласників, ставлення до нього однокласників, авторитетність серед однокласників (на основі схеми спостереження та анкети).

4.6. Особливості навчальної діяльності. Ставлення до навчальної діяльності: вчасність. Ретельність та самостійність виконання домашніх

завдань, зацікавленість певними предметами та ін.. (на основі анкети).

4.7. Життя учня поза школою. Хобі та позашкільна діяльність учня: відвідування гуртків, секцій, участь у громадському житті класу, школи, мікрорайону (на основі анкети).

4.8. Уявлення про майбутню професію, досягнення, мрії (на основі анкети).

Висновок про соціальну сферу та життя учня.

Висновки та рекомендації

1. Загальні висновки про вікові та індивідуальні особливості учня, прояв обдарованості, галузі розвитку.

1. Рекомендації щодо стимулювання особистісного розвитку обдарованого учня та вдосконалення його навчання та виховання.

2. Які проблеми виникають у учня у спілкуванні з батьками, вчителями, однолітками?

3. Шляхи оптимізації психологічної, соціально-психологічної, моральної та духовної ситуації розвитку учня.

Критерії оцінювання складеної характеристики:

1. Самостійність у складанні характеристики.

2. Висвітлення усіх аспектів схеми вивчення особистості обдарованого учня;.

3. Наявність у характеристиці обдарованого учня прикладів, які ілюструють рівень вияву певної якості та обґрунтують висновки.

4. Структура характеристики (логічність та послідовність, відповідність запропонованому алгоритму, наявність додатків, анкет);.

5. Обсяг та оформлення характеристики.

6. Відсутність списувань та плагіату з інтернету.

Увага! *Для* оцінювання психолого-педагогічної характеристики обдарованого учня студент зобов'язаний подати роботу на перевірку керівникові від кафедри психології щонайменше за тиждень до захисту практики. Не забувайте долучати до роботи анкети та результати вивчення обдарованого учня за допомогою пропонованих методик.

Максимально можлива оцінка – **10 балів.**

Додатки

Методичні вказівки: Перш, ніж укладати психолого-

педагогічну характеристику на обдарованого учня, студент-практикант повинен вивчити обдарованого учня за допомогою однієї із запропонованих методик.

І. **Опитувальник для вивчення обдарованості.** (заповнює учень).

1. В класі якого профілю ви навчаєтесь?

2. Ваш середній бал?

3. Чи нагороджували Вас похвальними листами. В яких класах?

4. Чи всі предмети однаково легко вам даються?

5. Як часто ви стаєте переможцем (призером) олімпіад, конкурсів, МАН. В яких з видах змагань Ви берете участь?

6. Скільки часу у Вас забирає підготовка до олімпіад, конкурсів, робота над науковими проектами тощо?

7. Якщо Ви не стали переможцем, які емоції та почуття викликає у Вас поразка?

8. Яка з причин (мотивів) є найважливішою у вашій учбовій діяльності (підкресліть):

- Бажання підготуватися до майбутньої професії
- Прагнення отримати гарні оцінки
- Завоювати авторитет однолітків
- Завоювати повагу старших
- Подобається пізнавати нове
- Подобається сам процес навчання
- Люблю мислити, думати, розв'язувати проблеми, задачі
- Розумію власну відповідальність перед батьками
- Приємно отримувати схвалення
- Прагну бути найкращим, лідером, переможцем
- Люблю теоретичні знання
- Люблю виконувати важкі, цікаві завдання
- Бажання уникнути неприємностей, невдач

9. Скільки часу Вам потрібно, щоб запам'ятати вірш розміром близько 1 друкованої сторінки?

10. Як швидко Ви запам'ятовуєте цифрову інформацію, математичні дані, хронологічні межі тощо?

11. Як ви засвоюєте новий матеріал? Потрібне підкресліть:

- Спочатку опрацьовую все, потім розділяю на частини по змісту
- Складаю опорні конспекти
- Складаю схеми
- Роблю тематичні картки
- Прагну класифікувати матеріал
- Проводжу асоціації з певними предметами, символами, кольорами, звуками
- Легко запам'ятовую все підряд
- Виділяю головне
- Ви самостійно обираєте методи вивчення матеріалу?
- Як ви розподіляєте свій час на вивчення предметів?
- Чи є у Вас власний план подальшого навчання і покращення власних результатів? Ви його складаєте самостійно чи з допомогою вчителів (батьків)?
- Чи відчуваєте Ви потребу у розумовому навантаженні?

12. Чи намагаєтеся об'єднувати матеріал з дисциплін одного циклу, шукати паралелі, відповідність?

13.Чи працюєте Ви за загальноприйнятими алгоритмами, що гарантують певний результат?

14. Чи велика кількість гіпотез, ідей виникає у Вас як відповідь на певну проблему?

15. Чи любите комбінувати інформацію (вихідні дані) і отримувати нові результати?

16. Як вам легше висловити власні думки (письмово, в доповіді чи виступі, в дискусії)?

17. Чи залежить результативність Вашої праці від вчителя? Яким вчителям Ви надаєте перевагу?

18. Якби Ви могли змінити шкільну освіту, щоб зробили в першу чергу?

19. Чи потребуєте Ви додаткових занять (гурткова робота, факультативи)? Якими вони повинні бути?

20. Чи потрібні учням заняття з викладачами ВНЗ. Уякій формі?

21. Якою має бути хороша школа?

Після проведення анкетування і обробки результатів, аналізуються форми та методи роботи, яким надають перевагу

академічно обдаровані учні та робиться узагальнення – рекомендація для вчителів.

Основними складовими академічної обдарованості є:

- когнітивні здібності;
- достатньо розвинені інтелектуальні здібності;
- висока концентрація уваги, наполегливість, старанність, вміння тривалий час зосереджуватися на одноманітній роботі;
- тренована довготривала пам'ять;
- легкість та швидкість засвоєння знань не залежно від їх природи, умінь, навичок;
- швидкість відтворення знань та способів діяльності; глибина розуміння та відтворення знань;
- здатність швидко накопичувати досвід;
- здатність засвоювати чужий досвід, діяти за готовими алгоритмами та зразками;
- висока внутрішня мотивація досягнення та прагнення успіху;
- високий рівень емоційно-оціночного ставлення до суб'єктів освітнього простору.

Основними ознаками академічної обдарованості є:

- високий рівень сформованості ключових компетентностей;
- системні (іноді енциклопедичного характеру) знання;
- прояви активного перфекціонізму як прагнення до досконалості («потенційно здорової активності» за А. Маслоу та А. Адлер).

Первинна діагностика обдарованості учнів (Дж. Рензуллі, 1977 в адаптації Л. Попової)

Інструкція.*Запропоновані шкали створені для того, щоб учитель міг оцінити характеристики учнів у пізнавальній, мотиваційній, творчій і лідерських галузях. Кожний пункт потрібно оцінювати відокремлено від інших.*

Відповідність цифрових значень оцінки:

1 – якщо ця характеристика ніколи не спостерігалася;

2 – характеристика спостерігається час від часу;

3 – характеристика спостерігається досить часто;

4 – спостерігається постійно.

Прізвище, ім'я учня

Дата

Школа … Клас …

Вік

Особа, що проводить рейтинг

Як давно ви знаєте цю дитину?

Шкала І. Пізнавальні характеристики учня

1. Володіє незвично великим для цього віку чи класу запасом слів; використовує терміни з розумінням змісту; мовлення багате, складне

1 2 3 4

2. Володіє широким запасом інформації з різних тем (що виходять за межі звичайних інтересів однолітків)

1 2 3 4

3. Швидко запам'ятовує і відтворює фактичну інформацію

1 2 3 4

4. Легко встановлює причинно-наслідкові зв'язки; задає багато питань, що стимулюють до роздумів (на відміну від питань, спрямованих на отримання фактів), прагне встановити, що лежить в основі явищ і дій людей

1 2 3 4

5. Чутливий і відважний спостерігач, звичайно бачить більше і розуміє глибше, ніж оточуючі

1 2 3 4

Загальний показник:

Шкала ІІ. Мотиваційні характеристики учня

1. Повністю «заглиблюється» у певну проблему, цілеспрямовано доводить до закінчення розпочате, не відволікається на стороннє

1 2 3 4

2. Від звичних завдань нудьгує

1 2 3 4

3. Прагне до досконалості, відрізняється самокритичністю

1 2 3 4

4. Прагне працювати самостійно, потребує лише незначного спрямування від учителя

1 2 3 4

5. Має схильність організовувати людей, структурувати предмети, планувати ситуації

1 2 3 4

Загальний показник:

Шкала III. Лідерські характеристики учня

1. Проявляє відповідальність; виконує те, що обіцяє і, зазвичай, робить це добре

1 2 3 4

2. Впевнено почуває себе і з однолітками, і з дорослими; добре почуває себе, коли його просять презентувати власну роботу класу

1 2 3 4

3. Чітко формулює свої почуття і думки; гарно і зрозуміло висловлюється

1 2 3 4

4. Любить знаходитися серед людей, комунікабельний, прагне не залишатися на одинці

1 2 3 4

5. Має схильність домінувати серед інших; зазвичай керує діяльністю, якій приймає участь

1 2 3 4

Загальний показник:

Шкала IV. Творчі характеристики учня

1. Проявляє цікавість до багатьох сфер, постійно ставить запитання

1 2 3 4

2. Висуває велику кількість ідей чи розв'язків проблеми і відповідей на запитання; пропонує незвичні, оригінальні, доречні запитання

1 2 3 4

3. Виражає свою думку, не вагаючись; іноді радикальний і запальний у дискусії, наполегливий

1 2 3 4

4. Схильний до «гри з ідеями»; фантазує, займається пристосуванням, покращенням і зміною суспільних інститутів, предметів і систем

1 2 3 4

5. Проявляє тонке почуття гумору і бачить комічне в таких ситуаціях, які не здаються смішними іншим

1 2 3 4

6. Любить ризикувати, має схильність «до пригод»

1.2 3 4

7. Надзвичайно чутливий до внутрішніх імпульсів і більш відкритий, емоційно чутливий

1. 2 3 4

8. Чутливий до прекрасного, звертає увагу на естетичні сторони життя

1 2 3 4

9. Не піддається впливу групи, приймає безлад, не цікавиться деталями, не боїться відрізнятися від інших

1 2 3 4

10. Дає конструктивну критику, не схильний приймати авторитети без критичного вивчення

1 2 3 4

Загальний показник:

Бажано, щоб таку шкалу заповнили всі вчителі, що тривалий час працюють з учнем. Оцінки різних вчителів співставляють, обговорюють, у суперечливих ситуаціях необхідно описати конкретні ситуації, у яких проявилася та чи інша характеристика.

Дослідження мотиваційної сфери особистості. **Шкала оцінки потреби у досягненні (Г. Айзенка)**

Мотивація досягнення – прагнення до поліпшення результатів, незадоволеність досягнутим, наполегливість у досягненні своїх цілей, прагнення домогтися свого – є однією з основних властивостей особистості, що має вплив на все життя людини. Виміряти рівень мотивації досягнення можна за допомогою шкали, що містить 22 судження, з приводу яких можливі два варіанти відповідей «так» і «ні».

Судження

1. Думаю, що успіх у житті залежить більше від випадку, ніж від розрахунку.

2. Якщо я втрачу улюблене заняття, життя для мене втратить сенс.

3. Для мене в будь-якій справі важливе не виконання, а результат.

4. Вважаю, що люди більше страждають від невдач в навчанні, на роботі, ніж від взаємостосунків з близькими.

5. На мою думку, більшість людей живуть далекими цілями, а не близькими.

6. У житті у мене було більше успіхів, ніж невдач.

7. Емоційні люди мені подобаються більше, ніж діяльні.

8. Навіть у повсякденній роботі я намагаюся вдосконалити деякі її елементи.

9. Захоплюючись думками про успіх, я можу знехтувати безпекою.

10. Мої близькі вважають мене ледачим.

11. Думаю, що причиною більшості моїх невдач є випадок, а не я.

12. Терпіння у мене переважає над здібностями.

13. Мої батьки надто строго контролюють мене.

14. Лінощі, а не сумніви в успішності змушують мене часто відмовитися від своїх намірів.

15. Думаю, що я впевнена в собі людина.

16. Заради успіху я можу ризикнути, навіть якщо шанси незначні.

17. Я старанна людина.

18. Коли все йде добре моя енергія підсилюється.

19. Якби я був журналістом, я писав би швидше про оригінальні винаходи людей, ніж про події.

20. Мої близькі зазвичай не підтримують мої плани.

21. Рівень моїх вимог до життя нижчий ніж у моїх товаришів.

22. Я вважаю, що наполегливість у мені домінує над здібностями.

Результат оцінюється за допомогою таблиці:

	Рівень мотивації досягнення	
	низький	**середній**
Запитання	1 2 3	4 5 6 7

	10 11	12 13 14 15
Сума балів		

Ключі: відповіді «так» на судження 2, 6, 7, 8, 14, 16, 18, 19, 21, 22; відповіді «ні» на судження 1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 20.

Картка самооцінки мотиваційних установок учня

(оцінка виставляється за десятибальною шкалою)

1. Допитливість
2. Прагнення прогнозованого майбутнього, орієнтація на майбутню професію
3. Прагнення бути успішним
4. Прагнення до лідерства
5. Прагнення отримати зовнішню оцінку діяльності (від вчителів, батьків)
6. Прагнення до самовдосконалення
7. Навчання заради уникнення неприємностей

Тест на визначення сформованості загальних творчих здібностей

Уважно прочитайте пункти і проти кожного з них поставте «так», якщо твердження збігається з вашою думкою просебе, або «ні», якщо не збігається.

1. Як правило, я легко пристосовуюсь до людей, ідей чи умов.
2. Мені подобається вирішувати типові, стандартні завдання.
3. Я, здається, з більшою охотою створювала б чи конструювала б нове, ніж поліпшувала б, удосконалювала б старе.
4. Зазвичай я обачлива, коли маю справу з колективом.
5. Здебільшого я дію самостійно, без допомоги і підказок друзів та старших.
6. Ніколи не намагаюся змінити стосунки між собою і моїми товаришами.
7. Часто-густо я утримуюся від висування ідей, позицій, хоча й маю їх.
8. Мені щастить знайти нестандартне, оригінальне вирішення завдання.

9. Мені подобається, коли відбувається різка зміна різних видів діяльності.

10. Мені притаманне прагнення реалізувати одночасно кілька ідей, вирішувати кілька проблем.

11. Я частенько сам вступаю у суперечку з колегами.

12. Зазвичай я легко погоджуюся з іншими й підкоряюся колективній думці.

13. У мене часто виникають оригінальні ідеї.

14. Мені подобається виконувати роботи за розробленим планом, схемою, інструкцією.

15. Я завжди охоче поширюю, пропагую нові ідеї.

16. Я вважаю за краще виконувати роботу по- новому, хоча й знаю, що товариші можуть мене не розуміти.

17. Як правило, я працюю без істотних змін, відхилень від рекомендацій, які мені надають методики.

18. Мені часто доводиться виправдовувати свої дії інструкціями, правилами, рекомендаціями.

19. Мені подобається виконувати завдання досконалішого характеру.

20. Я завжди відстоюю свою думку, якщо в ході дискусії не виявляю серйозних недоліків.

За кожну відповідь «так» на запитання 1, 3, 5, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 19, 20 і відповідь «ні» на запитання 2, 4, 6, 7, 12, 14, 17, 18 виставляють 2 бали.

Якщо набрано*31-40 балів — *високий рівень творчих здібностей;*16-30 балів — *середній;*1-15 балів — *низький.

Тест «Який ваш творчий потенціал?»

Виберіть один із запропонованих варіантів відповідей.

1. Чи вважаєте ви, що світ навколо вас можна змінити на краще?

а) Так;

б) ні, він і так в міру гарний;

в) так, але тільки дещо.

2. Чи думаєте ви, що самі можете брати участь у значних змінах навколишнього світу?

а) Так, у більшості випадків;

б) ні;

в) так, у деякій мірі.

3. Чи вважаєте ви, що деякі ваші ідеї принесли б значний прогрес у тій сфері діяльності, де ви працюєте?

а) Так;

б) так, за сприятливих умов;

в) лише в деякій мірі.

4. Чи вважаєте ви, що в майбутньому будете відігравати значно більшу роль і зможете щось принципово змінити?

а) Так, напевно;

б) це малоймовірно;

в) можливо.

5. Коли вирішуєте щось зробити, чи думаєте ви, що здійсните своє починання?

а) Так;

б) часто думаєте, що не зможете;

в) так, часто.

6. Чи виникає у вас бажання розпочати справу, якої абсолютно не знаєте?

а) Так, невідоме мене цікавить;

б) невідоме мене не цікавить;

в) усе залежить від суті цієї справи.

7. Вам доводиться займатися незнайомою справою. Чи виникає у вас бажання досягти в ній досконалості?

а) Так;

б)задовольняєтесь тим, чого встигли досягти;

в) так, але тільки якщо вам це подобається.

8. Якщо справа, яку ви не знаєте, вам подобається, чи бажаєте ви знати про неї все?

а) так;

б) ні, ви бажаєте навчитися лише основному;

в) ні, ви бажаєте лише задовольнити свою цікавість.

9. Якщо вам не вдалося щось зробити, то:

а) якийсь час наполягаєте на своєму, наперекір здоровому глузду;

б) покинете цю справу, оскільки розумієте, що вона нереальна;

в) продовжуєте справу, навіть коли стає зрозуміло, що це неможливо.

10. На вашу думку, професію треба вибирати, виходячи зі:

а) своїх можливостей, майбутніх перспектив для себе;

б) стабільності, значимості, важливості професії, потреб у ній;

в) переваг, які вона забезпечить.

11. Подорожуючи, могли б ви легко орієнтуватися на маршруті, по якому уже пройшли?

а) Так;

б) ні, боїтесь збитись із дороги;

в) так, але тільки там, де місцевість вам сподобалась і запам'яталась.

12. Одразу після якоїсь бесіди чи зможете ви згадати все, про що говорилося?

а) Так, без труднощів;

б) усього згадати не зможете;

в) запам'ятовуєте лише те, що вас цікавить.

13. Коли ви чуєте якесь незнайоме слово незнайомою мовою, то можете повторити його по складах, без помилок, навіть не знаючи його значення?

а) Так, без труднощів;

б) так, якщо це слово легко запам'ятати;

в) зможете повторити, але не зовсім правильно.

14. У вільний час ви частіше за все:

а) залишаєтесь наодинці подумати;

б) знаходитесь у компанії;

в) вам байдуже, будете ви в компанії чи наодинці.

15. Ви займаєтесь якоюсь справою, вирішуєте її закінчити лише тоді, як:

а) справа закінчена і здається вам виконаного гарно;

б) ви більш-менш задоволені;

в) вам ще не все вдалось зробити.

16.Коли ви наодинці:

а) полюбляєте мріяти про якісь, можливо навіть абстрактні, речі;

б) за будь-яку ціну намагаєтесь знайти собі конкретне заняття;

в) іноді мрієте про речі, пов'язані з вашою роботою.

17. Якщо вас захоплює якась ідея, ви будете думати про неї:

а)незалежно від того, де і з ким ви знаходитесь;

б) ви можете робити це лише наодинці;

в)тільки там, де не дуже шумно.

18. Коли ви відстоюєте якусь ідею:

а) можете відмовитись від неї, якщо почуєте переконливі аргументи ваших опонентів;

б) залишитесь при своїй думці, які б аргументи ви не вислухали;

в) зміните думку, якщо опір буде занадто сильним.

Трактування результатів тесту

Підрахуйте бали, які ви набрали, таким чином: за відповідь «а» — 3 бали; за відповідь «б» — 1 бал; за відповідь «в» — 2 бали.

Питання 1, 6, 7, 8 визначають межу вашої допитливості; питання 2, 3, 4, 5 — віру в себе; питання 9 і 15 — постійність; питання 10 — амбіційність; питання 12 і 13 — слухову пам'ять; питання 11 — зорову пам'ять; питання 14 — ваше прагнення бути незалежним; питання 16, 17 — уміння абстрагувати; питання 18 — ступінь зосередженості.

Ці здібності і становлять основні якості творчого потенціалу. Загальна сума балів показує рівень вашого творчого потенціалу.

23 і менше балів. Ваш творчий потенціал, на жаль, невеликий. Можливо, ви недооцінили себе, свої здібності. Відсутність віри у свої сили може привести вас до думки, що ви взагалі не спроможні до творчості. Не думайте про це і таким чином вирішите проблему.

Від 24 до 48 балів. У вас цілком нормальний творчий потенціал. Ви володієте тими якостями, які дозволяють вам творити, але у вас є і проблеми, які гальмують процес творчості. У будь-якому разі ваш творчий потенціал дозволяє вам творчо проявити себе, якщо ви, звичайно, цього забажаєте.

49 і більше балів. У вас значний творчий потенціал, який надає вам багатий вибір можливостей. Якщо ви на ділі зможете застосувати ваші здібності, то вам доступні будь-які різноманітні форми творчості.

Критерії оцінювання характеристики учня

10-8 балів:

1. У характеристиці реалізовані всі пункти схеми-характеристики.

2. Використано 3-4 емпіричні методи дослідження учня.

3. Схарактеризовано всі сторони особистості (самосвідомість, спонукальна, інтелектуальна та емоційно-вольова сфери, особливості темпераменту, здібностей та характеру).

4. Схарактеризовано соціальну ситуацію розвитку, вольові новоутворення та особливості різних видів діяльності.

5. Сформульовано 5-6 висновків, що стосуються індивідуальних особливостей та рівня розвитку особистості.

6. Сформульовані 5-6 пунктів практичних рекомендацій, що стосуються забезпечення педагогічних умов та перспектив розвитку особистості учня.

7-4 бали:

1. У характеристиці відбито лише основні пункти плану.

2. Використано 1-2 емпіричні методи емпіричного дослідження.

3. Схарактеризовано не всі сторони особистості.

4. Дано не повний аналіз соціальної ситуації розвитку, вікових новоутворень та особливості різних видів діяльності.

5. Висновки мають неконкретний характер.

6. Практичні рекомендації не конкретні.

3-1 бали:

1. Зміст характеристики не відповідає схемі.

2. Не використано емпіричних методів дослідження.

3. Схарактеризовано не всі сторони особистості.

4. Не представлено аналіз соціальної ситуації розвитку та особливостей основних видів діяльності.

5. Висновки та рекомендації формальні.

СХЕМА
психолого-педагогічної характеристики
соціально-занедбаного учня
рекомендації для студентів-практикантів

Характеристика

соціально-занедбаного учня _____ класу _____школи
міста (села)_____ " _____ за _____ н.р.

І. Загальні відомості про учня: вік, стан здоров'я

1. Умови сімейного виховання: склад сім'ї, культурно-побутові умови в сім'ї. Хто з-членів-сім'ї має найбільший вплив (позитивний чи негативний) на дитину? Особливості стосунків у сім'ї. Турбота сім'ї про виховання, навчання, здоров'я учня. Де виховувався до школи? Основний зміст і форми сімейного дозвілля.
2. Характеристика особистісних стосунків учня у класу. Потреба бути членом колективу. Ставлення до громадських доручень. Як він їх виконував і виконує на даний час? Авторитет учня в класі. Активний він чи пасивний? Чи бере участь у справах класу? Чи має він у класі друзів? Розуміє інших чи конфліктний? Ставлення до негативних соціально-психологічних проявів у класі (списування, підказки; кругова порука, заздрість)
3. Загальна структура спрямованості особистості: егоїстична, громадська або ділова спрямованість учня. Характеристика мотивів: їх структура (ширина, глибина, стійкість, дійовість). Які пізнавальні інтереси виражені найяскравіше інтерес до - мистецтва, спорту тощо? Читацькі інтереси. Відхилення у поведінці. Наявність шкідливих звичок.
4. Ставлення до різних видів діяльності (навчання, праця, громадська робота). Як і з ким проводить дозвілля?
5. Характеристика пізнавальної діяльності: розвиток сприймання, пам'яті, мислення, уяви. Ступінь розвитку мовлення: словник учня, уміння висловлювати свої думки усно і письмово.
6. Особливості емоційно-вольової сфери. Характер емоційної реакції на виховні впливи. Розвиток вищих почуттів: духовних,

моральних, інтелектуальних, естетичних, праксичних. Глибина і стійкість почуттів, який настрій переважає? Швидкість реакцій і зміни емоцій. Уміння (невміння) себе стримувати. Вольові особливості: цілеспрямованість, самостійність, наполегливість, рішучість, ініціативність самовладання, дисциплінованість.

7. Здібності. Загальні і спеціальні. Найяскравіше виражені здібності учня: музичні - математичні, літературні, технічні, організаторські та ін.

8. Який темперамент переважає - холеричний, флегматичний, сангвінічний чи меланхолічний? Прояв деяких особливостей типу ВНД: емоційна збудливість, врівноваженість, рухливість. Прояв деяких властивостей темпераменту: сенситивності, екстравертованості, інтровертованості, імпульсивності, ригідності тощо.

9. Який темперамент переважає - холеричний, флегматичний, сангвінічний чи меланхолічний? Прояв деяких особливостей типу ВНД: емоційна збудливість, врівноваженість, рухливість Прояв деяких властивостей темпераменту: сенситивності, екстравертованості, інтровертованості, імпульсивності, ригідності тощо.

10. Характер. Риси характеру, що проявляються у ставленні до навчання: активність (пасивність), домагання, дисциплінованість тощо; до класу: переживання успіхів і невдач товаришів, боротьба за честь класу, ставлення

до заходів, що проводилися в класі, до праці працелюбність, охайність, економність І бережливість, звичка доводити почату справу до кінця, до товаришів І дорослих доброзичливість, чуйність (грубість), товариськість, конформізм тощо, до речей (шкільного майна) охайність (неохайність), бережне чи недбале ставлення тощо, до самого себе самолюбство, шанобливість, скромність, гордість, сором'язливість Причини того чи Іншого ставлення

11 .Психолого-педагогічні висновки Вказати необхідні заходи, напрями роботи з метою подолання соціальної занедбаності І формування позитивних якостей в учня.

Зібрати матеріал із запропонованої програми допоможе опитувальник, який підкаже вчителеві можливі прояви характерних особливостей особистості соціальне занедбаного учня

ОПИТУВАЛЬНИК

І. Умови сімейного виховання

1 Взаємовідносини в сім'ї соціальне занедбаного учня доброзичливі, конфліктні, антипедагогічні, аморальні, асоціальні

2 Ставлення учня до батьків любить, поважає, пишається, ненавидить, зневажає, боїться, соромиться, байдужий, Інші форми ставлення, якщо такі є

3 Характер стосунків учня з батьками споживацький, доброзичливий, панібратський.

4 Форми спілкування батьків з учнем у час дозвілля бесіди, прогулянки, екскурси, обговорення прочитаного, побаченого, почутого тощо.

5 Чим обумовлена неприязнь до батьків наявність негативних якостей у них, алкоголізмом, наркозалежністю, відсутністю духовних інтересів, непедагогічними впливами на учня, відсутністю уваги, іншими причинами

6 У якій формі проявляються конфлікти учня з батьками грубість, неслухняність, сварки, втеча з дому тощо.

7 Як учень реагує на конфлікти в сім'ї не помічає, залишається байдужим, глибоко переживає, Виражає активний протест проти одного з батьків, намагається примирити, дістати вигоду для себе з цих конфліктів, Інші форми реакції

8 Чи бувають батьки учня на заходах, що проводяться для батьків у школі (лекції, бесіди, зустрічі, батьківські збори)

9 Чи зверталися до Вас батьки за допомогою стосовно виховання своєї дитини

10 Чи реалізувалися в процесі перевиховання рекомендації вчителя

11 Що, на ваш погляд, заважає правильному вихованню учня в сім'ї батьки вихованням не займаються, вихованням займається тільки один Із батьків, вихованням займаються періодично, немає послідовності, єдиних вимог сім'ї І школи, одноманітність методів виховання, допускаються фізичні покарання, які межують з жорстокістю.

ІІ. Загальна характеристика основних видів діяльності соціальне занедбаного учня.

1. Яким видам діяльності надає перевагу: навчальній, трудовій, громадській, спортивній; художньо-творчій, ігровій, конструктивно-технічній.

2. Успішність на даний час.

3. З яких предметів встигає краще, а з яких гірше.

4. Чи ухиляється учень від навчальної роботи.

5. У чому проявляється ухиляння від навчання.

6. З-чим. пов'язані негаразди у навчанні: з прогалинами в знаннях, відсутністю звички - до систематичного навчання, конфліктами з учителем, іншими причинами (вказати якими).

7. Яка точність, швидкість, тривалість збереження навчального матеріалу в пам'яті.

8. Як проявляються стійкість, переключення, розподіл, обсяг, розсіяність уваги.

9. Як проявляється відтворююча і творча уява (відповідь давати за результатами діяльності).

10. Якими навчальними діями володіє учень: постановка мети навчального, завдання, планування навчальних дій, контроль і самоконтроль.

11. Чи проводиться в школі додаткові заняття з ліквідації прогалин у знаннях; ставлення до них учня.

12. Як виконує громадські доручення: активно, ініціативно, творчо, добросовісно, пунктуально, мляво, з прохолодою, незадовільно, відмовляється від виконання.

13. Ставлення учня до суспільно корисної діяльності колективу: розуміє суспільну цінність - її змісту, єдність громадських і власних інтересів, переживає за, успіхи і невдачі колективу; прагне до досягнення мети; в діях і вчинках не протиставляє власні і громадські інтереси.

14. Як ставиться до суспільне корисної праці І самообслуговування: особистісна спрямованість, громадська, ділова.

15. Чим переважно займається в позаурочний час.

III. Загальна характеристика спрямованості особистості.

1. Які мотиви участі в різних видах діяльності: високий моральний ідеал, позитивний приклад, одержання знань, умінь,

навичок, бажання не підвести клас, перемогти в змаганні, не засмучувати батьків, страх перед покаранням, прагнення виділити, отримати користь для себе, отримати матеріальну винагороду. Принести користь класу, мотиви самовиховання.

2. Глибина, ширина, стійкість і дійовість виявлених мотивів діяльності.

3. Які мотиви спілкування з ровесниками, вчителями, батьками.

4. На що спрямовані читацькі інтереси, яким книгам надає перевагу (не читає зовсім), яку книгу прочитав останнім часом.

5. Прагнення учня, його наміри, мрії та ідеали: суспільне значимі чи егоїстичні, стійкі чи нестійкі, різноманітні чи одноманітні

6. У чому проявляються шкідливі звички, куріння, крадіжки, азартні ігри тощо (вказати які).

7. Які відхилення в поведінці учня спостерігаються систематично: грубить старшим, агресивний; байдужий до однокласників, зневажливий, не бере участі в - громадських справах, недисциплінований, дезорганізує і пропускає уроки та позакласні заходи, курить, вживає жаргонні і нецензурні слова, обманює, тікає з дому, займається крадіжками тощо.

IV. Становище особистості в колективі.

1. З ким із однокласників дружить соціальне занедбаний учень. Тривалість дружби. Основа дружніх стосунків: взаємодопомога у навчанні, ставлення до подій, у класі, місце проживання, спільне дозвілля тощо.

2. Чи-прагне учень до покращення стосунків з однокласниками.

3. Яка спрямованість-поведінки його друзів-однокласників.

4. До кого з дорослих (вчителя, вихователя ГПД, батька, матері тощо) соціальне занедбаний учень проявляє особливу повагу і чим це пояснює.

5. Чи виникали в учня конфлікти з учителем, з товаришами, колективом класу. Вказати причини конфліктів (по можливості).

6. Як учень реагує на вплив учителя, колективу класу,

проявляє різке негативне ставлення; не приховує бажання виправитися; байдужий, зовні приймає зауваження, не змінюючи поведінки; прагне виправитися.

7. Які. особливості особистості учня створюють труднощі у взаємостосунках з однокласниками і вчителями: впертість, вередливість, роздратованість, нестриманість, агресивність, жорстокість, грубість, сором'язливість; підвищена вразливість, навіюваність, брехливість, лінощі, слабка воля та інші (вказати які).

V. Динамічні особливості особистості (особливості темпераменту).

1. Витривалість у роботі: може довго працювати без перерви, не знижуючи результатів; швидко втомлюється, необхідні перерви, довго і напружено працювати не може.

2 Як переносить сильні життєві впливи стійко, відповідає на них підвищенням активності; сильні впливи призводять до зривів, до зниження активності.

3. Чи зберігає самовладання і витримку в складних, незвичних, критичних умовах, чи розгублюється, зривається, роздратовується, здається у важку хвилину.

4. Здатний спокійно і довго чекати чого-небудь для нього важливого чи не здатний до тривалих чекань.

5. Бурхливо включається в нову діяльність, легко збуджується або важко і повільно загоряється, несприйнятливий.

6. Рухливий, легко й швидко переходить від одного виду діяльності до іншого або навпаки, інертний, повільно і важко переключається.

7. Легко і швидко засвоює нові знання, уміння, навички чи важко і повільно.

8 Легко реагує на нові враження (навіть коли вони незначні) або проявляє байдужість.

9 Бойовий, наполегливий, енергійний чи «тихоня», непомітний

10. Врівноважений, спокійний або схильний до емоційних зривів, спалахів.

VI. Загальні і спеціальні здібності.

1. До якого, виду діяльності проявляється підвищена схильність учня. Наскільки вона стійка, дійова і реальна: здобуває додаткові знання, набуває спеціальних умінь і навичок, прагне до успіхів у діяльності.

2. До-якого виду діяльності проявляється підвищена схильність, фізичної чи розумової.

3. Проявляє здібності в розумовій діяльності трудовій, спортивній, музичній, математичні здібності, технічні, духовні, організаторські тощо

4. Ким. мріє стати в майбутньому (яка професія йому подобається).

VII. Характеристика виховної роботи з учнем.

1. Як ви реагуєте на відхилення в поведінці учня на початку своєї роботи з ним. намагалися не звертати уваги, робили учні зауваження, повідомляли про його вчинки батькам; намагалися виявити причини вчинків учня в індивідуальних бесідах з ним; обговорювали вчинки на класних зборах, реагували інакше (як саме).

2. Основні заходи виховного впливу на даний час.

3. Як будували роботу з перевиховання учня: залучали до участі в гуртках, секціях, давали - громадські доручення; намагалися обмежувати його спілкування з учнями, котрі мали на нього негативний вплив; проводили додаткові заняття з ліквідації прогалин у знаннях.

4. Особливості індивідуального підходу до вивчення предметів, які викликають труднощі в їх засвоєнні.

5. Перерахуйте методи індивідуальної роботи з соціально занедбаними учнями в позаурочний час.

6. Методи заохочення учня: усна похвала, записи в щоденнику, подяка на класних зборах тощо.

7. Методи покарання учня: осуд, зауваження, обговорення його поведінки на класних зборах тощо.

8. За що заохочувався чи карався учень (співвідношення заохочень і покарань).

9. Як здійснювалася взаємодія з сім'єю.

10. З яких єдиних педагогічних вимог розпочинався процес перевиховання учня: охайний зовнішній вигляд, дотримання режиму дня, норм культурної поведінки та інших (вказати яких).

11. Що, на ваш погляд, мало вплив на закріплення відхилень у поведінці учня: неврахування у виховній роботі динамічних особливостей особистості (швидка збудливість, перевага процесу збудження над гальмуванням);, непідготовленість до навчання і сумісної діяльності з дорослими і ровесниками; відсутність навичок культури поведінки, звичок взаємодопомоги; недоліки видавання в сім'ї, інші фактори (вказати які саме).

12. Чи давалися які-небудь поради батькам, з формування пізнавальних навичок і вмінь у дитини, з формування гігієнічних навичок, звичок культурної поведінки, з формування моральних понять і суспільне значимої поведінки (якщо давалися, то які).

VIII. Характерологічні особливості особистості.

Риси характеру оцінюються за чотирма проявами. Кожний прояв фіксується за трьома рівнями.

Перший прояв розкриває розуміння учнем змісту моральної якості, риси характеру, які вивчаються. Якщо учень це розуміє, проти зазначеної моральної якості в першій графі ставиться знак «+», якщо розуміє не зовсім правильно «–» , розуміє неправильно – «0».

Другий прояв вказує на переживання через невідповідність вчинків моральним нормам, що характеризують моральну якість особистості, яка вивчається. Якщо учень переживає невідповідність, то в другій графі ставиться знак «+», якщо байдужий, ставиться «–» , провокує порушення моральних норм «0».

Третій прояв розкриває прагнення учня до дотримання моральних норм, в яких проявляється риса характеру, що вивчається. Якщо учень прагне до дотримання моральних норм. То в третій графі ставиться знак «+», не прагне, байдужий, ставиться «–»,.уникає дотримання моральних норм - «0».

Четвертий прояв визначає дану якість особистості в діях і вчинках Якщо ця якість проявляється постійно, то в четвертій графі ставиться знак «+», учень непослідовний у своїх діях, безвольний,

ставиться «–», спостерігається протилежна, вкрай індивідуалістська поведінка - «0».

СХЕМА ХАРАКТЕРИСТИКИ

(зазначити і відповісти на всі пункти характеристики)

I. Загальні відомості про учня: вік, стан здоров'я.
1.1-1.11.

II. Загальна характеристика основних видів діяльності соціально-занедбаного учня
2.1. – 2.15.

III. Загальна характеристика спрямованості особистості
3.1.-3.7.

IV. Становище особистості у класі
4.1.– 4.7.

V Динамічні особливості особистості (особливості темпераменту)
5.1.-5.10.

VIЗагальні і спеціальні здібності
6.1. – 6.4.

VII Характеристика виховної роботи з учнем
7.1.-7.12.

VIII.Характерологічні особливості особистості

Критерії оцінювання характеристики учня

10-8 балів:

1. У характеристиці реалізовані всі пункти схеми-

характеристики.

2. Використано 3-4 емпіричні методи дослідження учня.

3. Схарактеризовано всі сторони особистості (самосвідомість, спонукальна, інтелектуальна та емоційно-вольова сфери, особливості темпераменту, здібностей та характеру).

4. Схарактеризовано соціальну ситуацію розвитку, вольові новоутворення та особливості різних видів діяльності.

5. Сформульовано 5-6 висновків, що стосуються індивідуальних особливостей та рівня розвитку особистості.

6. Сформульовані 5-6 пунктів практичних рекомендацій, що стосуються забезпечення педагогічних умов та перспектив розвитку особистості учня.

7-4 бали:

1. У характеристиці відбито лише основні пункти плану.

2. Використано 1-2 емпіричні методи емпіричного дослідження.

3. Схарактеризовано не всі сторони особистості.

4. Дано не повний аналіз соціальної ситуації розвитку, вікових новоутворень та особливості різних видів діяльності.

5. Висновки мають неконкретний характер.

6. Практичні рекомендації не конкретні.

3-1 бали:

1. Зміст характеристики не відповідає схемі.

2. Не використано емпіричних методів дослідження.

3. Схарактеризовано не всі сторони особистості.

4. Не представлено аналіз соціальної ситуації розвитку та особливостей основних видів діяльності.

5. Висновки та рекомендації формальні.

Програма та методи вивчення учнівського класу
(схема характеристики учнівського класу)

1. Загальні відомості про школу, до складу якої входить даний клас. Де розташована школа, санітарно-гігієнічні умови. Як впливає школа

на життя села, району, міста.

2.Загальні відомості про класний колектив та історія його формування:

- кількість учнів, склад класу за віком і статтю;
- коли сформувався колектив, чи було злиття з іншими колективами, зміна класних керівників;
- вплив соціального оточення, батьків (загальна характеристика умов сімейного виховання, ставлення до школи), громадськості, шефів, спонсорів на формування учнівського колективу.

3.Керівництво та організація класного колективу

3.1. Організуюче ядро класу, його актив. Староста і його робота. Аналіз престижу і соціальних ролей. Характеристика активістів (ініціатива, самостійність і наполегливість, вимогливість до себе та інших, авторитет серед товаришів і на чому він заснований, організаторські здібності, турбота про окремих товаришів, ставлення до громадської думки). Аналіз конкретних фактів поведінки і впливу їх на колектив. Наявність у колективі неофіційних "лідерів", характер їх впливу на клас, причини цього впливу, ставлення до "лідерів" активу класу і наявність "відкинутих", причини ізоляції та можливі шляхи зміни ставлення до них товаришів.

3.2. Характеристика членів колективу, які користуються симпатіями.Взаємовідносини в середині колективу, якісна і кількісна характеристика міжособистісних стосунків, наявність суспільно значущих цілей, рівень згуртованості членів колективу, наявність чи відсутність мікрогруп, їх внутрішня основа і ступінь зацікавленості спільними справами класу, психологія взаємовідносин у мікрогрупах, вияв взаємної вимогливості, чуйності, товариської турботи, взаємодопомоги і поваги. Критика і самокритика у колективі. Особливості взаємовідносин між хлопчиками та дівчатами. Характер дружби і товаришування, прояви товариськості і дружби між окремими членами колективу, їх внутрішня основа. Прояви альтруїзму, гуманізму та морального ставлення у класі Вплив групи на екзистенційні переживання особистості (віри, любові, свободи, відповідальності).Емоційний "комфорт" і "дискомфорт" окремих членів колективу. Громадська

думка в колективі. Роль колективу у формуванні особистості учнів. Аналіз конкретних прикладів впливу колективу на особистість.

3.3. Особистість класного керівника та його вплив на колективне життя класу (освіченість, ерудиція, знання психології учнів, їх інтересів тощо). Ставлення колективу до класного керівника, його авторитет серед учнів.

3.4. Стан дисципліни у колективі і культура поведінки учнів (норми поведінки, навички і звички соціальної поведінки). Психологічні, соціальні моральні та духовні групові норми.

4. Зміст і характер колективної діяльності

4.1. Навчальна діяльність: загальна характеристика успішності, мотиви навчальної діяльності, боротьба класу за високу успішність, наявність контролю за успішністю окремих учнів, вимоги до них класного керівника, активу класу і всього колективу. Взаємодопомога, її форми та організація. Дисципліна класу у навчальній діяльності (на уроках та у виконанні домашніх завдань). Негативні моменти у навчальній роботі (підказки, списування). Дисципліна на перервах, хто частіше порушує її, які засоби виховання застосовують учителі.

4.2. Зміст та форми позанавчальної діяльності (життя класу поза навчальними заняттями, інтерес до сучасних подій, музики, мистецтва, літератури, спорту, колекціонування та ін., форми виявлення цього інтересу (читацькі конференції, відвідування театру, кіно, їх обговорення, художня творчість, ігри, дозвілля тощо). Участь класного колективу в загальношкільному житті. Суспільно-корисна праця та її місце у позакласному житті колективу, прояви свідомої дисципліни у суспільно-корисній праці, професійна спрямованість учнів.

5.Масовидні соціально-психологічні явища в колективі.

Переважаючий настрій (мажорний, мінорний, спокійно-діловий, напружено-нервовий), кого і що наслідують учні, їх ідеали, мрії, дух змагання в житті колективу, вплив на учнів моди як соціального явища, аналіз фактів колективного впливу на переконання, негативні явища в житті колективу (чутки, паніка, негативна заздрість тощо). Деструктивні стосунки: агресія, упередження, обман, егоїзм. Конфліктні стосунки: причини виникнення, динаміка, шляхи

вирішення конфліктів.

6.Робота студента-практиканта в класі. Контакт із класом, зміст і успіхи роботи у колективі. Аналіз власних професійних якостей та шляхів професійного самовдосконалення.

7. Загальні висновки та рекомендації

7.1. Загальна оцінка рівня розвитку (сформованості) учнівського класу.

7.2. Визначення провідних позитивних рис і перелік основних (типових) недоліків організації життя класу та взаємостосунків його членів.

7.3. Поради і рекомендації студента-практиканта щодо поліпшення змісту і організації виховної роботи з даним класним колективом (на адресу вчителів, батьків, учнівських, громадських організацій).

Орієнтовний перелік методик дослідження учнівського класу.

1. Соціометрія.
2. Референтометрія.
3. Методика "Q-сортування: діагностика основних тенденцій поведінки у реальній групі" (автор — В. Стефансон)
4. Шкала прийняття як метод вивчення стосунків (за М.Н.Корнєвим та А.Б.Коваленко).
5. Метод діагностикиміжособистіснихстосунків (ДМС) Лірі.
6. Тест Томаса.
7. Опитувальник Т.А. Немчина.
8. Діагностика морально - психологічногокліматуколективу.

Додаток 9

Структура та зміст виховної години

Підготовчий етап. Він включає повідомлення учням теми, основних її питань для попереднього обдумування, доручення окремим з них самостійно підібрати матеріал до теми, залучення учнів до читання літературних творів, статей, журналів, газет, перегляду кінофільмів, спектаклів, телепередач та ін.

1. Вступна частина.

У ній називається тема, мотивується її актуальність і необхідність, вказуються основні питання теми, визначають завдання, які слід вирішити. Вступ, який робить студент, записується в конспекті.

2. Основна частина.

У ній всебічно висвітлюється суть теми, ґрунтовно розкриваються основні питання, доступно пояснюється зміст невідомих понять, наводяться переконливі приклади, які б спонукали учнів до гуманних вчинків, пробуджували позитивні почуття та викликали осудливе ставлення до негативних дій. На цьому етапі переглядаються та аналізуються кіно- і діафільми, репродукції творів видатних художників, прослуховуються фонозаписи, виступають запрошені особи, учні класу і т.д.

Основна частина виховної години класного керівника стисло відображається в конспекті. Тривалість – 35 хв.

3. Заключна частина.

Це короткі висновки та узагальнення на основі матеріалу, що розглядався, стислий аналіз виступів, у разі потреби їх доповнення чи уточнення.

Заключне слово, з яким виступає практикант як класовод, повністю, записується в конспект. Воно триває 5 – 7 хв.

Додаток 10

Зразок оформлення виховного заходу

Перша (титульна сторінка)

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Факультет початкової та мистецької освіти

План-конспект

виховного заходу на тему_____ (назва теми)
проведеного у _____класі ЗОШ І-ІІІ ст. №_____
(місце знаходження школи)
«_____»_____20__ р.
студентом-практикантом ___ курсу факультету початкової освіти
_____
(прізвище, ім'я студента)
Керівник педагогічної практики _____
Дрогобич, 20___ рік

Друга сторінка

Мета виховного заходу:

Форма проведення:

Методи проведення:

Засоби проведення *(наочні посібники, ТЗН та ін.).*

Використані джерела:

Хід проведення заходу *(детальний опис змісту, діяльність учнів і вчителя, тощо).*

План-конспект виховного заходу підписує класний керівник того класу, у якому проходив виховний захід, а перевіряє й оцінює його керівник педагогічної практики.

Оцінку за проведення виховного заходу і правильне оформлення плану-конспекту виставляє у заліковий лист керівник педагогічної практики.

Додаток 11

Орієнтовна схема звітів студента про педагогічну та пропедевтичну практики

ЗВІТ

про пропедевтичну практику №1

студентки (а) 3 курсу групи_____

факультету початкової та мистецької освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

_____

(прізвище, ім'я, по батькові студента-практиканта)

за період з _____201_ р. до _____201_ р.

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Дата_____

Підпис студента-практиканта_____

Керівник практики _____ _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Зміст звіту.

1. Оцінка організації практики; загальна характеристика матеріальної бази школи, класу; узагальнення змісту освітньої роботи вчителів тих класів, де працював студент-практикант.
2. Інформація про ознайомлення з нормативними документами школи, класу.

3. Кількість відвіданих занять за період практики. Загальний аналіз відвіданих уроків. Що найбільш запам'яталося і сподобалося, які є зауваження.
4. Аналіз методичної роботи, проведеної студентом-практикантом у класі. Вивчення та використання кращого досвіду вчителів і вихователів (наведення конкретних прикладів), опис інновації, що впроваджена в школі.

5. Робота над творчим індивідуальним завданням.
6. Загальні висновки про практику, її значення у професійному становленні педагога. Пропозиції щодо вдосконаленню змісту та організації практики в початковій школі.

ЗВІТ
про пропедевтичну практику № 2 (3)
студентки (а) 3 курсу групи_____
факультету початкової та мистецької освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
_____
(прізвище, ім'я, по батькові студента-практиканта)
за період з _____201_ р. до _____201_ р.

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Дата_____

Підпис студента-практиканта_____

Керівник практики _____ _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Звіт студента-практиканта (орієнтовна схема)

1. *Оцінка організації практики; загальна характеристика матеріальної бази школи, класу*. Узагальнення змісту освітньої роботи вчителів тих класів, де працював студент-практикант.
2. *Опис проходження педагогічної практики*. Інформація про виконану роботу (спостереження за освітнім процесом, спостереження та аналіз уроків і позаурочної роботи вчителя; спостереження за виховними заходами, виконання практичних завдань, науково-дослідна робота тощо).
3. *Виконання індивідуального плану педагогічної практики* (опис особливостей роботи з учнями, соціально-комунікативна взаємодія з батьками, учителями школи, адміністрацією).
4. *Основні освітні завдання, які вирішувались у період практики*. Форми, які були включені в систему освітньої роботи з колективами класу для їх вирішення.
5. *Реалізація на практиці особистісно орієнтованого підходу до школярів*.
6. *Опис ефективності освітньої роботи*.
7. *Уміння і навички освітньої роботи, набуті у процесі практики.*
8. *Аналіз методичної роботи, проведеної студентом-практикантом у класі.* Вивчення та використання кращого досвіду вчителів і вихователів (наведення конкретних прикладів), опис інновації, що впроваджена в школі.
9. *Проведення роботи з батьками*.
10. *Загальні висновки про практику, її значення у професійному становленні педагога. Пропозиції щодо вдосконаленню змісту й організації практики в початковій школі.*

Додаток 12

Зразок титульних сторінок звітів

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Факультет початкової та мистецької освіти

Кафедра філологічних дисциплін та методики їх викладання
у початковій школі

ЗВІТ
Про проходження педагогічної практики

студента .....
групи……..курсу…….педагогічного факультету,
що проходив педагогічну практику в ЗОШ № ……..
міста (села).....
області ……..
району …….....
в період з .....до .....

Керівник педагогічної практики:
……
(прізвище та ініціали)

Бали (……..)
Оцінка «…….»
……
(підпис методиста і дата)

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Факультет початкової та мистецької освіти

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ
студентки ІІІ курсу групи ПОА – 31 Б
Павленко Оксани Євгеніївни,
яка проходила пропедевтичну практику
у період з _____по _____ 20 р.

Оцінка за практику:
кількість балів _____
(цифрами і словами)

Керівник практики _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Дрогобич, 2018

Додаток 13

Зразок оформлення конспекту уроку

Конспект уроку з _____

Урок № (за календарним планом) ……*Дата*……

Клас ……...

Тема уроку: …….

Мета уроку: ……..

Загальноосвітня мета: …….....

…….

…….

Розвивальна мета: …….....

…….

……

Тип уроку: ……

……

Обладнання: ……..

…….

План уроку

1…….

2……

3……

4……

Хід уроку

Етапи	Діяльність вчителя	Діяльність учнів	Дозування часу
Назва етапу	Опис методів, прийомів, які застосовує вчитель на уроці з обов'язковим поданням завдань, запитань і тезовим викладом навчального	Опис очікуваних дій і результатів учнів під час	Час, відведений для певного виду

Підготовка до уроку

1. ***Мотивація.*** Чому цей урок важливий, як він пов'язаний з тим, чого вже навчилися, і з тим, чого будуть навчатися? Які можливості надає урок для розвитку мовлення, мислення?

2. ***Завдання уроку.*** Розуміння яких проблем буде досягатися? Які дії учнів передбачено?

3. ***Передумови.*** Що учень має вже знати, що повинен уміти робити для того, щоб успішно засвоювати урок?

4. ***Оцінювання.*** Яких доказів того, що учні дійсно навчилися, буде знайдено?

5. ***Ресурси та використання часу, необхідного для навчального процесу.***

6. ***Групування.*** Як мають бути згруповані учні для навчального процесу?

7. ***Власне урок.*** Актуалізація опорних знань, умінь і навичок учнів. Підвести учнів до формування запитань і цілей навчання, а також до оцінювання своїх попередніх знань.

8. ***Усвідомлення змісту.*** Яким чином учні досліджуватимуть міст, як вони будуть відслідковувати усвідомлення змісту?

9. ***Рефлексія.*** Яким чином можна використати зміст уроку? Спрямування на обмірковування нових знань, запитання, що залишилися, та розв'язання заплутаних моментів.

10. ***Закінчення.*** Яких результатів треба досягти на уроці? Наскільки бажаним є остаточне розв'язання проблем?

Додаток 14

Вимоги до уроків української мови у початковій школі та зразок конспекту уроку

– *Забезпечувати науковий рівень змісту уроку (відповідно до вікових особливостей молодших школярів).*

– *Дбати про економне розкриття теми, щоб мати час на практичне засвоєння матеріалу.*

– *Попередньо орієнтувати учнів на важливість матеріалу, який вивчається для мовленнєвої практики.*

– *Органічно та раціонально поєднувати на уроці роботу над засвоєнням відомостей з фонетики, лексики, словотвору, граматики, орфографії, пунктуації з розвитком усного та писемного мовлення.*

– *Необхідно, щоб мовний матеріал, домашні завдання і вправи сприяли вихованню особистості учня, розкривали суть мови, її комунікативні функції.*

3 клас.

Тема уроку: Повторення вивченого про частини мови.

Мета уроку:

Загальноосвітня мета: систематизувати й узагальнити знання учнів про іменник, прикметник та дієслово.

Розвивальна мета: розвивати уміння і навички учнів застосовувати набуті знання про частини мови, виділяти їх істотні ознаки, роль у реченні; вчити самостійно працювати в групах; розвивати інтерес до мовних явищ, уміння слухати та спостерігати за мовленням вчителя, розвивати творчі здібності.

Виховна мета: виховувати почуття гордості за рідну мову.

Тип уроку: узагальнення і систематизація вивченого.

Обладнання: М. С. Вашуленко. Рідна мова. 3 клас. – Київ: Освіта, 2003; Н. О. Будна Творчі завдання з української мови. Роздатковий матеріал для роботи в групах.

План уроку

1. ***Повідомлення теми і мети уроку.***
2. ***Актуалізація опорних знань.***
3. ***Аналіз матеріалу з метою узагальнення та систематизації вивченого.***
4. ***Оголошення оцінок.***
5. ***Завдання додому й інструктаж про його виконання.***
6. ***Підсумок уроку.***

Хід уроку

Учитель:

Дзвенить дзвінок,
Починається урок.
Будемо старанно працювати,
Щоб мову рідну гарно знати.

– Діти, сьогодні ми здійснимо подорож залізницею. Ми мандруватимемо країною Рідної мови. Але ж щоб поїзд міг рухатися, необхідно побудувати залізничне полотно. Рейки наші будуть незвичайні – словесні.

Словниковий диктант.

Цибуля, безсилий, навчання, копає, ясність, невеличка, дзюркоче, очерет.

– Подовжимо полотно за допомогою хвилинки каліграфії.

Хвилинка каліграфії.

Кк КК Пп. Пш Ко ск ня іс ва єїрі
Колискова пісня – то мова моєї матері.

– Нарешті залізниця готова. Діти, а що їздить рейками? *(Поїзд.)* А з чого складається поїзд? *(З вагонів.)* Наші вагони мають незвичні назви: *іменник, прикметник, дієслово*. Щоб вирушити в подорож, пасажирам треба знайти і зайняти свої місця у незвичному поїзді.

Розподіл по групах.

Учитель роздає дітям різнокольорові смужки, на звороті яких написані частини мови. Організовуються три групи: *«Іменники»*, *«Прикметники»*, *«Дієслова»*.

– Перш ніж розпочати роботу у групах, пригадаймо правила, які ми склали.

1. *Перед початком роботи обрати лідера, каліграфа, секунданта.*
2. *Уважно читати (слухати) завдання-інструкцію.*
3. *Говорити по черзі, не перебиваючи один одного.*
4. *Дотримуватися відведеного часу.*
5. *Презентує роботу командир групи.*
6. *Дотримуватися правила піднятої руки.*
7. *Працювати так, щоб не заважати іншим.*

– Ну, а тепер пасажири кожного вагончика мають підтвердити свою назву. Для цього слід пригадати, що таке іменник, прикметник, дієслово.

Час на підготовку в групах – 30 с.

– Молодці! Отже, вирушаємо. Швидко мчить поїзд, пролітають за вікнами міста і села, луки і поля. Ми наближаємось до першої зупинки.

Зупинка – місто Шифрувальників.

– Мешканця цього міста дуже подобається зашифровувати слова. Щоб наш поїзд вирушив далі, кожна група має розшифрувати слова, а потім лідери груп біля дошки ці слова об'єднають у речення.

Група «Іменники» *а…ст…а (айстра)*

Група «Прикметники» *н…жна (ніжна)*

Група «Дієслова». *з…цв…ла (зацвіла)*

Ніжна айстра зацвіла.

Діти записують речення на дошці і в зошитах, встановлюють зв'язок між словами, визначають головні члени речення, роблять висновок.

Словникова робота.

Айстра – трав'яниста декоративна рослина із родини складноцвітих з квітками різного забарвлення, без запаху. Квітне наприкінці літа, восени. Слово «айстра» запозичене з грецької. Означає «зірка».

Айстри задумані. Квіти останнії,
Осені пізньої сльози багрянії...

Сумно шепочеться вітер над вами
І обливає вас небо дощами.

В. Сосюра

Пояснювальний диктант.

Зоряна квітка

Легенда

Перша квітка айстри виросла з пилинки, яка впала на землю із зірки. А тихої зоряної ночі у квітнику чути ледь вловимий шепіт. То айстри розмовляють із зірками.

У другому реченні діти визначають частини мови.

– Ми трохи затрималися у місті Шифрувальників, мешканці якого не лише шифрують слова, а й вирощують такі гарні квіти. Час в дорогу.

– Наступна зупинка – **селище Крученики.**

Його мешканці полюбляють перекручувати не лише слова, а й цілі речення. Для пасажирів кожного вагона вони приготували завдання: скласти прислів'я, пояснити їх значення, записати у зошитах. Командири груп записують прислів'я на дошці.

Група «Іменники».

Не дайки терві навасло. (Не кидай слова на вітер).

Група «Прикметники».

Затиска ійУм тичазмов ійум і.(Умій сказати, умій і змовчати).

Група «Дієслова».

Чийжале даво мінька Під чете не. (Під лежачий камінь вода не тече).

– І з цим завданням ви впоралися. Можемо рушати далі.

Попереду перешкода, яку ми повинні здолати, це – **річка Антонічка.**

Завдання: дібрати до слів антоніми, записати в зошитах.

Група «Іменники».

День, ворог, мороз, сум.

Група «Прикметники».

Сумний, важкий, високий, білий.

Група «Дієслова».

Плаче, кричить, відлітають, знайти.

Фізкультхвилинка. Діти виконують вправи під музичний супровід.

– Наш поїзд наближається до зупинки **«Влови слово».** Ви повинні визначити зайве слово з групі слів.

Група «Іменники»: *книга, зошит, стіл, річка, лінійка.*

Група «Прикметники»: *крісло, парта, туфлі, шафа, диван.*

Група «Дієслова»: *тюльпан, нарцис, гумка, конвалія, пролісок.*

Час на завдання – 30 с.

Станція «Кущі».

Кожна група складає схему своєї частини мови.

Презентація робіт.

Командир презентує роботу групи. Діти показують складені схеми і пояснюють, наводять приклади усно. Усі три схеми звіряють з великою схемою, що висить у класі.

Підсумок уроку.

– Які частини мови ми вивчили?

– На які питання відповідають іменники, прикметники, дієслова?

– Для чого потрібно знати частини мови?

Гра «Розмісти пасажирів у вагонах».

Космонавт, фіалка, веселковий, дзвенить, радіє, бджола, танцювати, знайти, рожевий, черешня, блискавка, збігається, розкішний, річка, радість.

Усно діти складають речення з одним із поданих слів.

– На малюнку усі вагони скріплені між собою. А за допомогою чого зв'язуються слова в реченнях?

– Ось і закінчилася наша подорож країною Рідна мова. Молодці! Щиро дякую за працю.

Додаток 15

Вимоги до уроків математики у початковій школі та зразок конспекту уроку

1. Кожний урок розглядається як окрема ланка у системі уроків з математики.

2. Кожний урок з математики повинен мати закінчений характер і розв'язувати певні навчальні, розвивальні та виховні завдання.

3. Урок будується на основі: програмних вимог, урахування можливостей учнів, урахування можливостей учителя, його творчого потенціалу.

4. Кожен урок має певне дидактичне призначення (тип уроку): засвоєння нових знань, формування умінь і навичок, контроль і оцінювання знань та ін., нестандартні уроки (урок-казка, урок-подорож, урок-змагання та ін).

5. Урок повинен мати раціональну структуру, що відповідає меті та типу уроку.

6. Зміст навчального матеріалу повинен відповідати основним принципам навчання математики (науковість, зв'язок із життям, систематичність, доступність тощо).

7. Використання методів, прийомів і способів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів з метою їхнього математичного розвитку. Організація самостійної роботи молодших школярів.

8. Творчий підхід до обґрунтування методики проведення кожного уроку математики: використання інноваційних педагогічних технологій навчання, інтерактивних форм навчальної діяльності, проблемно-пошукового методу, елементів цікавої математики та ін.

9. Здійснення диференціації й індивідуалізації навчання математики.

10. Встановлення міжпредметних зв'язків математики з природознавством, народознавством, образотворчим мистецтвом, трудовим навчанням та ін. в процесі розв'язування математичних завдань.

11. Ефективне використання засобів навчання математики: інструментів, приладів, моделей, схем, таблиць, ілюстрацій, підручників, дидактичного матеріалу та ін.

12. Забезпечення активного зворотного зв'язку, дієвого контролю і управління індивідуальною навчальною діяльністю кожного учня на уроці математики з метою надання своєчасної допомоги та корекції знань та вмінь.

13. Урок проводиться за планом – творчим робочим документтом учителя, який в разі потреби учитель готовий переструктурувати.

14. Кожний урок повинен бути ефективним, сприяти формуванню математичних компетентностей та розвитку творчої особистості молодшого школяра.

1 клас.

Тема. Утворення числа 10. Написання числа 10.

Мета. Ознайомити учнів з числом 10, його утворенням і записом. Закріплювати нумерацію чисел у межах 10. Розвивати увагу, логічне мислення, виховувати математичну культуру; прищеплювати любов до природи.

Обладнання. Демонстраційний матеріал: цифрова каса, таблиця з предметними малюнками, таблиця з числом 10; картки із завданнями; індивідуальний матеріал: палички, набір геометрричних фігур.

Хід уроку

І. Організаційний момент.

Девіз сьогоднішнього уроку: "Уважність, старанність, праця – наш шлях до знань".

ІІ. Актуалізація опорних знань.

1. Весела лічилка.

– Послухайте, діти, лічилку. Відкладіть на парті стільки паличок, скільки іграшок на ялинці.

Ялинку діти прикрашали
Та іграшки так рахували:

Слоненя гойдає гілку
Раз, ми почали лічилку.
Два – будинок кришталевий.
Три – ліхтарик металевий.
А чотири – гном смішний,
З бородою він, товстий.
П'ять – Мороз-Червоний Ніс
Подарунки всім приніс.
Шість – горішок,
Сім – дзвінок,
Вісім – гарний є вінок.
Дев'ять – зіронька сіяє
І лічилку завершає.

К.Чурюмов

2. Фронтальне опитування.

– Полічіть від 1 до 9. Назвіть числа від 9 до 1.
– Як одержати число, наступне за числом 8?
– Назвіть "сусідів" чисел 7, 8, 6.
– З яких двох чисел складається число 9?

3. Гра "Прикрасимо ялину".

На дошці намальовано дві ялинки.

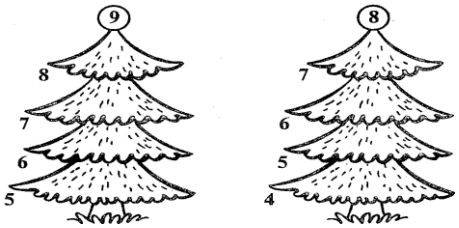

– Діти, скоро Новий Рік. Будемо зараз прикрашати ялинку. Іграшками у нас будуть числа, причому числа, що "висять" на протилежних гілочках – у сумі мають становити 9 і 8.

ІІІ. Повідомлення теми і мети уроку.

– Сьогодні ми познайомимося з числом 10, його утворенням і записом.

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Робота за таблицею.

Учні розглядають малюнок, лічать предмети і називають ті, яких є по 10; пояснюють, як утворилося число 10.

2. Практична робота.

У кожного учня на парті є набір геометричних фігур.

– Розкладіть на партах по 9 фігур. Додайте ще 1 фігуру. Як можна утворити число 10 із 9? (Додати 1.)

– Як отримати число, наступне за числом 9? (Додати 1.)

3. Робота з підручником.

Завдання 1.

– За малюнками поясніть, діти, як можна утворити число 10. (До дев'яти чорних кісточок додали одну синю.)

– Як отримали число, наступне за числом 9? (Додали 1.)

Завдання 2.

– Прочитайте ряд чисел від 1 до 10.

Завдання 3.

– Порівняйте числа 9 і 10; 10 і 1; 7 і 10; 10 і 3; 10 і 10.

V. Фізкультхвилинка.

Щось втомились ми сидіти,
Треба трохи відпочити.
Руки вгору, руки вниз,
На сусіда подивись.
Руки вгору, руки в боки,
Поскачи на місці трохи.
Руки ззаду покладемо,
Головою поведемо,
Дружно всі присядемо
І за парти сядемо!

VI. Робота в зошиті.

1. Утворення числа 10.

– Замалюйте 9 клітиночок в рядку зеленим кольором та 1 клітинку фіолетовим кольором. Порахуйте кількість всіх замальованих клітинок. Зробіть висновок про утворення числа 10.

2. Ознайомлення із записом числа 10.

– Число 10 записуємо двома цифрами: одиницею і нулем. Цифра 0 схожа на літеру О.

– Розгляньте запис числа 10 (Показуємо таблицю із записом 10). Одиницю ми вже вміємо писати. Пригадайте, з яких елементів вона складається.

– 0 (нуль) складається з одного елемента: великого лівого овала. Починаємо писати недалеко від верхнього правого кута квадрата, ведемо заокруглення ліворуч, прописуємо до нижньої сторони клітинки великий лівий овал і з'єднуємо праворуч на правий півовал до верхньої правої сторони клітинки (або з початком написання овалу).

3. Написання числа 10.

– Діти, напишіть рядочок із числом 10.

VII. Закріплення вивченого матеріалу.

Самостійна робота.

Кожен учень отримує індивідуальне завдання на карточці, на якій намальовано певна кількість ялинкових прикрас (до 10).

– Діти, зараз кожен із вас отримав карточку, на якій намальовані кульки. Вам потрібно домалювати їх до 10. (Учитель збирає карточки, хвалить правильно, акуратно виконані роботи.)

VIII. Цікаві вправи.

1. Загадка.

— Діти, послухайте вірш-загадку.

Невеликі дві хатинки,
В них м'які і теплі стіни.
По п'ять братиків малих
Прожива в хатинках тих. (Рукавичка)
Полічіть свої пальці. (Один, два, ..., десять).

2. Математичні лічилки.

Одиниця жартувала
Та нуля все розважала.
Коли друзі поруч стали,

Число десять вони склали.
Водить діточок завжди
Гуска-мама до води.
По стежині до ставочка
Лопотять вони шнурочком.
А гусак позаду йде
І рахунок всім веде.
Скільки пальців на руках –
Стільки діток в гусака.

IX. Підсумок уроку.

– *Діти,* що ви дізнались сьогодні нового ?
– Як утворюється запис числа 10?
– Які числа менші від 10 ?
– *Діти,* ви були уважними на уроці. Ви - молодці.

Додаток 16

Вимоги до уроків природознавства в початковій школі та зразок конспекту уроку

На уроках природознавства учні дістають певну суму знань, набувають умінь і навичок, які потрібні для вивчення в старших класах таких природничих предметів, як ботаніка, зоологія, анатомія, фізична географія. Для цього вчитель використовує різноманітні методи роботи, властиві природничим наукам.

За основною дидактичною ціллю уроки природознавства у початкових класах класифікують: уроки засвоєння нових знань; комбіновані уроки; уроки узагальнення і систематизації нових знань, предметні уроки; уроки-екскурсії. Проводяться і нетрадиційні уроки: уроки-казка, уроки-прес-конференція, уроки "Милування природою" та ін. Кожен тип уроку природознавства характеризується певною будовою – структурою. Найпоширенішим є комбінований урок, на кожному етапі якого застосовуються певні методи прийоми, в тому числі й інтерактивні вправи.

У процесі вивчення природничого матеріалу учні оволодівають практичними вміннями і навичками (користування термометром, компасом, телурієм тощо), різними операціями (орієнтування на місцевості за Сонцем, компасом, вимірювання температури повітря, грунту та ін.); прийомами навчальної діяльності (порівняння, зіставлення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків тощо).

Перевірку домашнього завдання доцільно проводити різними методами усного і письмового опитування, використовуючи при цьому унаочнення (натуральні, образотворчі, аудіовізуальні та допоміжні). На цьому етапі уроку демонструють певний дослід, замальовують схеми, практикується також індивідуальна письмова перевірка, використовуються роздавальні картки. Доцільною є також інтерактивна вправа „Мікрофон".

Етап актуалізації опорних знань спрямований на виявлення вже

набутих знань. На ньому застосовують усну колективну бесіду, використовують індивідуальні групові завдання, проводять пізнавальні ігри та ігрові ситуації тощо.

На *етапі повідомлення теми і мети уроку* наголошується, що нового мають знати учні, яких знань, навичок, вмінь вони мають набути.

Етап ознайомлення учнів з новим матеріалом. На ньому застосовується усний виклад нового матеріалу: бесіда, розповідь, робота з підручником із поєднанням демонстрації образотворчих та аудіовізуальних наочних посібників. Доцільним є комбінація методів, прийомів і засобів навчання. Можна використовувати такі інтерактивні вправи: „Акваріум", „Карусель". Доцільними є парні, групові та кооперативно-групові форми навчання.

Етап закріплення нових знань проводиться після вивчення нового матеріалу і організовується по різному. Важливе місце займає бесіда. Проводиться аналіз важливих фактів, складаються таблиці, схеми індивідуально, в парах, у групах. Доцільними є на цьому етапі уроку такі інтерактивні вправи, як „Займи позицію", „Мозковий штурм", „Метод ПРЕС", „Незакінчене речення" та ін.

На *підсумку уроку* вчитель підсумовує наслідки роботи, виставляє оцінки, виголошує і обґрунтовує їх. Проводиться самооцінювання, взаємооцінювання, оцінювання групи кожного члена, оцінювання роботи груп вчителем, а також пропонується інтерактивна вправа „Дерево рішень".

Під час *повідомлення домашнього завдання* дітям задають диференційовані завдання, завдання для груп за вибором (провести спостереження і зафіксувати у календарі природи, опрацювати теми підручника та іншу додаткову (довідково-енциклопедичну) літературу, знайти цікавий матеріал на сайтах інтернету, виконати завдання у зошитах з друкованою основою, виготовити колекції, гербарії, провести нескладні досліди тощо).

4 клас.

Тема: Океани Землі.

Мета: продовжувати формувати уявлення про поверхню Землі, її зображення на глобусі і карті, уміння читати карту й працювати з нею; сформувати уявлення про океани Землі; розвивати пізнавальний інтерес, уміння працювати з підручником і додатковою літературою; формувати вміння логічно міркувати, чітко висловлювати свою думку, здійснювати взаємоконтроль, узгоджено працювати в групах; виховувати спостережливість, захопленість неповторністю й величчю природи.

***Обладнання*:** глобус, роздавальний матеріал.

Підготовка до уроку. Діти об'єднуються в „домашні групи", обирають керівника групи – лідера, який стежить за якістю підготовки кожним членом групи домашнього завдання, визначає, хто презентуватиме домашнє завдання.

Хід уроку

І. Перевірка домашнього завдання.

Учитель. Щоб розпочати роботу, ми маємо з'ясувати відповіді на ті запитання, які ви готували в „домашніх" групах. Доповідач від кожної групи представляє домашнє завдання.

- Які докази можна знайти на глобусі на підтвердження цілісності всієї суші як єдиного материка?

- Чому планету Земля називають „блакитною"?

ІІ. Актуалізація опорних знань.

- Справді, атмосфера Землі розсіює блакитні промені і створює ілюзію „блакитної" планети.

Бесіда

- Проте, чи тільки через атмосферу наша планета здається блакитною? Розгляньте уважно глобус. Який колір переважає на ньому? Що він означає? (Водні простори). Чого ж більше – води чи суші? (Води). І не просто більше, а більше аж у 10 разів: вода = суша х 10.

Деякі дослідники навіть вважають, що нашу планету доцільніше

було б назвати не Земля, а по-іншому. А от як саме, нам необхідно з'ясувати на цьому уроці.

Технологія „Незакінчене речення"

Завдання:

- Уявіть, що на нашій планеті раптом зникли водні простори. Залишилась суцільне суша. Обговоріть у групах це припущення і закінчіть кожне із речень поданими варіантами.

Відсутність водної частини планети вплинула б на життя людей позитивно, бо... .

Відсутність водної частини планети вплинула б на життя людей негативно, бо... .

а) збільшилася б кількість суші для господарської діяльності людей;

б) більше б стало рослин і тварин;

в) менше б стало рослин і тварин;

г) зникли б дощі, завжди було б сонячно;

д) ваш варіант.

Кожна група отримує завдання на аркуші. Результати співпраці учні записують на плакаті. Учитель коментує, чи збіглися думки груп, чи ні. вислуховує різні варіанти.

ІІІ. Представлення теми та очікуваних навчальних результатів.

- Отож, як ви гадаєте, про що йтиме мова сьогодні на уроці? (Про значення водної частини нашої планети).

- А для чого нам ця інформація? (На цьому уроці я з'ясую... Цеп урок навчить мене... Після цього уроку я зможу...).

- А також ми поповнимо свій словник новими словами...

IV. Надання необхідної інформації. Інтерактивні вправи.

- Щоб наші сподівання виправдалися, саме час попрацювати.

Робота і підручником. Словникова робота.

- У підручнику прочитайте тему нашого уроку (Океани Землі).

- Яким словосполученням ми заміняли слово „океани"? (Водний простір).

Завдання

- Прочитайте два перших абзаци і підготуйте відповідь на запитання.

- Що ми маємо на увазі, коли вживаємо слово „океан" в однині? (Світовий океан).

- Якого значення набуває це слово, вжите у множині? (4 океани, бо Світовий океан розділений материками на 4 частини).

Учитель показує океани, називаючи їх розміщення.

Робота з роздавальним матеріалом.

Технологія „Два – чотири – всі разом":

Діти працюють спочатку в парах, а потім погоджують у групах.

- Прочитайте інформацію про один із океанів і виберіть найважливіше за планом:

1. Розміри порівняно з іншими.
2. Походження назви океану.
3. „Родзинка" океану.

Обмін інформацією. Технологія „Карусель"

Інформатор групи розповідає про найважливіше щодо „свого" океану сусідній групі і залишається в цій групі. Той, хто отримав інформацію, рухається по колу в іншу групу, доки всі групи не прослухають інформацію про всі чотири океани. Кожен із інформаторів ставить запитання членам групи, щоб переконатися, чи все вони зрозуміли.

Учитель роздає смужки з назвами океанів та їх „родзинками".

Розмістити назви океанів від найменшого до найбільшого (Північний Льодовитий, Індійський, Атлантичний, Тихий).

З'єднати назви океанів зі словами, що на картках. Пояснити свій вибір.

Учитель дублює на дошці: цунамі – айсберг – Гольфстрім –

Нові слова: цунамі, айсберг, течія Гольфстрім.

Робота і підручником. Діти працюють у парах, а потім приймають спільне рішення в малих групах. Завдання.

Прочитати третій, четвертий, п'ятий абзаци. Сформулювати

загальне запитання, що об'єднує ці абзаци (Яке значення Світового океану?)

Виписати з кожного абзацу конкретну відповідь на це запитання.

Загальне запитання:

Відповіді:

3-й абзац -> В океані містяться великі запаси солі.

4-й абзац -> Утворюються хмари і випадають дощі (кругообіг).

5-й абзац -> Збагачує повітря киснем; зігріває планету.

Робота з підручникам і картою в атласі „Рослини і тварини материків і океанів".

З'ясування причиново-наслідкових зв'язків. Ролі в групах конкретизуються лідерам. Завдання.

Технологія „Мозаїка"

Представники всіх груп, що працювали на кольорових аркушах, об'єднуються в групи за однаковими кольорами.

Завдання

Порівняти рослинний і тваринний світи всіх океанів. Визначити, які представники рослинного й тваринного світів зустрічаються в усіх чотирьох океанах, у трьох океанах, у двох океанах чи тільки в одному, і позначити відповідною цифрою. Спробувати знайти закономірності.

V. Підбиття підсумків.

Технологія „Акваріум"

Лідери кожної з груп утворюють групу а центрі класу й обговорюють завдання, знаходячи спільне рішення (пояснення).

Завдання

Обговорити питання: в якому океані рослинний і тваринний світи найрізноманітніші? Чому?

Технологія „Дерево рішень"

- Настав час підвести риску під усім тим, що ми сьогодні з'ясували, про що дізналися. Повернемося до нашого припущення на

початку уроку і підтвердимо його чи заперечимо.

- Отже, відсутність водної частини планети вплинула б на життя людей позитивно чи негативно?

- Те, що на перший погляд здавалось позитивним, чи виявляється тепер таким?

- Тепер ми готові виростити наше „дерево рішень".

Корінь дерева – це базова інформація з теми, яку ми досліджували.

Використайте інформацію, яку ви занотовували на аркушах, про значення Світового океану.

Учитель, уточнюючи значення океану, відкриває листки на „дереві рішень").

Незвичайний рослинний світ (водорості).

То як по-іншому можна назвати нашу планету? (Океанія)

Технологія „Мікрофон"

Учитель пропонує дітям, передаючи один одному уявний мікрофон, висловитися про враження під уроку й користь для кожного.

Лідерам пропонується оцінити роботу членів групи: хто був найкорисніший у групі, кому потрібно вчитись бути корисним.

VI. Домашнє завдання „Загадки океану".

- Світовий океан залишається справжньою загадкою для дослідників. І найбільшою загадкою є солона вода. Що таїть вона у собі? Чому вода в океані солона? Цю інформацію найдопитливіші знайдуть у книжках на нашій виставці.

А ось для дітей-дослідників завдання дослідницького характеру: за атласами й додатковою літературою дослідити, які морські жителі мають асоціативні назви. Наприклад, я вам покажу представників підводного царства, назви яких асоціюються з назвою відомої вам тварини, і навіть, з назвою небесною світила. (Учитель показує рибу-їжача і морську зірку). Наведіть інші такі випадки, ілюструючи свою інформацію.

Щоб розв'язати кросворд, який я вам також запропоную, необхідно скористатись виставкою літератури (Виставна і теми організована в класі).

Додаток 17

Вимоги до уроків трудового навчання в початковій школі та зразок конспекту уроку

Урок трудового навчання у початковій школі відіграє важливі роль у формуванні трудових умінь і навичок та підготовці учнів до самостійної трудової діяльності. Для підвищення якості та ефективності уроків трудового навчання потрібно, щоб у центрі уваги студента-практиканта була правильна організація навчально-трудової діяльності учнів, залежно від її змісту і готовності дітей. А тому, готуючись до уроку, студент повинен:

- заздалегідь ознайомитися з календарним планом, проаналізувати завдання, зразки виробів їх графічні зображення, з якими будуть працювати школярі;

- проаналізувати технологію виготовлення виробу, а при необхідності, виготовити, уточнити ч відкоригувати деякі елементи;

- підготувати для уроку відповідні матеріали, обладнання, унаочнення;

- добре продумати алгоритм трудових операцій, щодо виготовлення виробу школярами;

- підібрати (чи розробити) для самостійної роботи завдання творчого характеру;

- на останньому тижні практики організувати і провести виставку кращих робіт учнів.

1 клас.

Тема: Технологія різання паперу. Виготовлення виробів симетричної форми.

Мета: Продовжити роботу з папером; закріпити з учнями прийоми різання паперу за прямолінійною і криволінійною розміткою; розширити знання про симетрію і симетричні предмети; навчити вирізувати симетричні форми предметів з паперу, що

складений вчетверо; розвивати творчу уяву, фантазію; привчати до акуратності і послідовності; виховувати естетичні смаки, любов до природи.

Об'єкт праці: паперові сніжинки.

Обладнання: зразки сніжинок та їх графічні малюнки, папір, олівець, лінійка, ножиці, клей.

Хід уроку

І. Організація учнів до уроку.

ІІ. Мотивація навчально-трудової діяльності. Оголошення теми та мети уроку.

- Діти, коли я йшла до школи, то на мій одяг падали сріблясті зірочки, але я б хотіла принести їх до класу, щоб вам показати, але як тільки зайшла у приміщення, вони в ту ж мить пропали.

- Як ви думаєте, що це за зірочки, які на вулиці виблискують, а в приміщенні зникають.

- Звичайно, сніжинки. Ось послухайте, як про них говориться у віршику.

Ніжна зірка, ніжно-біла,
На рукав згори злетіла,
Поки ніс її сюди,
Стала краплею води.

- Зараз у нас зима. Сонечко опустилось низько над землею, багато снігу, дерева стоять голі, не чути пташиного співу, досить холодно. І щоб трішки нам стало тепліше і веселіше, ми з вами сьогодні будемо виготовляти сніжинки з паперу, якими прикрасимо наш клас. Але перед тим як розпочати роботу, я розкажу вам історію, яка трапилась із дівчинкою Софійкою.

ІІІ. Виклад нового матеріалу.

а. Вступна розповідь "Сніжинка".

Одного зимового дня Софійка, яка хворіла, сиділа біля вікна і спостерігала за сніжинками, які кружляли у танку. Вони легко сідали на дерева, підвіконник і землю. Та ось одна сніжинка, яка сіла на підвіконня, забриніла, заіскрилась, та так, що Софійка навіть

злякалась.

- Доброго дня, люба дівчинко!- сказала Сніжинка. – Можна я стану твоєю подругою?

- Я ще ніколи не дружила з сніжинкою, - відповіла дівчинка, - але буду рада з тобою подружитися.

І тут Сніжинка ще дужче заіскрилась, закружляла і дзвінко-дзвінко засміялась. Ця радість передалась Софійці і їй стало веселіше на душі.

З того часу Сніжинка прилітала кожного дня до Софійчиного вікна, розповідала їй різні історії із життя Білосніжної країни. А Софійка розповідала Сніжинці про школу, свій клас, друзів, свою вчительку.

Закінчувалась зима. І ось Сніжинка востаннє прилетіла до дівчинки, щоб попрощатись.

- Люба моя подруго, залишись зі мною зустрічати весну. - попросила Софійка.

- Ні, ні я не можу, адже я розтану!- вигукнула Сніжинка.

- Але мені так не хочеться з тобою прощатись. Я так хочу, щоб ти залишилась! Що мені зробити? Придумала, придумала! - радісно вигукнула Софійка.

- Я відтворю тебе і твоїх сестричок з паперу. Візьму білий аркуш паперу, складу його і виріжу багато-багато сніжинок. Вони нагадуватимуть зиму і ті чудові дні, проведені з тобою. А через рік, ти знову повернешся до мене.

Софійка попрощалась із своєю подругою і взялась до роботи.

- Діти, давайте разом з Софійкою повирізувати сніжинки!

б. Аналіз зразка та його графічного зображення.

- Якого кольору сніжинка? З чим порівнюють сніжинки?

- Подивіться на рисунок у книжці і скажіть, яку геометричну фігуру потрібно вирізати із паперу, щоб з неї виготовити сніжинку.

- Як зігнута ця фігура?

- Що намальовано на його зігнутій частині?

в. Послідовність трудових дій

- Підготуйте аркуш білого паперу, за шаблоном відмалюйте чотирикутник і виріжте його.

- Зігніть його вчетверо.

- За шаблоном відмалюйте частинку сніжинки, а потім акуратно виріжте її.

IV. Фізхвилинка.

V. Практична робота.

(Вчитель пропонує учням послідовно за графічним зображенням виконати всі операції з вирізування сніжинки.

Завдання для самостійної роботи.

Вчитель пропонує учням самостійно вирізати свої сніжинки.

VI. Підсумок уроку. Оцінювання учнівських робіт.

- Молодці, ви добре впорались з роботою. Цими сніжинками ми прикрасимо перед Новим роком наш клас.

- Чи сподобалась вам робота? Що запам'яталось із розповіді? Що можна сказати про сніжинки? Які вони? З чим їх порівнюють?

- Якщо на землю нападало багато сніжинок, то кажуть, що випав сніг, і його інколи порівнюють з пухом. Ось послухайте віршик-загадку.

В небі хмара пролетіла,
Білий пух порозсипала.
Він на землю тихо ліг,
Називають його… (сніг)

VII. Прибирання робочих місць.

Додаток 18

Вимоги до уроків образотворчого мистецтва
в початковій школі та зразок конспекту уроку

І. *1. Наявність продуманого плану.*

2. Організаційна чіткість.

3. Оптимальний темп.

4. Поєднання вимогливості до учнів з педагогічним тактом учителя.

5. Дотримання гігієнічних вимог.

6. Підготовка і раціональне використання засобів навчання, в тому числі ТЗН.

ІІ. *1. Чітке визначення мети і завдань.*

2. Визначення оптимального змісту.

3. Вибір найбільш раціональних методів і прийомів навчання.

4. Врахування психологічних особливостей учнів (типу мислення, пам'яті, уваги, уяви тощо).

5. Поєднання різноманітних форм колективної роботи з самостійною діяльністю учнів.

6. Дотримання і творче використання дидактичних принципів у їх єдності і взаємозв'язку.

7. Систематичний контроль і корекція знань, умінь і навичок учнів.

4 клас.

Тема: Зображення на площині казкових квітів Петриківки

Тип уроку: комбінований.

Вид зображальної роботи: декоративне малювання.

Мета: Ознайомити учнів з декоративним народним розписом. Прищеплювати любов до народного мистецтва, до прекрасного. Розвивати уміння створювати візерунки з елементів петриківського розпису. Вчити учнів володіти такими мазками, як «гребінчик», «зернятко», «горішок» та «перехідний мазок». Виховувати інтерес до народного мистецтва.

Матеріали та обладнання:

для учнів: альбом для малювання, гуаш, пензлики, палітра, альбом-посібник, підручник (ст. 96-99);

для вчителя: зразки робіт майстрів петриківського розпису Т. Пати «Зозуля на калині», «Птахи серед квітів», І. Скляра «Блакитний ранок», В. Міленка «Півень і курка», Г. Прудникова «Весілля» та ін., таблиці із зображенням елементів петриківського розпису, дитячі роботи, планшет з аркушем паперу (А-2, А-3), пензель, гуаш.

Хід уроку

І. Організаційна частина.

Повідомлення теми і завдань уроку.

ІІ. Робота над темою уроку.

1. Вступна бесіда.

— Ви чули про Петриківку? Це село на Дніпропетровщині. Велике, славне село, яке зачаровує світ своїми мальвами і жоржинами, соняхами і рясною червоною калиною. Не тими, що на городі чи в саду, а мальованими — на дерев'яних тарелях, скриньках, вазах, колисках, столах, просто на папері.

«Ці квіти дихають Україною», — говорять наші земляки, розкидані долею по далеких континентах. Такі дивоквіти — зі степового села в Подніпров'ї. Вишні також у Петриківці незвичайні. Кажуть, колись у селі загинули під татарськими шаблями красуня дівчина та її нареченій, молодий козак. На їхній могилі і виросла перша вишня: невисока й кучерява, як полегла дівчина, а плоди — мов пролита кров. Виросла, бо ніщо на світі не зникає безслідно.

Петриківський розпис чимось нагадує ту легендарну вишню.

У давні часи в багатьох селах жінки розмальовували печі, виводили узори над вікнами й дверима, щоб хата була чепурною. Славилася розписами й Петриківка, — як же, козацьке село, кріпацтва тут не знали, то чому не жити у красі? Згодом мальовані квіти й годували бідняків: «мальовки» продавали на базарі. Але життя змінювалося, забувались візерунчасті скрині. Ніде стало

малювати квіти. Проте петриківський розпис, як чарівна вишня, розгорнувся новими гілками, знайшов нові шляхи, — не пропала краса, а ще пишніше розцвіла.

Найкращими петриківськими розписами вважаються роботи Тетяни Пати, Ярини Пилипенко, Надії Білокінь, Параски Павленко, Федора Панка, Марфи Тимченко, Палагеї Глущенко та багатьох інших.

2. Перегляд зразків робіт майстрів петриківськго розпису.

3. Продовження бесіди.

— Мабуть, у жодному осередку народного мистецтва немає такої кількості різноманітних художників. Кожен — самобутній і неповторний творець, зі своїм особливим, властивим лише йому «почерком». Водночас їх об'єднують витоки — традиційне, народне малювання. їхні роботи характеризуються надзвичайною декоративністю, яскравим святковим буянням фарб і разом з тим — витонченістю малюнка, віртуозністю, своєрідністю засобів виконання. Соковиті, яскраві квіти майстрів Петриківки зачаровують своєю красою.

Малюють петриківці темперними фарбами, розведеними на яєчному жовткові, молоці, вишневому клеї. Це надає їм легкості, прозорості, підсилює інтенсивність кольору. В основі петриківського розпису лежать прийоми вільного живописного малювання пензлем. Петриківські майстри в орнаменти розписів вплітають садові й польові квіти, колосся різних злаків, фона винограду, важкі кетяги калини. Серед усього цього різнобарв'я вміщують всіляких птахів — павичів, зозуль та ін. Причому художники не намагаються передати, так би мовити, ботанічну, натуральну схожість кожної квітки, птаха. їхня мета – втілити в одному образі красу усіх. Квітка в уявленні петриківців – це символ пишності природи, її розкішного цвітіння, щедрості плодів. Щоб наголосити на цьому, майстри вдаються до фантастичних перебільшень, творять свій, петриківський, світ краси. Секрет своєрідності їхнього розпису багато в чому залежить від саморобних пензлів, якими користуються

народні умільці й тепер.

Тетяна Пата згадувала, що раніше вона малювала саморобними пензликами з котячої шерсті. Це всього,кілька волосків; торкнувся ними легко паперу – і виходить дрібненький тоненький мазок. Ледве видно його. А покладеш кілька десятків таких мазків — і вже квітка красується, така ніжна, немов прозора.

Малювали не тільки щіточками. Ягоди калини створювали так: брали очеретинку, вмочували у фарбу, а потім – на папір. Виходили однакові ягідки. А коли потрібні були великі квіти, то вирізували з картоплини форму і штампували. А ягоди суниці просто малювали пальцем.

4. Показ вчителем послідовності та способів виконання кожного елемента на планшеті гуашевими фарбами.

Для опанування техніки петриківського розпису необхідно оволодіти такими типами мазків: «гребінчик», «зернятко», «горішок» та «перехідний мазок».

«Гребінчик» — мазок, що починається з потовщення. Його роблять натиском пензля і закінчують «тоненьким вусиком», який передають за допомогою легкого дотику кінчика пензля. Покладені поряд кілька таких мазків нагадують гребінець.

«Зернятко» — мазок, який починається найлегшим дотиком, а закінчується найбільшим натисканням. Коли мазки «зернятко» накладені по обидва боки стеблини вістрями назовні, зображення нагадує колосок.

«Горішок» складається з двох мазків, вигнутих півлунками й поставлених один проти одного. Заповнивши порожнє місце між півлунками гре-бінчиковим або двома-трьома зернятковими мазками, матимемо форму, подібну до лісового горіха.

«Перехідний мазок» накладається одним пензлем, але двома фарбами. Спочатку пензель умочують в одну фарбу (наприклад, у жовту), а потім у другу (наприклад, у червону). Такий мазок утворює витончені переходи від одного кольору до іншого, чого не можна досягти ніяким попереднім змішуванням фарб. Перед кожним

наступним мазком фарбу слід набирати знову.

Виконані різними інструментами елементи малюнка мають різний вигляд. ***Розетка*** — це кругла чи овальна форма квітки. Виконується пензлем, пальцем, тампоном або паличкою.

Послідовність малювання

У центрі майбутньої розетки постав крапку (плямку). Навколо крапки щільно один до одного клади мазки, повертаючи аркуш паперу (пензлем мазки клади «до себе» й «від себе», а пальцем, паличкою або тампоном — тільки в напрямку до центру). Палець, паличку або тампон добре притискай до паперу, тоді всередині мазок буде світлішим, ніж по краях.

У розетці можна зробити два чи навіть три ряди мазків. Пальцем або тичком намалюй серцевину. Пригадай, як загостреним кінцем палички зобразити прожилки на пелюстках квітів і листках.

Листя (стебла, траву) малюють пензлем, а також тампоном чи паличкою (закругленою лопаткою).

Послідовність малювання

Мазки клади завжди «до себе», притискуючи або трохи протягуючи кінець інструмента по паперу.

Мазок, що виконується способом примакування пензлем «від себе», придатний лише для зображення листочків, подібних до акацієвих (знайди їх на зразках).

Траву малюй без проміжків м'яким маленьким пензликом, тримаючи його «від себе»: починай з легкого дотику і тягни мазочок угору, плавно нагинаючи пензлик і натискаючи на нього.

Цибулька, напіврозкриті квіти, пуп'янки — характерні елементи петриківського розпису, подібні до квітки реп'яха чи цибулинки в розрізі. Виконуються пензлем (можна скористатися пальцем, тампоном, паличкою).

Ягоди малюй так: палець (тичок, тампон) тримай майже вертикально над папером і, щоразу вмочуючи у фарбу, щільно притискай до паперу (навіть трохи прокрути його вправо). Щоб намалювати кетяг ягід, зобрази їх щільно одну біля одної.

5. Практична діяльність учнів.

Повчимося секретів петриківського розпису, виконуючи запропоновані вправи.

Для роботи потрібні: м'які акварельні або гуашеві фарби, банка з водою, ганчірка; гладенький папір (наприклад, крейдяний); круглі м'які білячі пензлі з гарним кінчиком; палички, з одного боку зрізані:

під олівець;

під заокруглену «лопаточку»;

рівно (тичок);

кілька поролонових тампонів.

Візьміть аркуш паперу, вмочіть у фарбу кінчик мізинця і швидко накладіть фарбу в різних його місцях. Це ягідки. Потім пензликом вималюйте пелюстки майбутніх квітів. Скористайтесь й методом «перехідного мазка». Для цього пензель умочуйте послідовно в кілька різних фарб, і пелюстки квітів, листочки вийдуть багатоколірними. Заокруглені пелюстки поєднують з гострокінцевими. Промалюйте тоненькі лінії на пелюстках квітів, зафарбованих суцільним кольором, — це створить враження, що квіти пульсують життям. Після того, як намальовано основні квіти композиції, домальовують дрібніші деталі: пагінці, листочки, пуп'янки, а закінчують виноградними вусиками.

Тепер придивіться до петриківського розпису. Усі його елементи ніби складені з чітких мазків. Навчаючись прийомів петриківського розпису, потрібно засвоювати усі елементи послідовно, один за одним. Намагайтеся робити впевнені й чіткі мазки, досягаючи виразного силуету.

Додержуйтесь таких правил:

- фарбу для роботи беріть густу;

- заздалегідь розведіть її водою, розітріть та розмішайте до густини сметани, такою фарбою легко і приємно працювати;

- на інструменти, якими ви працюєте, слід набирати рясно, густо фарби;

- не лінуйтеся майже після кожного мазочка опускати кінчик

інструмента (пензлика, палички, тампончика) у фарбу;

- якщо працюєте пензлем, стежте за тим, щоб його кінець не розтріпувався, поправляйте його об палітру чи об край банки;

- мазок пензлем (чи іншим інструментом) треба класти на папір один раз, не підправляючи й не наводячи його додатково;

- для зручності роботи аркуш паперу в процесі накладання мазків увесь час повертай.

5. Словникова робота.

Розпис — сюжетні або орнаментальні живописні зображення на будівлях та побутових предметах.

Колорит — система співвідношень кольорів та відтінків.

III. Підсумок уроку.

Учні, хто не завершив малювати композицію на уроці, продовжують розпочату роботу дома. Повправлявшись, ви зможете виконувати, малювати елементи петриківського розпису легко і гарно, як на зразках. До наступного уроку кожен виріжте форму кухонної дощечки з картону чи цупкого паперу. Зафарбуйте її гуашевою фарбою (жовта, вохриста), додавши до фарби трохи клею ПВА.

IV. Перегляд і оцінювання робіт. Демонстрування малюнків-композицій.

Додоток 19

Вимоги до уроків курсу «Я у світі» в початковій школі та зразок конспекту уроку

1. Ефективність. *Урок, який за своїми цілями, змістом, структурою і методами проведення відповідає найновішим вимогам теорії і практики навчання в школі. На такому уроці школярі оволодівають оптимальним обсягом знань, вчаться творчо застосовувати їх, набувають необхідні уміння і навички. Урок повинен розглядатися як цілісна система, елементи якої відображають основні положення дидактики і спрямовані на виховання учнів і формування їхньої пізнавальної активності.*

2. Зміст уроку. *Урок повинен містити певний обсяг інформації, теоретичних відомостей, засвоєння яких збагачувало б учнів науковими знаннями. Крім знань, до змісту входять уміння і навички, які формуються у процесі навчання. Особливе місце у змісті уроку займають також методи, прийоми і форми навчання, що використовуються учителем. Структура змісту, а отже, і якість уроку багато в чому залежить від правильного співвідношення між діяльністю учителя і діяльністю учнів. Важливе значення при цьому має раціональне поєднання індивідуальної, фронтальної та групової роботи учнів на уроці. Науковий рівень змісту уроку визначає насамперед відповідна теоретична основа, на яку опирається вивчення предмета.*

3. Урок як система. *Складається з власне уроку, підготовки до нього вчителя та підготовки учнів. Ці структурні елементи закономірно зв'язані між собою. Загальна підготовка включає виконання таких завдань: детальне вивчення змісту навчального матеріалу; складання календарного плану на півріччя; складання тематичних планів великих розділів; впорядкування матеріально-технічної бази. Підготовка вчителя до кожного уроку складається з таких етапів: продумування змісту навчального матеріалу; аналіз програми попереднього й наступного уроків; вивчення характеру викладу матеріалу в підручнику; підготовка обладнання й складання поурочного плану.*

4. План уроку. *У плані повинні відображатися: дата, клас, порядковий номер уроку, тип уроку, тема, мета, конкретні завдання уроку, обладнання. Далі розкривається хід уроку. Тут фіксується структура уроку, розкривається кожний його етап, способи мотивацій навчання школярів, прийоми роботи, зміст і форма запитань і відповідей, завдання, відповіді на них, завдання для пізнавальної діяльності, зміст навчальних проблем, перевірка і корекція знань, зміст домашніх завдань.*

5. Оптимальність змісту уроку. *Забезпечується найбільш доцільним, з урахуванням сучасних завдань вивчення предмета, відбором навчального матеріалу, доступністю теоретичних відомостей, практичних завдань. Урок повинен бути містким, але не перевантаженим. Процес набуття нових знань, умінь і навичок, розвиток інтелектуальної, емоційної та вольової сфер учнів залежить від характеру тих видів роботи, які практикуються на уроці. Повноцінний урок курсу «Я і Україна» передбачає відповідність методів і прийомів вікові дітей. Щоб забезпечити ефективність навчання, повноцінність уроку, необхідно поєднувати репродуктивну і пошукову діяльність. Вчитель повинен прагнути дати учням не лише певну суму знань, а й навчити мислити, стимулювати розвиток його пізнавальних сил, роботу думки, постійну потребу вчитися, самостійно набувати знання, спостерігати, досліджувати. Не можна обмежуватися лише інформаційними методами навчання. Слід створювати на уроці проблемні ситуації, вводити учня в атмосферу пошуку.*

6. Міжпредметні зв'язки. *Важливою вимогою є встановлення міжпредметних зв'язків на уроках «Я і Україна». Основні напрями: формування необхідних для становлення світогляду учня систем понять з опорою на наукові факти, теорії, закони, ідеї, що є спільним для суміжних наукових областей; формування спільних для суміжних предметів вмінь; формування на базі узагальнених знань та вмінь правильного оціночного бачення предметних знань, у чому особливого значення набувають міжпредметні зв'язки й світоглядні навчальні проблеми.*

Тема: Культурна спадщина народу. Світ казковий і правдивий.

Мета: з'ясувати сутність поняття культурна спадщина, познайомити з творчими доробками українських художників; Учити з повагою і любов'ю ставитися до надбань українського народу, формувати почуття прекрасного; Виховувати інтерес та допитливість до культури рідного краю.

Обладнання: *ілюстрації за темою уроку, картки для опитування, репродукції картин, портрети художників.*

Інтерактивні методи : *стратегії невеличких груп, «мозковий штурм – карусель», рефлексії та « асоціативний кущ».*

Хід уроку

І. Перевірка домашнього завдання.

1. Бесіда

- Про що йшла мова на попередньому уроці ?
- Хто найдорожчі люди на світі ?
- За що ви їх любите і шануєте ?
- Які казки вам розповідала бабуся ?
- Опишіть свого дідуся. Який він ?

2. Індивідуальне опитування.

Картка № 1

1.Поясни значення прислів'я :

« Хочеш більше знати, треба менше спати».

2. Які поради дають вам ваші батьки ?

Картка № 2

1.Поясни значення прислів'я :

« Хочеш їсти калачі - не сиди на печі».

2.До яких батьківських порад ви прислухаєтесь ?

Картка № 3

1.Поясни значення прислів'я :

«З ким поведешся, у того наберешся».

2. Яку дорогу називають батьківською ?

Картка № 4

1.Поясни значення прислів'я: «*Чужим добром не збагатієш».*

2.Як це «не звертати з батьківської дороги»?

II. Повідомлення теми і завдань уроку.

- Що робить нас українцями ?

III. Первинне сприйняття й усвідомлення нового матеріалу.

1.Бесіда.

Тлумачення слова культура.

Культура - сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії.

2.Закодована тема уроку :

«Культурна спадщина народу»

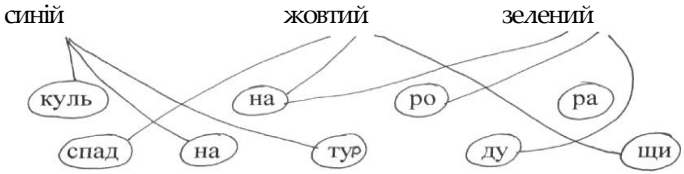

3. «Мозковий штурм» - карусель:

а)об'єднання учнів у групи ;

б)виконання завдань;

в)презентація роботи;

г) підсумок кожної групи ;

д) загальний висновок.

1 група	**2 група**	**3 група**
Благо	Просвіта	Краса
*Л*юбов	Порятунок	Серце

Поняття культури, дане Миколою Реріхом.

- Культура є поклоніння світлу, любов до людини...
- Культура є порятунок.
- Культура є серце .

5. Читання статті «Культурна спадщина народу».

6. Бесіда з елементами розповіді.

- Що нового дізнались ?
- Що таке пам'ятки історії ?
- Знайдіть в словнику тлумачення слів архітектура, монумент,

мистецтво.

7. Демонстрація репродукцій картин С. Васильківського, О. Мурашка, К. Білокур.

Обмін враженнями між групами.

8.Повідомлення учнів про життя і творчість українських художників.

ІУ. Закріплення та осмислення знань.

1. Читання статті «Світ казковий і правдивий».

- Який слід залишила на Землі Марія Приймаченко?
- Що допомагало їй бачити незвичайне у найбуденнішому?

2. «Асоціативний кущ».

Іншими словами «логічне дерево» або «гірлянда асоціацій». Відповіді дітей фіксуються у вигляді «куща», який поступово «розростається».

Казка	**Правда**

3. Читання статті «Буслики прилетіли».

V. Узагальнення та систематизація знань.

1.Підсумкова бесіда.

- Про що дізналися на уроці ?
- Чому треба дбати про культурну спадщину нашого народу ?
- Які музеї є у нашому краї ?
- Де б ви хотіли побувати ?

2.Робота в зошитах. Рефлексії.

- Що таке культурна спадщина ?
- Що належить до історичних пам'яток ?
- Які ти знаєш ?
- Що належить до пам'яток архітектури ?
- Які ти знаєш ?
- Що належить до пам'яток природи ?
- Які ти знаєш ?

VI. Домашнє завдання.

1. *Опрацювати статті підручника (с. 64-66)*
2. *Скласти розповідь «Світ казковий, світ правдивий»*
3. *Виконати завдання в зошиті*
4. *Скласти «асоціативний кущ» до слова буслики.*

Лелеки		***Бузьки***
	Буслики	
?		***Чорногузи***

Додаток 20

Вимоги до уроків музики в початковій школі та зразок конспекту уроку

1. *Знання фактичного матеріалу та грамотність мовлення.*
2. *Вміння самостійно підготуватись до уроку.*
3. *Вміння творчо підходити до проведення уроків.*
4. *Вміння володіти класом.*
5. *Буди толерантним, ввічливим, вимогливим, акуратним.*

Уроки музики в початкових класах надзвичайно різноманітні за змістом, структурою та способами організації навчальної діяльності. Визначаючи методику їх проведення, студентові потрібно враховувавти змістові особливості предмета, умови в яких працюють початкові класи в різних типах шкіл, матеріальне забезпечення тощо.

У побудові уроку музики важливо, окрім методичної структури, враховувати й дидактичну.

Дидактична структура комбінованого уроку не може бути універсальною. Це стосується й занять з музики. Можливі різні структурні варіанти уроку музики. Наприклад:

- *Хоровий спів – музична грамота – слухання музики;*
- *Музична грамота – хоровий спів – слухання музики;*
- *Слухання музики – хоровий спів – музична грамота.*

Новий матеріал може бути в одному з багатьох видів діяльності на будь-якому часовому відрізку уроку. Це стосується й опитування, яке може передувати поясненню нового матеріалу або навпаки, закінчувати його.

Специфічним для уроків є традиційне опитування. Оскільки його мета – виявити, яких знань набувають учні, його бажано проводити на уроці неодноразово, згідно з видами музичної діяльності, що чергуються. Учитель повинен знати, як школярі засвоїли навчальний матеріал зі співу, музичної грамоти, слухання музики.

Одним із шляхів забезпечення цілісності уроку – поперед його драматургії: зав'язки, розвитку, кульмінації, розв'язки. Кульмінація уроку базується здебільшого на проблемній ситуації і буває (найчастіше), коли минуло дві третини уроку.

Уроки музики в початкових класах – складне й цілісне утворення, в якому нерозривно пов'язані різні компоненти методичної та дидактичної структури. Особливо багатопланова методична структура уроку.

Кожний з видів музичної діяльності має свої, часткові навчальні завдання. Якщо вчитель інтегрує на уроці згадані види діяльності, підпорядковуючи часткові завдання загальним, він виконує головну мету – забезпечити виховання в учнів естетичного, творчого ставлення до мистецтва і дійсності.

1 клас.

Тема: Вивчення української народної пісні (забавлянка) „Танці, ручки, танці". Спів засвоєних ступенів слухання п'єси В. Косенка „Купили ведмедика".

Мета: Розвивати музичний слух та відчуття ладотональності. Розвивати відчуття ритму. Зорове сприймання поєднувати із слуховими уявленнями. Прививати любов до народної пісні, мови, традиції. Виховувати естетичні почуття.

Обладнання: дошки з нотним станом, таблиці з нотним записом, музичний інструмент (баян), обладнання для прослуховування музики.

Хід уроку

Вхід до класу під звучання „Маршу" Г. Шумана, вітання на поспівці „Добрий день!" – „Добрий день!" з використанням засвоєних ступенів.

І. Організаційна частина. Повідомлення теми.

ІІ. Актуалізація опорних знань.

1. Які ви знаєте дитячі іграшки?

2. Може хтось знає пісеньки, забавлянки про дитячі іграшки?

ІІІ. Сприймання нового матеріалу.

- Розповідь про народну пісню, забавлянку.
- Ілюстрація (спів вчителя) пісні.
- Показ нотного запису.
- Аналіз руху мелодії (вверх, вниз, на одній висоті).

IV. Робота над темою.

Пісню вивчаємо методом з голосу вчителя з використанням елементів нотного запису. Вивчення відбувається в дещо заповільненому темпі і на основі вивчення першого куплету.

Вивчивши нотний тенс (інтонаційно і ритмічно вірно) переходимо до наступного куплету. Вивчивши пісню запропонувати учням визначити характер музики (базнорий, танцювальний) і знайти відповідні рухи для його передачі. Повторити спів провести з виконанням танцювальних рухів та ритмічного супроводу, поділивши клас на дві групи.

Слухання музики.

Перед прослуховуванням п'єси В. Косенка „Купили ведмедика" нагадати учням, що музику слід слухати уважно від початку до кінця; руку можна піднімати лише тоді, коли музика перестане звучати.

Звучить музика.

Підсумовуючи враження дітей, повідомити назву твору.

При повторному слуханні п'єси В. Косенка „Купили ведмедика" учні спостерігають за розвитком музики, відповідають, як розповідає музика про радість від іграшки. Навести дітей на правильні відповіді, використовуючи прийоми „руйнування" початкового образу.

Після прослуховування важливо, щоб учні змогли відповісти за якими властивостями музики вони відчули характер твору.

V. Підсумок уроку. Аналіз відповідей. Оцінювання.

Додаток 21

Вимоги до уроків англійської мови
та їх планування в початковій школі.
Зразок конспекту уроку

1. **Атмосфера спілкування** є провідною рисою сучасного уроку іноземної мови. Створення цієї атмосфери випливає з програмних цілей і закономірностей навчання. Якщо навчання спілкування є ціллю, а успішне навчання будь-якої діяльності можливе тільки в адекватних умовах, то створення атмосфери спілкування є щоденною необхідністю.

При навчанні спілкування більш важливий мовний контакт, вчитель і учні повинні стати мовними партнерами. Атмосфера спілкування потрібна для того, щоб створити умови подібні до реальних: в іншому випадку виходить, що ми навчаємо спілкуванню поза спілкуванням.

В.А. Сухомлинський говорив, що найкращий вчитель той, хто забуває про те, що він вчитель. Глибокий зміст цих слів розкривається і на уроках іноземної мови. Атмосфера спілкування потрібна для того, щоб створити умови, адекватні, схожі на реальні. Реальне спілкування – це стихія, а будь-який учбовий процес потребує спеціальної організації. Завдання полягає в тому, щоб надати навчанню характер, форму спілкування.

2. Можна без перебільшення сказати, що ніякий з навчальних предметів не може зрівнятися за виховним потенціалом з уроком іноземної мови. Саме по цій причині **виховний потенціал** є специфічною рисою уроку іноземної мови. Різні системи навчання по-різному розвивають інтелектуальні здібності учнів. Комунікативне навчання виховує такі якості як працелюбність, наполегливість, ініціативність, розвиває волю, мислення, увагу, уяву, пам'ять.

3. Такі **цілі** як "повторення" і "систематизація граматичного матеріалу" не зовсім доречні. Вони завжди відображають мовний і

теоретичний аспект, а не комунікативний. Не може бути ціллю уроку, наприклад, "робота над текстом". При роботі над текстом можна добиватися різних цілей: формувати навички антиципації якоїсь важкої синтаксичної структури, розвивати техніку читання, розвивати вміння читати. Те саме можна сказати і про "інсценізацію діалогу". Це – прийом, форма роботи, ціллю якої може бути і розвиток вміння вести бесіду і покращення вимови і т.д.

В цьому випадку правильними будуть наступні формулювання: "Формування лексичної компетенції у говорінні (читанні, аудіюванні), "Формування граматичної компетенції у читанні (аудіюванні, говорінні), "Формування фонетичної компетенції" і т.д.

При формулюванні мети уроку потрібно пам'ятати, що за справедливим висловлюванням І.Л. Бім "вчитель і учні бачать мету під різним кутом зору". Тому інколи потрібно переформулювати цілі, зробити їх зрозумілими і близькими для учнів.

Кількість задач не є фіксованою. В ідеалі це може бути одна задача, частіше – дві, немає зміту на одному занятті ставити більше трьох задач, тому що виконати їх за такий короткий час неможливо.

Зрозуміло, що задачі можуть представляти різну важливість для досягнення навчальної цілі: одні пов'язані з нею безпосередньо, інші – більш опосередковано, але всі "працюють" на ціль. Саме тому на уроці необхідна головна ціль. Вона надає уроку логічний стрижень, перетворює його в цілісний механізм, забезпечує логіку уроку. Цій цілі потрібно відводити осньу частину уроку – не менше 35 хвилин.

4. Важливою особливістю уроку іноземної мови є залежність вправ від цілі. **Адекватність вправ** – це їх потенційна здатність, завдяки окресленому характеру і якостям, є найбільш ефективним засобом досягнення конкретної цілі. Адекватність вправ означає їх відповідність тому виду мовленнєвої діяльності, яка розвивається на даному занятті, а також характеру навички, яка формується – лексичної, граматичної, орфографічної.

5. Наступна риса притаманна уроку іноземної мови – його **комплексність**. Необхідність комплексного навчання – не мода, вона

базується на багатьох закономірностях засвоєння мовлення. Кожна доза мовного матеріалу "проходить" через чотири головних види мовної діяльності, тобто той самий матеріал учні сприймають на слух, читають, використовують в мовленні і записують. Але комплексний урок – не той, де є трішки говоріння, трішки читання, трішки аудіювання і письма. Головне, щоб забезпечувався їх взаємовплив один на одного при переважанні якогось одного з них на різних етапах процесу засвоєння. В цьому випадку всі інші види діяльності кожен раз працюють на той, який є головним для даного уроку.

6. Особливість уроку іноземної мови полягає в тому, що іноземна мова є і **ціллю і засобом спілкування** одночасно. Як це реалізується на уроці? По-перше, шляхом постійної мовленнєвої діяльності учнів (слухання, говоріння, читання і письмо). По-друге, завдяки мовленню вчителя на уроці і поза ним. На уроці потрібно відрізняти два рівня мовлення вчителя:

- коли вчитель дає вказівки як потрібно працювати чи правило-інструкцію при виконанні вправ, – його мовлення повинно бути чітким і абсолютно зрозумілим учням (аудіювання з повним розумінням);
- коли вчитель коментує поведінку учня, він висловлює своє ставлення до чогось, розповідає про щось, хвалить за щось чи вказує на помилки – зовсім не обов"язково, щоб учні розуміли абсолютно все, достатньо, щоб вони розуміли зміст висловленого (аудіювання з загальним розумінням змісту). Можна сказати, що мовлення вчителя повинне бути доступним, але недосяжним зразком для учня.

Але якою б не була мова вчителя, вона не повинна займати в сумі більш ніж 10% часу.

Якщо адекватність вправ і їх послідовність виступають першими критеріями оцінки уроку, то розподіл часу мовленнєвої практики іде вслід за ними.

7. **Контроль** на уроці іноземної мови не повинен проводитися відкрито як це робиться зазвичай. Необхідно привчити учнів до думки, що вони виконують завдання не для того, щоб відчитатися чи

одержати бал, а тому, що це є умовою успішної участі в загальній роботі на уроці. До цього потрібно привчати учнів з першого року навчання.

8. Приказка "Повторення – мати навчання" не зовсім підходить до уроків іноземної мови, бо не тільки не приносить користі, а й вбиває інтерес до навчання. Матеріал вивчається для подальшого використання в мовленнєвій діяльності. Тільки постійно включаючись в діяльність, він зберігається в нашій пам"яті. **Повторюваний матеріал** потрібно включати в тканину уроку: володіння цим матеріалом в нових ситуація і комбінаціях буде постійно вдосконалюватись. Учень повинен відчути потребу в тому чи іншому матеріалі для виконання поставленої перед ним задачі. Таким чином учень звертається до засвоєного раніше матеріалу.

9. Особливість уроку іноземної мови полягає в тому, що він – не самостійна одиниця навчального процесу, а **частина в циклів уроків**. Чим це обумовлено?

Як би ідеально не був спланований урок, як би прекрасно він не був проведений, оцінювати їх по-справжньому можна лише тоді, коли чітко визначено їхнє місце серед інших уроків. Тому важливо усвідомити, що для правильного планування необхідний тематичний план-цикл уроків по темі. До речі, звертатися до тематичного планування нерідко змушують обставини, коли приходиться, наприклад, з різних причин перекомпоновувати матеріал підручника. Тематичний план дозволяє вчителю уявити чітку перспективу роботи з теми, так як весь матеріал заздалегідь розподіляється на весь цикл уроків, допомагає визначити роль і місце кожного уроку в циклі.

10. Можна виділити "три кити", на яких тримається "земля" навчання – **активність, творчість, самостійність**. Всі три компоненти взаємообумовлені: творчість викликає активність і потребує самостійності, активність проявляється в творчості і самостійності, самостійність є обов"язковою умовою активності і творчості. Все це забезпечує **інтенсифікацію** уроку іноземної мови, що в умовах дефіциту часу стає одною з головних рис. Головне –

активна позиція учня. В результаті необхідно забезпечити інтенсифікацію мисленнєво-мовленнєвої діяльності, яка підтримує в учня постійну мотиваційну готовність виразити своє ставлення до явищ реальної дійсності, пізнати щось нове. Головним стимулятором мисленнєво-мовленнєвої активності є **мисленнєво-мовленнєва задача**, а в головним рушієм – пізнавальний інтерес. Ці задачі знаходяться в сфері комунікації, вони спонукають учня висловлювати своє ставлення до певної події чи явища. По суті весь процес навчання складається з вирішення аналогічних комунікативних задач.

Спеціалісти з самостійної роботи радять розрізняти чотири види самостійної пізнавальної діяльності:

1) постановка мети і планування завдання проходить з допомогою вчителя;

2) мету допомагає ставити вчитель, планують роботу самі учні;

3) учні і ставлять меті і планують роботу (в рамках завдання вчителя);

4) робота ззділснюється учнем по власній ініціативі: учень сам визначає ціль, зміст, план і сам виконує.

Якщо до цього ж врахувати рівні самостійності учня, то можна підібрати до кожного уроку відповідні завдання для самостійної роботи:

- учень копіює дії по зразку;
- учень відтворює дії, матеріал з пам'яті;
- учень сам приміняє свої знання, навички вміння для вирішення задач по аналогії зі зразком;
- учень сам вирішує нові задачі.

Як висновок слід зауважити, що розглянуті риси уроку іноземної мови притаманні йому в комплексі, так як дотримання одних рис обумовлено дотриманням інших.

Планування уроків англійської мови у ПШ

Успішність планування уроків зумовлена такими факторами:

- знанням цілей навчання та програмних вимог до мовленнєвих

навичок і вмінь учнів у кожному класі:

- знанням змісту навчально-методичного комплексу;

-знанням умов навчання: вікових особливостей учнів. специфіки конкретного класу;

- знанням основних методичних вимог до сучасного уроку іноземної мови;

- врахуванням дидактичних і методичних принципів навчання.

Відповідно до програми навчання іноземної мови передбачає комплексне досягнення ***практичної, виховної, загальноосвітньої та розвиваючої цілей.***

Виходячи із загальних кінцевих цілей навчання, вчитель визначає конкретні цілі уроку: практичну, загальноосвітню, розвиваючу, виховну.

Формулюючи ***практичну мету,*** вчитель визначає, чого конкретно він буде навчати учнів на цьому уроці. Доцільно починати формулювання практичної мети словами ''вчити...'' або "навчити...". Наприклад:

* вчити учнів вживати ГС... на рівні однієї фрази;

* вживати нові ЛО... на рівні понадфразової єдності;

* вчити учнів розуміти незнайомі слова на основі контексту;

* вчити учнів розповідати про ... в обсязі 7-8 фраз на основі мовленнєвої ситуації з опорою на логіко-синтаксичну схему;

* вчити учнів обмінюватися репліками на рівні діалогічної єдності

„ запитання- відповідь" на основі мовленнєвої ситуації;

* вчити учнів одержувати основну інформацію з прочитаного/прослуханого тексту.

Якщо подається новий мовний матеріал, то формулювання практичної мети може бути таким:

* ознайомити учнів із функцією, формою, особливостями вживання ГС... та вчити правильно використовувати її на рівні фрази;

* ознайомити зі значенням, формою, особливостями вживання ЛО... та вчити правильно їх використовувати в знайомих ГС на рівні

фрази;

* ознайомити з правилом читання літери, і вчити правильні читати слова згідно з правилом.

Плануючи досягнення розвиваючої, виховної, загальноосвітньої цілей, вчитель повинен чітко визначити відповідний потенціал навчального матеріалу уроку і своїх дій на ньому. Наприклад:

* розвивати кмітливість учнів (учитель на уроці використовуватиме безперекладні способи семантизації або ребуси, кроссворди тощо);

* розвивати інтелектуальну гнучкість учнів (учитель проводитиме вправу на трансформацію діалога-зразка на основі змінних ситуацій);

* виховувати гарний смак (навчаючи учнів правильно вживати прикметники, вчитель планує проведення вправи на основі ситуації добору одягу, який створює гармонійні за кольором ансамблі, тощо).

Формулювання загальноосвітньої мети можна починати словами:

„розширювати уявлення" або „формувати уявлення...". Наприклад:

* розширювати уявлення учнів про традиції ... (учні на уроці будуть читати текст, де є відповідна додаткова інформація, обговорення якої планується вчителем);

* формувати уявлення учнів про національний костюм (вчитель планує подачу або тренування ЛО за темою „Одяг" на основі предметів національного костюма, про який учні ще не мають уявлення).

Починається планування складанням тематичного плану. Він дозволяє вчителю бачити в цілому цикл уроків за темою, роль і місце кожного уроку в ньому і завдяки цьому добирати найбільш ефективні методи, прийоми та засоби для вирішення проміжних завдань на шляху досягнення кінцевих цілей в оволодінні учнями конкретними комунікативними навичками та вміннями в рамках відповідної теми. Для складання тематичного плану необхідно:

а) визначити характер та обсяг мовного і мовленнєвого матеріалу кожного уроку, передбачених авторами підручника;

б) вивчити відповідні методичні рекомендації „Книжки для вчителя" (за умови її наявності) та сформулювати цілі кожного уроку з урахуванням етапів роботи над навчальним матеріалом і вимог програми;

в) визначити необхідні для досягнення мети методи та прийоми навчання;

г) спланувати домашнє завдання;

д) забезпечити необхідне оснащення уроку як технічними, так і традиційними засобами навчання;

е) врахувати специфіку роботи в даному класі (рівень підготовки учнів, їх пізнавальну активність, уміння виконувати певні види вправ, інтерес до предмета, відношення до вчителя тощо).

Тематичний план є основою для поурочного планування, в якому розкривається конкретний зміст кожного уроку. З урахуванням специфіки іноземної мови як навчального предмета у процесі планування і складання плану-конспекту кожного конкретного уроку тематичного циклу необхідно пам"ятати, що:

• на уроці іноземної мови формуються мовленнєві навички і вміння;

• змістом уроку є певний комплекс вправ, що виконуються в чіткій послідовності;

• завдання кожного уроку визначаються в залежності від його місця в тематичному циклі;

• організація мовного матеріалу повинна бути комплексною;

• для формування конкретних аспектних мовленнєвих навичок та для розвитку умінь в різних видах мовленнєвої діяльності повинен виконуватись відповідний комплекс вправ;

• мовленнєва практика (вправи) повинна імітувати процес мовленнєвого спілкування, тобто мати комунікативну спрямованість, вмотивованість та ситуативну зумовленість;

• ефективність уроку визначається ступенем мовленнєвої

активності учнів;

• урок повинен передбачати систематичний і планомірний контроль рівня сформованості мовленнєвих навичок, умінь учнів та сприяти здійсненню диференційованого підходу до їх навчання;

• зміст уроку повинен готувати учнів до виконання домашнього завдання;

• урок повинен проводитись іноземною мовою в доступних для розуміння учнями формах;

• діяльність учителя повинна викликати інтерес і пізнавальну активність учнів;

• у процесі планування необхідно враховувати вікові особливості учнів.

Ефективність планування певною мірою зумовлюється врахуванням даних попередньо проведеного методичного аналізу мовного матеріалу уроку. Цей аналіз базується на зіставленні (значень, форми, особливостей вживання) нових для учнів мовних явищ іноземної мови (фонетичних, лексичних, граматичних, графічних) з відповідниками рідної мови або схожими явищами іноземної мови, що вже засвоєні. Результати такого зіставлення дають можливість учителю заздалегідь прогнозувати типові помилки та труднощі учнів у засвоєнні конкретних мовних явищ і на цій основі добирати найбільш ефективні прийоми попередження та подолання помилок.

2 клас.

Тема уроку: Family. Christmas.

Мета:

Практична: 1) Перевірити рівень сформованості іншомовної комунікативної компетенції учнів за темою Family.

2) Розучити різдвяні пісні, вірші та привітання.

Освітня: Ознайомити учнів з родинними традиціями святкування Різдва у США.

Розвиваюча: Розвивати логіку мислення, здогадку, довільну увагу, мовленнєву реакцію.

Виховна: Виховувати інтерес, повагу і толерантність до культури

народу, мова якого вивчається; формувати поведінку учнів в типових ситуаціях спілкування.

Методичні зауваження: Урок, план-конспект якого ми пропонуємо, має підсумковий характер, проводиться у формі святкового ранку, передбачає проведення ігор, виконання пісень, віршів та використання таких прийомів, що сприяють активності учнів у різних ситуаціях спілкування. Обговорити підсумки цього уроку і поставити учням оцінки за виконані завдання доцільно на наступному уроці.

Обладнання уроку: Глобус / карта світу; різдвяні прикраси: композиція зі свічками, віночки, ялинка, гірлянди, іграшки; намальований камін; світильник „Місяць"; різдвяні листівки; костюм Санта Клауса (для старшокласника); мішок з подарунками; аудіозапис пісні Silent Night; плакати з віршем It's Christmas, словами вальсу On the tiptoes та пісні Christmas Tree; картки для ігор.

Схематичний план уроку

1. Початок уроку. Повідомлення завдань уроку – 1 хв.
2. Розповідь учителя про святкування Різдва в Америці – 2 хв.
3. Фонетична зарядка – 5 хв.
4. Знайомство учнів із Санта Клаусом – 5 хв.
5. Аудіювання розповіді Мері Поппінс про родину Бенксів – 5 хв.
6. Діалоги учнів про власну родину – 5 хв.
7. Розповідь учнів про власну родину – 7 хв.
8. Рухливі ігри
9. Словесні ігри – 8 хв.
10. Завершення уроку – 2 хв.

Хід уроку

Прийом 1. Гра „ Смислові пари"

Santa Claus: I like to dance. I like to play too. Do you like to play? Let's play "Word-games"!... З"єднайте лінією слова, які утворюють смислову пару, наприклад: husband-wife. Кожний учень отримує картку:

mother	uncle
brother	parents

aunt daughter
grandparents father
son sister

Прийом 2: Гра „ Хто найшвидший?"

Santa Claus: Хто найшвидше відшукає та обведе подані на картках слова.

C G E L C N U G O R
O S R V A I R O M E
U R I A U A W Y O H
S E A S N I E L T T
I H Q D T D E I H O
N T M W P E P M E R
C A B A B Y R A R B
R F A T H E M F O T

AUNT COUSIN GRANDMA FATHER SISTER
BROTHER FAMILY GRANDPA MOTHER UNCLE

Прийом 3: Гра „ Однина чи множина".

Т: Напиши у другій колонці це ж саме слово, але у множині, як показано у першому рядку. Кожен учень отримує картку:

son sons
mother
sister
father
brother
daughter
uncle
aunt

Santa Claus: Thank you very much for your stories. I have two Christmas gifts for you: a waltz " On the tiptoes" and a song "Christmas Tree". Do you like to dance?

I like to dance. Let's dance.

Pls: One, two, three on the tiptoes
One, two, three on the tiptoes

One, two, three turn around.

Clap, clap, step aside.

Santa Claus: What a beautiful Christmas tree you have got! Let's sing a song "Christmas Tree". (Pls. *у хороводі навколо ялинки співають пісню Christmas tree)*

O, Christmas tree,
O, Christmas tree,
Your branches green delight us.
O, Christmas tree,
O, Christmas tree,
Your branches green delight us.
They're green when summer days are bright.
They're green when winter snow is white.
O, Christmas tree,
O, Christmas tree,
Your branches green delight us.

Прийом 4: Бесіда з учнями.

T:Good morning, kids. Let's begin our English lesson. I'm glad to see you. How are you? I hope you are fine. Is anybody absent? Why is she (he) absent? It's a pity. Today we are going to have a magic lesson. We'll speak about Christmas in the USA *(показує США на глобусі/карті).*

Прийом 5: Обмін репліками „запитання-відповідь"

T: Michael and Jane want to know about your families. They will ask you questions. *(Звертаючись до хлопчика з пари):* You are Michael. *(Звертаючись до дівчинки з пари):* You are Jane. Ask questions about your friend's family. *(Звертаючись до іншого учня):* Show your family tree and answer the questions.

Michael/Jane: Is your family large?
Do you have father (mother, a sister, a brother)?
What is his (her) name?
What is he (she)?
(Учитель підходить до кожної пари і слухає їх діалоги)

Прийом 6: Хорове та індивідуальне повторення слів за

вчителем.

Т. Сьогодні у нас чарівний урок, на ньому можуть відбутися будь-які чари. Давайте підготуємося до них. Say after me in chorus: Christmas, New Year, Christmas cards, Christmas tree, Christmas Eve, Santa Claus, Merry Christmas, Happy New Year.

Pls: *(хором та індивідуально повторюють слова за вчителем)*

Прийом 7: Аудіювання учнями вірша у виконанні вчителя.

Т: Наступає переддень Рідзва. На темному небі з'являються зорі й місяць *(вмикається світильник „Місяць")*, в оселях і на вулицях запалюються різдвяні ялинки *(вмикається ялинка)*, запалюються різдвяні свічки *(вимикається світло, запалюються свічки)*.

It's Christmas

It's Christmas! Merry Christmas!
Yes, it's merry, merry Christmas!
It's a time for hanging stockings,
It's a time for riding sleighs,
It's a time for jolly greetings,
Oh, I love you, merry Christmas.
You're the best of holiday.

Учитель, читаючи рядок It's a time for hanging stockings підходить до намальованого каміна і вішає панчішку; читаючи рядок It's a time for riding sleighs, демонструє ілюстрацію читаючи рядок It's a time for jolly greetings, демонструє різдвяну листівку, яка награє Jingle Bells.

Прийом 8: Читання вірша хором за вчителем.

Т: Ви також приготували панчішки до нашого уроку. Розвісьте їх над нашим каміном. *(Розвісивши панчішки над каміном, учні хором за вчителем повторюють вірш.)*

Прийом 9: Обмін репліками в ситуації Saying good-bye.

Santa Claus: Well done! But it's too late. It's time for me to go away. I wish you

Merry Christmas and Happy New Year!

Pls: We wish you Merry Christmas and Happy New Year too!

Santa Claus: Good-bye! Now close your eyes!

Pls: Good-bye, Santa Claus! *(закривають очі)*

(Учитель вимикає у класі світло і включає пісню Silent Night. Дід Мороз розкладає подарунки в панчішки і виходить із класу)

T: Our lesson is over. Good-bye, girls and boys! See you soon! Don't forget to take your stockings.

Pls: Good-bye! See you soon!

Прийом 10: Відповіді учнів на запитання вчителя.

T *(показує учням портрет Мері Поппінс):* What's her name?

Pls: Her name is Mary Poppins.

T: What is Miss Poppins? Is she a nunny?

Pls: Yes, Miss Poppins is a nunny.

Прийом 11: Аудіювання розповіді Мері Поппінс.

T: Mary Poppins will tell you about the Banks. Listen to her story and be ready to answer the questions: Is this family large? How many stockings are hanging? Мері Поппінс розповість вам про родину Бенксів, в якій вона працює нянею. Уважно послухайте її розповідь. Будьте готові відповісти на запитання: Чи велика ця родина? Скільки панчішок для різдвяних подарунків висить над каміном?

Mary Poppins

(T): This is the Banks' family tree. This family is not very large. This is father. His name is Mr Banks. He is a businessman. This is mother. Her name is Mrs Banks. She is a housewife. These are their children. The boy's name is Michael. The girl's name is Jane. Michael and Jane love Christmas best of all.

T: How many stockings are hanging?

Pls: Five stockings: for Mr Banks, for Mrs Banks, for Mary Poppins, for Michael and for Jane.

Прийом 12: Обмін репліками у ситуації Welcome, Santa Claus.

T: Тепер ми готові до зустрічі Різдва і Санта Клауса. Чуєте дзвін? *(До класу входить старшокласник у костюмі Санта Клауса із дзвіночком і мішком. Вмикається світло).*

Santa Claus: Hello, children!

Pls: Hello, Santa Glaus!

Santa Claus: Nice to see you!

Pls: Nice to see you, too!

T: Come this way, please!

Pls: Come this way, please!

T *(представляє кожного учня):* This is (pupil's name).

Santa Claus: Nice to meet you, (pupil's name).

PI: Nice to meet you, Santa Claus.

Santa Claus: How are you?

PI: I am fine, thanks. And how are you?

Santa Claus : I'm fine too.

Прийом 13: Монологічні висловлювання учнів з опорою на схему Family Tree.

T: Давайте покажемо Санта Клаусу наші успіхи в англійській мові.

Santa Claus, do you want to see how our pupils know English?

Santa Claus: Yes, with pleasure!

Santa Claus: I want to know about your families too. Please, show me your family trees and tell me about your parents, brothers and sisters.

T: Who will be the first? *(Учні, показуючи родинне дерево, по черзі розповідають про свої родини).*

Прийом: Слухання розповіді вчителя.

T: Різдво (Christmas) святкується у США за тиждень до Нового року (New Year) – 25 грудня. Це – найулюбленіше свято дітей. Вони завчасно готуються до Різдва: усім своїм родичам і друзям надсилають різдвяні листівки (Christmas cards) з побажаннями веселого Різдва (Merry Christmas) та щасливого Нового року (Happy New Year). *(Учні розглядають різдвяні листівки).* У кожній оселі прикрашається різдвяна ялинка (Christmas tree), виготовляються святкові композиції зі свічками та різдвяні віночки. *(Учні розглядають ялинку, композицію, віночок).* Але найбільше діти чекають приходу Санта Клауса (Santa Claus). Він приносить різдвяні подарунки і кладе їх у панчішки, які діти вішають над каміном у переддень Різдва (Christmas Eve).

Додаток 22

Зразок конспекту уроку
з образотворчого мистецтва

Тема. Пейзажний живопис (вплив світла на колір, кольоово-повітряна перспектива). Малювання пейзажу за уявленням.

Мета: учити спостерігати вплив світла на зміну кольорів; формувати вміння передавати колір природник форм відповідно до змін часу доби та пори року; закріпити знання з лінійно-конструктивної перспективи; дати поняття про кольоро-повітряну перспективу; розвивати творче мислення; виховувати любов до рідного краю.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання:

для вчителя – відеоряд робіт художників у жанрі пейзажу (репродукція картини С.І.Васильківського «Діти ловлять снігура»), аудіозапис музичного твору П.І.Чайковського «Пори року. Зима», моделі куба, кольоровий папір;

для учнів – альбом, фарби, пензлі, палітра, графітовий олівець, склянка з водою, серветка.

Вузлики на пам'ять

Пейзаж, краєвид – 1) Жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню природи, міст, архітектурних комплексів тощо; пейзажне малярство. Пейзаж епічний; пейзаж ліричний. 2) Картина або малюнок із таким зображенням.

Пейзажист (франц. paysagiste) – митець, що спеціалізуться в жанрі пейзажу.

Повітряна перспектива – вид перспективи, що показує, як змінюється колір і тон віддалених предметів, що сприймаються зором не досить яскраво і навіть не того відтінку, яким бачиься, якщо подивитися на них зблизька.

Хід уроку

І. Організація уваги учнів, оголошення теми та мети уроку

ІІ. Актуалізація опорних знань і вмінь

Колективна робота за завданням.

Учитель пропонує учням за короткий проміжок часу пригадати та сформулювати засвоєні раніше знання з теми «Пейаж», застосувавши метод побудови асоціативного куща (схему вчитель подає на плакаті).

ІІІ. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя.

Картин написано незчисленну кількість. І всі вони за темами, тобто за змістом зображень, розділяються на великі сім'ї — жанри. Це неначебто велике місто розділено на райони або, у крайньому разі, квартали.

Скільки десятків тисяч картин і малюнків написано на тему природи! Річки, ліси, гори, моря, долини тощо. Усі ці десятки тисяч зображень природи об'єднуються одним словом французького походження «пейзаж», що означає, як ви знаєте, «зображення країни». Іноді вживають і німецьке слово «ландшафт», значення якого теж саме. Не знаючи точне найменування картини, завжди можна назвати її по жанру.

Отже, твори С.Васильківського, Б.Кустодієва та нашого сучасника С.Рєпіна, які ми з вами будемо сьогодні розглядати, – усе це «пейзаж».

ІV. Вивчення нового матеріалу

Організація сприймання творів мистецтва.

Учитель звертає увагу учнів на відеоряд робіт, який висить на дошці.

Слово вчителя.

Пейзаж являє собою одну з самих емоційних галузей образотворчого мистецтва.

Своїм естетичним впливом пейзажний живопис здатний

духовно збагатити людину. Пейзаж передає характер рідної природи, в якому виявлено емоційне відношення до неї майстра, і є важливим засобом виховання любові до Батьківщини.

Наче цвітом, снігом засипає
Вже давно розгублені сліди,
І на струнах вітру місяць грає
Про морози, віхоли й льоди.
Про дерев тоненькі голі віти,
Що закутались у білопінний сніг.
Вишиває січень дивні квіти
На канві асфальтових доріг.

І. Гонтар

На світанку голубіє сніг,
Ніби спогад голубий приліг...
Непорочність в гонах залягла,
Спить земля. Забулася земля...
Не тривож — короткі її сни.
Тільки сам бездушно не засни.

І. Цинковський

Розглянемо та проаналізуємо картину С. І. Васильківського «Діти ловлять снігура».

Поетична картина С.І.Васильківського «Діти ловлять снігура» передає типовий куточок українського села. Ясний дзвінкий зимовий день. Кілька заметених снігом присадкуватих хат під солом'яними покрівлями; живописними групами ритмічно розставлені дерева. Усе освітлено яскравим низьким зимовим сонцем.

Земля вкрита голубим снігом, на якому красиво чергуються синьо-голубі тіні й яскраво-рожеве світло. За тином причаїлися хлопчаки. Затамувавши подих, вони чекають, коли надто цікаві снігурі — на передньому плані картини — потраплять у розставлені сильця.

Запитання до учнів.

Якими кольорами художник передав своє враження від зими івідчуття яскравого сонячного освітлення? *(Сніг передано різними*

відтінками рожевого кольору на світлі та голубувато-синього з різними переливами в тіні. Темні плями покрівель хат, тину, темнувате небо і темні тіні на снігу допомагають художнику передати білизну снігу, створити відчуття сонячного освітлення.)

Які композиційні прийоми використав художник, щоб розкрити зміст картини? *(Погляд глядача привертає розміщена в центрі картини хата; малюнок тину, що вигинається в центрі, показує, де розміщені постаті дітей; далі погляд переходить на снігурів.)*

Слово вчителя.

Розглянемо та проаналізуємо картину Б.Кустодієва «Масниця». В картині, зимовому пейзажі «Масниці» (1916 р.) Б.Кустодієва містечко постає строкатим і радісним. Барвисте інструментування побудовано на зухвалій перекличці кольорів, котрі протистоять один одному, — синього, червоного, зеленого, жовтого. У перетнутому горбами і низинами міському пейзажі дерева по боках виконують функції композиційних куліс; небо — смарагдово-зелене з жовтими і рожевими західними відблисками. Великого плану немає.

Висока лінія горизонту дозволяє з максимальним ефектом використовувати сніжний фон – соковита багатоколірність зимового свята стає одним із вдалих живописних відкриттів майстра. Саме такими засчобами художник добивається яскравості й декоративності.

Зверніть увагу на полотна нашого сучасника Степана Рєпіна. Як і Ілля Юхимович Рєпін, він народився на Харківщині, але, на відміну від свого видатного двоюрідного прадіда, Степан Йосипович залишився в Україні й назавжди пов'язав з нею свою творчість.

Зимові пейзажі 79 – 80-х рр. 20 ст. – окрема сторінка його творчості. На запитання, чому він любив зимову природу, – художник відповів, що тільки в цю пору року земля беззастережно очолює ритміку своїх пагорбів і долин. Справді, на полотнах Рєпіна земля не загортається в пишні крони гаїв, вона прекрасна у своїй наготі, а талі сніги лютого-березня тільки підкреслюють яскраву красу червоної глини, що сперечається з фіолетовими тінями від

дерев.

Зерно цих ліричних пейзажів Степана Рєпіна – пастельна легкість матово-кольорової гами, що сперечається з важкою динамікою традиційного олійного письма, гра впертого та стійкого малюнка з дещо легковажною живописною манерою.

Рожева маленька хатинка тане в бірюзовому морі сніжних пагорбів. У будь-якому випадку зима, що прокидається, інтригує та заворожує.

Проміжний підсумок.

Природа безмежно різноманітна і чудова. Сонячне світло і навколишнє середовище створюють невичерпну гармонію фарб. Усе в природі гармонійно, доцільно, красиво. Вплив природи на людину, глибокі переживання і помисли, які вона викликає, сприяло появі в образотворчому мистецтві жанру пейзажного живопису.

Слово вчителя.

Спілкування з природою є незмінним джерелом натхнення і зародженням творчих задумів. Але якщо учень не вивчає, а лише фантазує при зображенні якихось явищ – це завжди звучить фальшиво, створює неприємне враження на глядача. Глибина пейзажного образу – підсумок уважного вивчення природи. Ви повинні помічати та передавати кольорові особливості будь-якого стану природи, створювати повно цінний емоційно-діючий колорит реалістичного пейзажу.

Умови роботи на пленері відрізняються від умов праці в приміщенні. Велика кількість світла створює сильне освітлення, безліч різноманітних рефлексів.

Давайте подивимось, який вплив на власне забарвлення предмета робить колір іншого предмета. (На партах в учнів білі кубики та кольоровий папір. Учні підносять до кубиків різнокольорові аркуші паперу і бачать, як на кубиках відображаються рефлекси відповідних кольорів.)

Робота над формуванням навичок і вмінь.

На зворотному боці попереднього малюнка учні виконують побудову будинку в перспективі.

Учитель виконує педагогічний малюнок на дошці й дає пояснення стосовно передачі кольорових відношень з урахуванням загального тонового та кольорового стану освітлення будинку.

Праця над пейзажем починається із зображення цілого, з побудови основних відношень — кольорових відмінностей між головними об'єктами пейзажу (небом, землею, першим, середнім і дальнім планами).

Учитель підкреслює, що правильно підібрані основні відношення цих об'єктів пейзажу полегшують надалі кольорову побудову, проробку деталей.

Працюючи над краєвидом, потрібно звернути особливу увагу на явища повітряної перспективи, на вплив кольору неба, від якого всі об'єкти краєвиду змінюються за відтінками, світлотою та насиченістю кольору. Помітити це можливо шляхом порівняння всіх планів пейзажу при одночасному сприйнятті. (При поясненні вчитель звертається до творів Б.Кустодієва та С.Рєпіна.)

Учні виконують зимовий пейзаж з урахуванням лінійної й повітряної перспективи, дотримуючись такої послідовності:

1. Вибрати точку зору і визначити формат аркуша паперу. (Необхідно уявити собі розташування предметів та об'єктів на площині зображення.)
2. Найти співвідношення між небом, землею та іншими об'єктами.
3. Прокласти кольором основні кольорові відношення.
4. Передати повітряну перспективу (перший план тепліший, другий – холодніший).
5. Перевірити й порівняти передачу повітряної перспективи на малюнку.

Учитель контролює роботу учнів та підтримує їх, створюючи «ситуацію успіху»; слідкує за побудовою перспективи та додержанням послідовності виконання пейзажу фарбами; пропонує придумати

назву, а по можливості вірш або казку до свого малюнка. Звучить аудіозапис.

VI. Завершення уроку

Використовуючи «авторське крісло», учні демонструють і захищають свої роботи. Учитель підводить підсумки: дає загальну оцінку виконаним роботам; аналізує характерні помилки в них; оцінює діяльність учнів на уроці.

VII. Домашнє завдання

Принести: альбом, графітовий олівець, гумку.

Підготувати зимові обрядові пісні, вірші, колядки, щедрівки.

Додаток 23

Вимоги до уроків хореографії
та зразок конспекту уроку

Уроки хореографії в початкових класах дуже різноманітні за змістом, структурою та способами організації навчальної діяльності. Визначаючи методику їх проведення, студентові потрібно враховувати змістові особливості предмета, умови, в яких працюють початкові класи в різних типах шкіл, матеріальне забезпечення, тощо.

Хоч урок не може мати постійно жорсткої структури, але так чи інакше, як показує практика, основними його компонентами є:

- початок уроку;
- постановка учителя у засвоєнні учнями матеріалу попереднього уроку;
- усвідомлення учнями основних завдань уроку;
- сприйняття учнями матеріалу уроку;
- осмислення, узагальнення та систематизація знань;
- застосування учнями здобутих знань на практиці;
- заключний етап уроку;
- оцінювання виконаних робіт.

Готуючись до уроків студент-практикант зобов'язаний: проаналізувати навчальну програму предмета; ознайомитись з тематично-календарним планом учителя; розробити план-конспект уроків; підготувати відповідний дидактичний матеріал; підготувати технічні засоби навчання, інструменти і пристосування.

Додаток 24.

Схема самоаналізу виховного заходу

1. Дата проведення заходу.

2. Прізвище, ім'я, по батькові студента-практиканта.

3. Актуальність і вмотивованість теми заходу. Відповідність її віковим особливостям, запитам та інтересам учнів. Участь школярів у виборі теми.

4.Чіткість, конкретність формулювання мети заходу, сприйняття її учнями.

5. Доцільність вибору даної форми проведення заходу, її відповідність психофізіологічним особливостям школярів. Врахування можливості активної участі в обраній формі заходу всіх чи більшості учнів.

6. Доцільність вибору місця, часу і тривалості заходу, відповідність їх меті і віковим особливостям школярів.

7. Наявність і продуманість плану чи програми підготовки виховного заходу. Конкретність доручень учням. Активність та ініціативність учнів у процесі підготовки. Рівень розуміння ними змісту організаторської діяльності. Відповідальність за вчасне і правильне виконання доручень. Співробітництво вчителя і учнів у процесі підготовки.

8. Доцільність підбору обладнання, якість оформлення аудиторії.

9. Точність і організованість початку. Мотивація діяльності вчителя й учнів. Прийоми активізації школярів на початку заходу.

10.Змістовність заходу. Достовірність, науковість та емоційна насиченість фактичного матеріалу, зв'язок його з життям, опора на життєвий досвід учнів. Відповідність змісту віковим особливостям учнів. Повнота і послідовність викладу матеріалу.

11.Доцільність відбору методів і методичних прийомів. Наявність елементів дискусії. Використання фронтальної, групової та індивідуальної форм організації діяльності. Стимулювання діяльності школярів. Раціональне використання наочності, ТЗН. Уважність, дисциплінованість, зацікавленість учнів.

12.Рівень педагогічної майстерності студента-практиканта. Уміння встановити гуманні і демократичні взаємини між усіма

учасниками заходу. Стиль педагогічного спілкування. Педагогічний такт. Культура мовлення. Організаторські уміння.

13 Організованість завершення виховного заходу. Участь школярів у підведенні підсумків, прийнятті рішень, виробленні пропозицій, програми дальших дій.

4. Загальні висновки:

· досягнення мети, реалізація пізнавальних, виховних, розвивальних можливостей заходу;

· ступінь задоволення учнів проведенням заходу;

· формуванню яких особистісних рис та якостей особливо сприяло проведення заходу;

· які почуття формувались у процесі заходу;

· які можливості для дальшого поліпшення виховної роботи розкриває проведення заходу.

Додаток 25.

Схема самоаналізу уроку

1. Загальна структура уроку .

Основна дидактична мета уроку: його місце в системі уроків з теми, основні моменти уроку,

дозування часу, дотримання основних вимог до оформлення уроку, використання часу на

уроці.

2. Реалізація основної дидактичної мети уроку.

Виконання вимог програми, співвідношення матеріалу, поясненого на уроці і даного на самостійну роботу, організація сприйняття, уваги, пізнавального інтересу, організація первинного закріплення матеріалу, перевірка якості знань, використання розділу і програм, вимоги до знань, опитування учнів.

3. Розвивальний аспект уроку.

Залучення учнів до здійснення основних розумових операцій, подолання посильних труднощів, розвиток пізнавальної самостійності й послідовності, науковості, міцність знань.

4. Дотримання основних принципів дидактики.

Принцип наочності, свідомості і активності в роботі вчителя і учнів, доступності і

посильності, систематичності і послідовності, науковості, зв'язку теорії з практикою, міцності знань.

5. Методи навчання.

Методи введення нового матеріалу, закріплення і вироблення вмінь і навичок, контролю;

відповідність методів загальної спрямованості навчання дидактичній меті; залежність вибору методів навчання від матеріального забезпечення навчального процесу.

6. Виховний аспект уроку.

Використання виховних можливостей змісту навчального матеріалу, формування світогляду,

зв'язок із життям, виховання сумлінного ставлення до праці, навчання, використання виховної можливості оцінки, виховний вплив особистості вчителя.

7. Вчитель на уроці. Підготовка до уроку,

роль конспекту, види діяльності на уроці, контакт із класом, індивідуальний підхід до учнів, значення предмета, захопленість ним, зовнішній вигляд учителя.

8. Робота учнів на уроці.

Підготовка учнів до уроку, активність на різних етапах уроку, види діяльності, культура мови, дисципліна, ставлення до предмета, динаміка працездатності, моменти найвищої активності, зниження працездатності, їхні причини, рівень сформованості вміння вчитися.

9. Гігієнічні умови уроку.

Приміщення, його основна оснащеність, меблі, дотримання принципу розташування,

розклад на день, вплив гігієнічних умов на динаміку працездатності на уроці.

Додаток 26.

Зміст портфоліо студента-практиканта

I. Розділ відомостей з підготовки до практики

- титульний аркуш (фотографія студента, ПІБ, рік народження, адреса, телефон, ВНЗ, факультет, кафедра, група, методист, дата).

II. Інформаційний розділ (інформація по базі практики):

- робочий зошит студента-практиканта зі звітом, оцінками-відгуками вчителя початкових класів, методистів;
- інформація про школу;
- інформація про клас;
- розклад занять.

III. Методичний розділ

- Плани-конспекти 3 інтегрованих занять з фахових методик (дидактичні матеріали з наочними посібниками, мультимедійні презентації до занять).
- План-конспект інтегрованого заняття, що включає складову спеціалізації.
- Конспект виховного заходу.
- Конспект виховної години.
- Батьківські збори.
- Індивідуальне завдання студента (виступ на методичному об'єднанні вчителів початкових класів із проблемою свого магістерського дослідження).

IV. Психолого-педагогічний розділ

- Психолого-педагогічна характеристика на клас.

V. Рефлексія і оцінка

- Аналіз занять, відвіданих студентом (до 10).
- Самоаналіз заняття, проведеного студентом.
- Самоаналіз виховного заходу, проведеного студентом.

VI. Розділ підведення підсумків і оцінка

- Звіт-презентація студента про результати проходження педагогічної практики.

Додаток 27.

Орієнтовна тематика ндивідуальних завданнь для здобувачів першого (бакалврського) рівня вищої освіти та здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

Індивідуальна робота студентів під час проходження педагогічної практики спрямована на апробацію їх можливостей як учителів початкових класів.

Індивідуальне завдання розробляється керівником практики від кафедри, циклової комісії та видається кожному студенту. Індивідуальне завдання повинно враховувати практичну і теоретичну підготовку студентів.

Індивідуальне завдання є одним із видів самостійної навчальної діяльності студента і забезпечує реалізацію загальної дидактичної мети – розвитку студентом досвіду і вмінь самостійної науково-творчої діяльності у руслі обраної професії та вдосконалення умінь і навичок з фахових методик.

Пропонуємо орієнтовну тематику теоретичних і практичних проблем, що пропонуються як актуальні для проведення аналізу студентами, які проходять педагогічну практику у початковій школі:

- дослідження особливостей навчально-пізнавальної діяльності учнів під час опанування навчальних дисциплін;
- дослідження методології викладання навчальних дисциплін у початковій школі шляхом порівняльного або контент-аналізу;
- визначення особливостей зміни навчальних інтересів, зацікавлень та пріоритетів в учнів перших – четвертих класів;
- вивчення причин неуспішності учнів початкової школи;
- вивчення причин високої успішності учнів з окремих дисциплін;
- вивчення причин високої успішності окремих учнів;
- аналіз зовнішніх факторів, що зумовлюють успішність (неуспішність) учнів початкових класів;
- дослідження ставлення учнів до навчання, пізнавальної діяльності, знань, навчальних предметів, освітнього закладу;

- дослідження ставлення учнів до самостійної навчальної роботи, а також колективної й індивідуальної навчальної роботи, групових навчальних завдань);
- дослідження ставлення учнів до волонтерської підтримки учнів, що мають особливі освітні потреби.

Студенти під час педагогічної практики можуть досліджувати й аналізувати особливості педагогічної діяльності вчителя початкових класів, а тому можуть здійснювати:

- дослідження факторів у роботі педагога, що забезпечують позитивні або негативні, на думку студентів, результати його діяльності;
- дослідження факторів педагогічної діяльності, які впливають на характер взаємин між учителем та учнями;
- вияв та аналіз труднощів у діяльності вчителя;
- дослідження характеру вияву педагогічного впливу та порушення педагогічного такту у сучасному навчально-виховному закладі;
- вивчення та аналіз особливостей педагогічного спілкування сучасного вчителя;
- вияв і характеристика засобів, прийомів емоційного впливу вчителя на учнів;
- дослідження особливостей педагогічної майстерності сучасного учителя й ін.

Додаток 28.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені Івана Франка

Факультет початкової та мистецької освіти

Щоденник пропедевтичної практики №1

студента _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

спеціальність _____

курсу _____ групи _____

Практика проводилась з _____ по _____ 20___ р.

ДРОГОБИЧ

Вказівки
до планування роботи студента-практиканта

Студент веде щоденник пропедевтичної практики. У ньому робляться записи, що стосуються освітньої роботи початкової школи загалом, особливості ведення шкільної документації (календарного планування уроків у початкових класах; матеріального обладнання класної кімнати, класного журналу, особових справ, планів позакласної виховної роботи, групи продовженого дня, щоденників та ін.).

Зміст практики
Ознайомлення з документацією вчителя (календарне планування, класні журнали, поурочні плани-конспекти, особові справи учнів.
Ознайомлення з матеріальним обладнанням класної кімнати.
Спостереження за організацією освітнього процесу у початковій школі. Складання аналізу відвіданих уроків.
Визначення рівня сформованості вміння організувати своє робоче місце в 2-4 класах початкової школи. Ознайомлення з наявним дидактичним матеріалом для розвитку творчих можливостей учнів.
Ознайомлення студентів із заповненням журналу, щоденника. Визначення місця та доцільності використання ігор та ігрових ситуацій у початковій школі.
Ознайомлення з навчально-методичним забезпеченням початкової школи.
Робота з шкільною документацією. Ознайомлення з формами і методами спільної роботи школи та сім'ї.
Ознайомлення з позакласною роботою початкової школи, з планами позакласної виховної роботи.
Підготовка творчого індивідуального завдання.

ПЛАН РОБОТИ ПРАКТИКАНТА НА ПЕРІОД ПРАКТИКИ

Спостереження за освітнім процесом, ознайомлення з нормативними документами

№ з/п	Дата	Види діяльності
1	2	3

Схема запису уроку

Школа_____

Предмет_____

Учитель_____

Клас_____

Тема уроку_____

Дата_____

Зміст уроку

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Висновок:

_____

_____

_____

_____

_____

ЗВІТ
про пропедевтичну практику

1. Практику проходив з _____

2. Відвідав_____ уроків.

3.Результати цих занять_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

4.Ознайомився з такими нормативними документами :
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

5. Виготовив наочні посібники до уроків _____

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Висновки студента про практику
Позитивні моменти практики та її недоліки (конкретно)

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Підпис студента-практиканта_____"____"_____200__р.

Висновки керівника практики
(методист від кафедри)

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Підпис керівника практики_____"____"_____200__р.

Основними звітними документами з пропедевтичної практики є:

- *щоденник педагогічних спостережень* - зошит, у який студент має занотовувати усю інформацію про свою діяльність. У щоденник мають бути занесені схеми відвіданих уроків та інформація про ознайомлення з нормативними документами. Записи повинні робитися щоденно, бути обґрунтованими і розгорнутими;

- *звіт студента-практиканта.* Стисле повідомлення про виконану студентом роботу за період практики. Оформлюється на аркуші паперу форматом А-4 друкованим текстом, підписується студентом, керівником практики;

- *творче індивідуальне завдання (розробка дидактичного матеріалу до*

проведення уроків (за вибором студента).

Результатом походження пропедевтичної практики студентами ІІІ курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти є не диференційований залік, що виставляється у кінці V семестру на підсумковій конференції.

Орієнтовна оцінка видів діяльності

№	Види діяльності	Бали
1.	Якість оформлення щоденника педагогічних спостережень	**40**
2.	Звіт про проходження практики	**20**
3.	Творче індивідуальне завдання	**40**
Всього		**100**

Загальна оцінка з пропедевтичної практики є сумарною оцінкою за видами її діяльності. Якщо один з видів діяльності оцінено в 0 балів, то й загальна оцінка з практики виставляється – 0 балів.

Загальна оцінка з пропедевтичної практики в балах в залікову відомість і залікову книжку заноситься і підписується методистом від кафедри з фаху

Оцінка роботи студента-практиканта

№	Види діяльності	Бали
1.	Якість оформлення щоденника педагогічних спостережень	
2.	Звіт про проходження практики	
3.	Творче індивідуальне завдання	
Загальна оцінка		

Керівник практики _____

"____" _____20 _ р

Додаток 29.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені Івана Франка

Факультет початкової та мистецької освіти

Щоденник пропедевтичної практики №2

студента _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

спеціальність _____

курсу _____ групи _____

Практика проводилась з _____ по _____ 20___ р.

ДРОГОБИЧ

Вказівки

до планування роботи студента-практиканта

Студент веде щоденник пропедевтичної практики. У ньому робляться записи про відвідані уроки та позакласні виховні заходи, виховну роботу класу, школи, відвідані батьківські лекторії, тренінги, виховні години, виховні заходи, ранки, свята.

Зміст практики
Спостереження та аналіз уроків. Спостереження за виховною роботою класу.
Ознайомлення з планом виховної роботи школи. Аліз його і визначення тих заходів, які заплановано провести на протязі півріччя з метою: громадянського виховання школярів, морального виховання, естетичного виховання, фізичного виховання, трудового виховання.
Відвідування батьківських лекторіїв, тренінгів для батьків.
Аналіз інтересів та уподобань учнів класів щодо виховної та позакласної роботи.
Відвідування виховних заходів; детальний опис заходів у щоденнику педагогічних спостережень, аналіз відвіданих виховних заходів.
Опанування знаннями та вміннями з питань підготовки та проведення позакласної роботи: вечорів (ранків), бесід, диспутів, екскурсій, виховних години та ін.
Використовуючи кейс-технологію, розробка кейсу, що стосується виховної роботи з класом.

ПЛАН РОБОТИ ПРАКТИКАНТА НА ПЕРІОД ПРАКТИКИ

1. Навчальна робота

№ з/п	Дата	Тема уроку
1	2	3

II. Виховна робота з класом

Дата	Зміст роботи	Спостереження за виховним процесом, його аналіз

ІІІ. Позакласна діяльність студента

Дата	Зміст роботи	Спостереження за виховним процесом, його аналіз

Схема запису уроку

Дата_____
Школа_____
Клас_____
Предмет_____
Учитель_____
Тема уроку_____

1	*Організаційний*	*1. Підготовка учнів до роботи на уроці.* *2. Забезпечення умов для навчальної роботи: психологічний настрій учнів, організація робочих місць та інше.*	
2	*Підготовка учнів до розв'язання завдань уроку*	*1. Ознайомлення школярів із завданнями, доведення їх значущості для оволодіння знаннями, засобами діяльності, стимулювання пізнавальних інтересів учнів, актуалізація раніше засвоєних знань.*	
3	*Засвоєння нового навчального матеріалу*	*1. Забезпечення засвоєння школярами знань, оволодіння способами діяльності, їх закріплення*	
4	*Перевірка засвоєння учнями нового матеріалу*	*1. Перевірка розуміння учнями змісту навчального матеріалу, зв'язків між поняттями, явищами, здійснення*	

		індивідуальної допомоги	
5	*Підведення підсумків уроку*	*1. Узагальнення елементів засвоєних знань, способів діяльності інтелектуального і практичного характеру, представлення певної цілісності.*	
6	*Домашнє завдання*	*1. Інформація про домашнє завдання, інструктаж щодо його виконання*	

Висновок: _____

_____

_____

_____

Висновки студента про практику
Позитивні моменти практики та її недоліки (конкретно)

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Підпис студента-практиканта_____"____"_____200__р.

Висновки керівника практики
(методист від кафедри)

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

_____
_____
_____
_____
_____
_____

Підпис підпис керівника
практики_____"____"_____200__р.

Основними звітними документами з пропедевтичної практики є:

- *щоденник педагогічних спостережень* – зошит, у який студент має занотовувати усю інформацію про свою діяльність У щоденник мають бути занесені аналізи відвіданих уроків та виховних заходів та інші види робіт. Записи повинні робитися щоденно, бути обґрунтованими і розгорнутими;

- *звіт студента-практиканта*. Стисле повідомлення про виконану студентом роботу за період практики. Оформлюється на аркуші паперу форматом А-4 друкованим текстом, підписується студентом, керівником практики;

- *дидактичний аналіз уроків* – 3 уроків (Природознавство, Математика, Я у світі);

- *дидактичний наліз виховного заходу;*

- *творче індивідуальне завдання (використовуючи кейс-технологію, розробити кейс, що стосується виховної роботи з класом).*

Контроль та оцінювання практичних умінь і навичок студентів III курсу

Результатом походження пропедевтичної практики студентами III курсу є не диференційований залік, що виставляється у кінці VI семестру на підсумковій конференції.

Орієнтовна оцінка видів діяльності

№	Види діяльності	Бали
1.	Якість оформлення щоденника педагогічних спостережень	**40**
2.	Звіт про проходження практики	**10**
3.	Дидактичний аналіз уроків	**20**
4.	Творче індивідуальне завдання	**30**
Всього		**100**

Загальна оцінка з пропедевтичної практики є сумарною оцінкою за видами її діяльності. Якщо один з видів діяльності оцінено в 0 балів, то й загальна оцінка з практики виставляється – 0 балів.

Загальна оцінка з пропедевтичної практики в балах в залікову відомість і залікову книжку заноситься і підписується методистом від кафедри з фаху.

Оцінка роботи студента-практиканта

№	Види діяльності	Бали
1.	Якість оформлення щоденника педагогічних спостережень	
2.	Звіт про проходження практики	
3.	Дидактичний аналіз уроків	
4.	Творче індивідуальне завдання	
Всього		

Керівник практики _____"____"

_____20 _ **р.**

Іменний покажчик

Барабанський Ю. – 57

Бондар В. – 40

Дороз В. – 16, 33

Казанцев І. – 40

Кирилова Г. – 40

Кремень В. – 6

Луцик Д. – 39

Максимюк С. – 6

Махмутов М. – 43

Онищук В. – 40

Падалко О. – 39

Пентилюк М. – 44

Перовський Є. – 40

Савченко О. – 39, 40

Предметний покажчик

Аналіз:

- аспектний – 44
- домашнього завдання – 46
- комплексний – 44
- уроку – 43

Вимоги до уроків у початковій школі:

- англійської мови – 118 – 126
- математики – 80 - -81
- музики – 108 – 109
- образотворчого мистецтва – 96
- природознавства – 85 – 86
- трудового навчання – 92
- української мови – 75
- хореографії – 139
- «Я у світі» – 103 – 104

Критерії оцінювання

- виховного заходу 54 – 55
- уроку – 52

Педагогічна практика:

- завдання – 13 – 14
- зміст 11 – 12
- методичні рекомендації – 27
- програма – 17
- критерії оцінювання 26 – 27, 33 – 36,

Схема аналізу

- виховного заходу – 54
- позакласного заходу 56 - 57
- уроку – 50 – 51

Схема проведення педагогічного дослідження – 56 – 58

Форма звітності – 21

Урок – 39, 40
- види уроків – 40
- вимоги до уроків – 42

Навчально-методичне видання

Л.С. Білецька
С.П. Гірняк
І.М. Кутняк
Л.Й. Скалич

«***Педагогічна практика в системі професійної підготовки вчителя початкових класів:***
Методичні матеріали
для підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів
«Бакалавр» галузі знань 0101 Педагогічна освіта,
напряму підготовки 6.010102 Початкова освіта,
та «Спеціаліст» галузі знань 0101 Педагогічна освіта
напряму підготовки 7. 01010201 Початкова освіта)»